

วิชาการ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการ

ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ เมษายน - มิถุนายน ๒๕๔๗

ISSN 1513-0096

พระสาทิสมลักษณ์ สมเด็จพระเทพ
รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
ผลงานของ นายทวีพร ทองคำใบ

วารสารวิชาการ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ เมษายน - มิถุนายน ๒๕๕๗ ISSN 1513-0096

เจ้าของ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

ที่ปรึกษา

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (นางพรนิภา ลิมปพยอม)

รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (นายไพฑูรย์ เสี่ยงก้อง)

รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (นายเจริญ ภัคดีวานิช)

รองเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (นายดิเรก พรสีมา)

ที่ปรึกษาด้านนโยบายและแผน (นายมังกร กุลวานิช)

ที่ปรึกษาด้านมาตรฐานการศึกษา (นายนิวัตร นาคะเวช)

ที่ปรึกษาด้านการศึกษาพิเศษและผู้ด้อยโอกาส (นางเบญจา ชลธาร์นนท์)

ที่ปรึกษาด้านเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน (นายอุบล เล่นวารี)

ที่ปรึกษาด้านพัฒนาระบบการเรียนรู้ (นายวินัย รอดจ่าย)

ที่ปรึกษาด้านพัฒนาระบบเครือข่ายและการมีส่วนร่วม (นายปัญญา วงศ์กุ่มัด)

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (นายสุชาติ วงศ์สุวรรณ)

รองผู้อำนวยการสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (นายธำรง ชูทัพ)

รองผู้อำนวยการสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (นางสุนีย์ เศรษฐวิชัยกิจการ)

วารสารวิชาการ เป็นวารสารที่จัดทำขึ้น เพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้ด้านวิชาการ เกี่ยวกับหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน และการจัดการศึกษา เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในเชิงสร้างสรรค์ ต่อการปฏิบัติงานด้านการศึกษา เสนอข่าว ความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับงานวิชาการ ประกาศ คำสั่ง และระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา

ข้อความใดๆ ที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร วิชาการฉบับนี้ เป็นความคิดเห็นเฉพาะตัว ของผู้เขียน ไม่มีข้อผูกพันกับสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ประการใด

บทบรรณาธิการ

แม้ล่วงเลยวโรกาสมงคลสมัย สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญ พระชนมพรรษาครบ ๕ รอบ ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ต่อวงวิชาการ คณะ บรรณาธิการได้อัญเชิญพระสาทิสมลักษณ์ พิมพ์บนหน้าปกเป็นมิ่งขวัญสิริมงคลสืบไป ของจงทรงพระเจริญ ยิ่งยืนนาน

คอลัมน์ประวัติศาสตร์ไทยที่ครูควรรู้ ฉบับนี้ ดร.วินัย พงศ์ศรีเพียร นักประวัติศาสตร์ระดับแม่ทัพ คนสำคัญในยุคปัจจุบันให้เรื่อง วิธีการตรวจสอบหลักฐาน การค้นคว้าข้อมูล และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ทางประวัติศาสตร์ มาลงเพื่อประโยชน์อย่างยิ่งต่อครูผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ และผู้สนใจทั่วไป ขอขอบพระคุณ

ดร.สมพร จารุณัฐ นักวิชาการศึกษาผู้มากมิติ ทั้งเฉียบคม ลึก และกว้าง ท่านมอบเรื่อง ก้าวใหม่เพื่อ ปฏิรูปการเรียนรู้ : หนังสือเรียนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ให้กับเราเพื่อศึกษาไว้ในระบบการเรียน การสอนยุคปฏิรูป

โฉมหน้าที่เปลี่ยนไปของวารสารวิชาการ ปรากฏให้เห็นแล้วสองฉบับ เราพยายามปรับปรุงเนื้อหาให้ หลากหลาย เพื่อใช้ประโยชน์ได้มากแถม คำแนะนำดีชมจากผู้อ่านเป็นส่วนสำคัญ ช่วยให้ตัดสินใจได้อย่าง ชัดเจน เรากำลังเฝ้ารอคอย

บรรณาธิการ

นายทวีพร ทองคำใบ

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางสาวเจตนา พรหมประดิษฐ์

กองบรรณาธิการ

นางสาวเงินยวง นุตตะเคียน

นายธัญญา เรืองแก้ว

นางสาวประนอม เพ็งพันธ์

นายประยุทธ์ ไทยธานี

นางเพชรภรณ์ รื่นรมย์

นางฟาฏินา วงศ์เลขา

นางลัดติยา อมรสมานกุล

นางสาววิไลวรรณ ใจแก้ว

นางศกุนตลา สุขสมัย

นางสาวสุขเกษม ปิดตานะ

นางสาวสุวิมล ไสตทิพย์

นางอัมพร แต้มทอง

กองจัดการ

นางสาวจารุวรรณ บุญจันทร์

นางสาวชนัญชิตา นาคปลัด

นางสาวชมภูษ จรวิรัตน์

นายอานนท์ สิงห์ล้ำเลิศ

ฝ่ายศิลป์

นายพินิจ สุขะสันต์

นายไพฑูรย์ บุญภานนท์

ถ่ายภาพ

นายทวีพร ทองคำใบ

เรื่อง

หน้า

- บทความพิเศษ ๒
- การใช้ปณิธานคำทาสอนให้นักเรียนรู้จัก ๓
- การคิดวิเคราะห์ท่าเหตุการณ์ในการเรียนรู้
- โรงเรียนแห่งการเรียนรู้ (Learning School) : ๑๐
- กุญแจสำคัญในการพัฒนาคุณภาพนักเรียน
- วิธีสอนทักษะการอ่านจับใจความแบบฝรั่ง ๑๓
- การศึกษา เครื่องมือพัฒนามนุษย์ ๓๐
- ยาหม้อแก้ปัญหาล้างคม
- การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนากิจกรรมการใช้ชีวิต ๓๓
- ก้าวใหม่เพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ : ๓๗
- หนังสือเรียนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง
- ปฏิรูปการศึกษากับการแก้ปัญหาความมั่นคง ๕๐
- ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
- เจ้าโมยน้อย ๕๕
- ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ๕๙
- กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน : คุณค่าต่อผู้เรียน ๖๕
- ประวัติศาสตร์ไทยที่ครูควรรู้ ๖๙
- โรงเรียน... : รัชชราชอุปถัมภ์...โรงเรียนในฝัน ๘๒
- ที่มุ่งสร้าง ICT แก่เด็กชนบท
- หนังสือครูทำได้ ๘๕
- สนามหนังสือ สื่อการเรียนรู้ ๘๙
- ดาวเด่นแดนเสมา ๙๒
- ร้อยเรียงเคียงกันฉันกวี ๙๔

จากพิมพ์เขียวสู่การปฏิบัติ

คุณหญิงกษมา วรวรรณ ณ ออยุธยา
เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในรอบ ๑๑๒ ปีแห่งการสถาปนากระทรวงศึกษาธิการ คงไม่มีการเปลี่ยนแปลงครั้งใดที่ส่งผลกระทบกว้างไกลเท่ากับการปฏิรูปการศึกษาตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒

การปฏิรูปในหลายด้าน เช่น เรื่องหลักสูตร การปฏิรูปการเรียนรู้ การประกันคุณภาพ หรือแม้แต่การมีส่วนร่วมของประชาคมและการกระจายอำนาจได้เริ่มดำเนินการล่วงหน้าเป็นระยะๆ ไปก่อนแล้ว แต่ยังไม่กว้างขวางครอบคลุมจนกระทั่งกระทรวงศึกษาธิการเข้าสู่โครงสร้างใหม่เมื่อวันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๖

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เกิดจากการหลอมรวมกรมวิชาการ กรมสามัญศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และหน่วยงานในส่วนภูมิภาคของสำนักงานปลัดกระทรวงต้องเผชิญการเปลี่ยนแปลงครั้งประวัติศาสตร์นี้ในทุกมิติ ตั้งแต่การปรับเปลี่ยนโครงสร้าง กระบวนการทำงาน การลดอัตรากำลัง ควบคู่ไปกับการขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษา

แม้ว่าความล่าช้าของพระราชบัญญัติข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาจะส่งผลให้บุคลากรหลัก

ในระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายังไม่ได้เข้าสู่ตำแหน่งอย่างเป็นทางการ แต่ข้อจำกัดเหล่านี้ไม่ได้เป็นอุปสรรคในการผลักดันให้การปฏิรูปก้าวไปข้างหน้าทุกสำนักงานต่างรวมพลังและแรงรุดที่จะ “จัดบ้าน” “วางระบบ” และ “พัฒนางาน” อย่างเต็มกำลังความสามารถ

จากประสบการณ์ในระยะ ๑๐ เดือนที่ผ่านมา จึงถือว่าเป็นผลงานที่เป็นเกียรติประวัติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และเป็นบทเรียนสำหรับการปฏิรูปการศึกษาในช่วงต่อไป

ในการเข้าสู่โครงสร้างใหม่ ได้มีการยุบรวมกองในส่วนกลางจาก ๒๓ หน่วยงาน เป็น ๑๐ สำนัก

๑ กลุ่มงานพัฒนาระบบบริหารราชการ และ ๑ หน่วยงานตรวจสอบภายในและหน่วยงานในส่วนภูมิภาคจาก ๑,๔๗๙ หน่วยงาน เหลือ ๑๗๕ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ภายในสิบเดือนแรก ข้าราชการสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวมทั้งในส่วนกลางและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ลดลง ๑,๕๙๖ คน โดยได้รับอนุมัติให้ตัดโอนไปปฏิบัติงานที่สำนักงานพระพุทธศาสนา สถาบันราชภัฏ หรือหน่วยงานอื่น ข้าราชการในส่วนกลาง ๔๓๐ คน หรือ ร้อยละ ๑๙.๖๘ ได้ย้ายไปปฏิบัติงานในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหรือสถานศึกษา และได้มีการเกลี้ยข้าราชการระหว่างสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ทำให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ๑๔๒ แห่ง หรือ ร้อยละ ๘๑.๑๕ มีข้าราชการมากกว่า ๘๐ คน เพียงพอที่จะปฏิบัติงานตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย สิ่งที่ต้องจารึกไว้คือ ความเสียสละของข้าราชการที่เดินทางข้ามอำเภอ ไปปฏิบัติงานที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา โดยไม่สามารถเบิกค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ทั้งค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าเช่าที่พัก ค่าพาหนะ และค่าขนย้าย แต่ยังคงเบิกค่าเช่าบ้านได้ ภายใต้หลักเกณฑ์ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

เพื่อรองรับเจตนารมณ์การกระจายอำนาจการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้มอบอำนาจไปยังจังหวัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา จำนวนทั้งสิ้นประมาณ ๒๐๐ เรื่อง ทั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษามีอำนาจเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างและพัสดุ เต็มตามวงเงินของหัวหน้าส่วนราชการ เมื่อมีคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา และเมื่อพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามีผลใช้บังคับ จะสามารถมอบอำนาจได้เพิ่มเติม

บทพิสูจน์ของการนโยบายนโยบายไปสู่การปฏิบัติในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อนี้จึงสะท้อนได้จากศักยภาพของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ในช่วง ๒ - ๓ เดือนแรก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาส่วนใหญ่ต้องสาละวนอยู่กับการแสวงหาและปรับปรุงอาคารสถานที่ รวมไปถึงครุภัณฑ์ อุปกรณ์ที่กระจายจากต้นสังกัดเดิม อาจกล่าวได้ว่ามีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพียง ๗๕ แห่งที่มีอาคารพร้อมสมบูรณ์ที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ทันที ส่วนที่เหลืออีก ๑๐๑ แห่ง ต้องปรับปรุงอาคารที่มีอยู่ ซึ่งมีทั้งสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ สำนักงานศึกษาธิการอำเภอ สถานีตำรวจและอาคารของหน่วยงานที่ไม่ใช้แล้ว ด้วยแรงงานจากสถานศึกษา และเงินบริจาคจากภายนอก จนมีความพร้อมเพียงพอที่จะปฏิบัติการกิจได้ในปัจจุบัน

ในช่วงเวลาเดียวกัน แต่ละสำนักงานต้องรับสมัคร แสวงหา และคัดเลือกบุคลากร เร่งรัดพัฒนา เพื่อให้สามารถรับมอบภารกิจในการบริหารจัดการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่มีภารกิจงานที่กว้างขวาง แม้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาส่วนใหญ่จะเริ่มมีเจ้าหน้าที่พอเพียง โดยหลอมรวมมาจากสังกัดต่างๆ แต่ในระยะแรกเริ่ม มักจะเป็นการยากที่จะหาเจ้าหน้าที่คนใดที่คุ้นเคยกับงานในภาพรวมทั้งหมด ยิ่งไปกว่านั้น ยังต้องเร่งฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ที่เคยทำงานในระดับอำเภอให้สามารถรับงานระดับจังหวัดได้ในทันที

จึงเป็นเรื่องที่น่าชื่นชมที่ทุกสำนักงานสามารถเบิกจ่ายเงิน และดำเนินการบริหารงานประจำได้ในเดือนแรกของการเปิดทำการ และได้เริ่มพัฒนาระบบต่างๆ เพื่อรองรับงาน เช่น

➤ **ระบบข้อมูล** นอกจากการรับช่วงระบบข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และกรมสามัญศึกษาเดิม ปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ยังมีข้อมูลนักเรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษาเป็นรายบุคคล ข้อมูลโรงเรียนเป็นรายโรงเรียนที่ทางภูมิศาสตร์ที่แสดงข้อมูลโรงเรียน และนำไปสู่การวิเคราะห์ศักยภาพในการรองรับนักเรียน ขนาดระดับคุณภาพ และสภาพความพร้อม ตลอดจนความขาดแคลนของแต่ละโรงเรียน

➤ **ระบบสื่อสาร** ด้วยเหตุที่ระยะทางเป็นอุปสรรคสำคัญในการสื่อสารและประสานสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานศึกษาเคยประสานงานได้ในระดับอำเภอ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจึงได้นำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อเร่งปรับปรุงระบบสื่อสารด้วยการเปิดเว็บไซต์ และการรับส่งหนังสือทางอินเทอร์เน็ต ปัจจุบันเว็บไซต์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีผู้เข้าเยี่ยมชมวันละประมาณ ๑๐,๐๐๐ คน จัดเป็นลำดับที่ ๒ ของหน่วยราชการทั่วประเทศ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทุกแห่งและสถานศึกษากว่า ๗,๐๐๐ โรงเรียน มีเว็บไซต์ นอกจากนี้ ยังมีการวางระบบที่จะสื่อสารถึงสถานศึกษาทุกแห่งทางอินเทอร์เน็ตโดยผสมผสานคอมพิวเตอร์ทั้งที่มีอยู่ในโรงเรียนผ่านเครื่องส่วนตัวของผู้บริหารหรือครูอาจารย์ และเครือข่ายโรงเรียนที่ช่วยกันกระจายข่าวสารอย่างเป็นระบบ

➤ **เครือข่ายพัฒนาวิชาการ** การเข้าสู่โครงสร้างใหม่ได้ส่งผลให้กลุ่มโรงเรียนของโรงเรียนประถมศึกษาเดิม และสหวิทยาเขตของโรงเรียนกรมสามัญศึกษาต้องสูญสลายไป สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจึงได้จัดให้มีเครือข่ายทั้งในแนวตั้งและแนวนอน กล่าวคือ เครือข่ายที่ประกอบด้วยโรงเรียนทั้งประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในพื้นที่ใกล้เคียงกันที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และเครือข่ายตามกลุ่มสาระที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันและกัน

➤ **ระบบนิเทศ กำกับดูแล** สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ย้ายศึกษานิเทศก์ที่มีทั้งหมด ๔,๕๑๓ คน จากส่วนกลาง เขตตรวจราชการและอำเภอมาประจำที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตามข้อกำหนดในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๔๖ และมอบหมายให้ศึกษานิเทศก์ติดตามดูแลโรงเรียนอย่างต่อเนื่องในสัดส่วน ๑ ต่อ ๑๐ ทั้งนี้ โดยประสานงานอย่างใกล้ชิดกับเครือข่ายโรงเรียนเพื่อเสริมแรงในเรื่องวิชาการ

➤ **ระบบจัดบริการแก่สถานศึกษาและข้าราชการครู** สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหลายแห่งได้ตระหนักถึงบทบาทที่สำคัญในการให้บริการแก่สถานศึกษา ข้าราชการครู และประชาชน จึงมีการศึกษาและปรับปรุงบริการให้สนองความพึงพอใจของผู้รับบริการมากยิ่งขึ้น เช่น การเบิกค่ารักษาพยาบาลได้ทันที การเปิดบริการหลังเวลาราชการและในวันหยุด การจัดหน่วยบริการเคลื่อนที่ เป็นต้น ประสพการณ์นี้ได้เป็นนวัตกรรมที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้นำมาพัฒนาเป็น ๑๐ บริการหลักที่ทุกสำนักงานเขตพื้นที่จะมอบเป็นของขวัญแก่ผู้รับบริการในช่วงเปิดภาคเรียน ปีการศึกษา ๒๕๔๗ ซึ่งได้แก่

๑. ยิ้ม - ไหว้ ให้เกียรติกัน
๒. ส่งเสริม สร้างสรรค์ สวัสดิการ
๓. ตรวจรักษาพยาบาล ไร้ข้อขัดข้อง

๔. ทันใจเรื่องออกเอกสารรับรอง
๕. ทำบัตรใหม่ เอี่ยมอ่อง รวดเร็วจริง
๖. สื่อสาร ผ่านเว็บไซต์
๗. สืบค้นข้อมูล ฉับไวจาก E-Filing
๘. คะแนน NT ดูได้ ไร้อัดติง สอบถามทุกสิ่งตอบทันควัน
๙. ชีวิตใหม่ในวัยเรียน สร้างจุดเปลี่ยนสุขสันต์
๑๐. นื่องๆ พิการ คือ เป้าหมายสำคัญ มาพบแค่หนึ่งวันก็ OK.

แม้ว่าสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่จะต้องทุ่มเทกับการจัดบ้านและวางระบบงานแต่ไม่ได้ละเลยการพัฒนางานซึ่งเป็นพันธกิจหลัก โดยได้ดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ของกระทรวงศึกษาธิการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน ๓ ยุทธศาสตร์และ ๙ จุดเน้น ได้แก่

๑. ยุทธศาสตร์การประกันสิทธิและโอกาส

๑.๑ ส่งเสริมทุกภาค ส่วน โดยเฉพาะองค์กรท้องถิ่นให้เตรียมความพร้อม พัฒนาการผู้เรียน และส่งเสริมด้านสุขภาพอนามัยให้แก่เด็กปฐมวัย

๑.๒ จัดการศึกษาภาคบังคับให้แก่เด็กในวัยเรียน อายุ ๗ - ๑๖ ปี รณรงค์ให้ทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนจบการศึกษาภาคบังคับ โดยจัดสถานที่เรียนรองรับทุกคนในรูปแบบที่เหมาะสม เน้นการช่วยเหลือเด็กพิการและเด็กด้อยโอกาสให้ได้เรียน

๑.๓ เพิ่มอัตราการเรียนต่อมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยรณรงค์ให้ผู้จบการศึกษาภาคบังคับได้เรียนต่อตามความถนัด ตามความต้องการและ

ศักยภาพของผู้เรียน พร้อมทั้งพัฒนานวัตกรรมการจัดการที่เหมาะสมให้กับเด็กทุกประเภท

๒. ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

๒.๑ ปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรแกนกลาง พร้อมทั้งสร้างความเข้าใจให้แก่สถานศึกษาเพื่อไปดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาได้ถูกต้อง เหมาะสมกับสภาพความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น ให้มีการติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตร พร้อมทั้งสร้างระบบการช่วยเหลือ

๒.๒ พัฒนาระบบการเรียนรู้อื่นๆ และพัฒนาครูเพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษาในรูปแบบต่างๆ โดยให้สอนแบบบูรณาการที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

๒.๓ จัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนทุกคน โดยใช้กระบวนการแนะแนว ส่งเสริมการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ดำเนินการโครงการสายใยครูและศิษย์ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด เอดส์ และปัญหาทางเพศ พร้อมทั้งจัดระบบช่วยเหลือ ปกป้อง คัดกรองเด็ก

๒.๔ จัดระบบการประกันคุณภาพการศึกษา โดยให้สถานศึกษาทุกแห่งมีการประกันคุณภาพภายใน พร้อมทั้งจะรับการประเมินคุณภาพจากภายนอก และเร่งรัดยกระดับมาตรฐานคุณภาพสถานศึกษาทุกแห่งทุกพื้นที่ สนับสนุนส่งเสริมให้มีการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ

๓. ยุทธศาสตร์ด้านประสิทธิภาพในการบริหารจัดการศึกษา

๓.๑ เพิ่มความเข้มแข็งให้ทุกหน่วยงานในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกระดับ โดยเร่งรัดพัฒนาและส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการด้านงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน ระบบการติดตามประเมินผลระบบการบริหารงานบุคคล การบริหารจัดการองค์กรเครือข่ายและการมีส่วนร่วม เพื่อให้สามารถบริหารการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยจัดการ

๓.๒ พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศและสร้างเครือข่ายด้านเทคโนโลยีโดยให้มีการหลอมรวมระบบฐานข้อมูล กำหนดตัวชี้วัดและเก็บข้อมูลสารสนเทศทุกด้าน พัฒนาเครือข่ายอิเล็กทรอนิกส์และประสานสัมพันธ์กับหน่วยงาน และบุคคลเครือข่ายต่างๆ เพื่อร่วมกันสนับสนุนการดำเนินงาน

นับเป็นเรื่องที่น่ายินดีที่การดำเนินงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อนี้มิได้ดำเนินการอย่างโดดเดี่ยว แต่ได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันทางศาสนา เครือข่ายผู้ปกครองได้เป็นหลักในการสนับสนุนการพัฒนาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษามหาวิทยาลัย สถาบันการศึกษาในระดับอื่นๆ เช่น อาชีวศึกษา หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ได้ให้คำปรึกษา แก้ไขปัญหา ปรับเปลี่ยนแนวทาง เพื่อร่วมผลักดันการปฏิรูปวิธีทำงานและการพัฒนาบุคลากร

ประสบการณ์ในสิบเดือนที่ผ่านมาได้ชี้ให้เห็นว่าพิมพ์เขียวในการปฏิรูปเป็นเพียงเครื่องนำทางไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์ แต่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเรียนรู้และปรับประยุกต์เพื่อแก้ไขปัญหาและผลักดันการปฏิรูปการศึกษาในอีกหลายมิติ เช่น โครงสร้างที่ยังไม่เอื้อต่อการผลักดันการปฏิรูปการศึกษา ความล่าช้าในเรื่องพระราชบัญญัติและกฎกระทรวงที่นำไปสู่ความล่าช้าในการแต่งตั้งองค์คณะบุคคลและบุคลากรหลักในการดำเนินงาน จุดบอดในการจัดบริการให้เข้าถึงผู้เรียนที่ด้อยโอกาส ความเหลื่อมล้ำในคุณภาพของสถานศึกษา การเสริมแรงสถานศึกษาและครูอาจารย์ในการนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและการปฏิรูปการศึกษาสู่การปฏิบัติ การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการรองรับการกระจายอำนาจ ตลอดจนการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรที่จะหลอมรวมบุคลากรที่มาจากพื้นฐานที่หลากหลายให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ปีที่ ๑๑๓ ของกระทรวงศึกษาธิการที่จะมาถึงจึงเป็นปีแห่งการเรียนรู้และรวมพลัง เพื่อก้าวไปสู่การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา และการสร้างสรรค์องค์กรเพื่อเป็นฐานความรู้ให้แก่สังคมต่อไป

การใช้ปริศนาคำทาย สอนให้นักเรียนรู้จักการคิด วิเคราะห์หาเหตุผลในการเรียนรู้

อุมพร บุญญาวิโรจน์*

โรงเรียนเทศบาล ๓ (วิมุกตายนวิทยา) เป็นโรงเรียนในสังกัดเทศบาลตำบลสุโขทัย-โลก นักเรียนของโรงเรียนเป็นเด็ก ๒ ภาษา ร้อยละ ๘๐ จะเรียนภาษาไทยเป็นภาษาที่ ๒ ทำให้ทางโรงเรียนของเราประสบปัญหาการสอนกลุ่มสาระภาษาไทย เพราะนักเรียนจะเรียนรู้ได้ช้า คิดวิเคราะห์ไม่เป็น ให้ความหมายของคำไม่ได้ ทางโรงเรียนโดยงานวิชาการ ได้คิดหาแนวทางในการพัฒนาการสอนภาษาไทยให้นักเรียนเหล่านี้ด้วยการสอนซ่อมเสริม โดยใช้แบบฝึกเบื้องต้นที่ทางโรงเรียนได้จัดทำขึ้น เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกอ่านหนังสือเป็นอันดับแรก ซึ่งจะเริ่มให้รู้จักพยัญชนะและสระเพียง ๘ ตัวก่อน คือ เน้นที่

พยัญชนะ ๔๔ ตัว นำมาประสมกับสระ ๘ ตัว คือ อะ อา อิ อี อึ อู โดยการเปลี่ยนตัวอักษร เช่น ก สระอะ อ่านว่า กะ ข สระอะ อ่านว่า ขะ ค สระอะ อ่านว่า คะ เมื่อนักเรียนอ่านได้คล่องแล้ว ครูผู้สอนจึงเพิ่มสระให้มากขึ้นจนครบทุกตัว นอกจากการสอนเสริมของครูแล้ว ข้าพเจ้าในฐานะผู้บริหารได้ให้ความสำคัญในเรื่องการเรียนภาษาไทยเป็นอันดับแรก ได้จัดทำหนังสือเสริมการอ่าน เป็นนิทานคำกลอนซึ่งใช้สอนได้ทั้งสามช่วงชั้น เพราะเนื้อหาสาระมีหลากหลายเหมาะกับตัวผู้เรียน นอกจากหนังสือเสริมการอ่านแล้ว ข้าพเจ้ายังได้จัดทำหนังสือปริศนาคำทายขึ้นใช้อีกด้วย

ปริศนาคำทายที่ข้าพเจ้าได้เขียนขึ้นนั้น เพื่อให้ครูใช้เนื้อหาสอนนักเรียนให้รู้จักคิดวิเคราะห์หาเหตุผลในการเรียนรู้ มีด้วยกันทั้งหมด ๒ ชุด ชุดที่ ๑ มี ๒ เล่ม ใช้สำหรับนักเรียนในช่วงชั้นที่ ๑-๒ ชุดที่ ๒ มี ๑ เล่ม ใช้สำหรับนักเรียนในช่วงชั้นที่ ๓ ทั้งนี้จะแตกต่างกันที่เนื้อหาสาระของคำตอบ เพราะถ้าเป็นช่วงชั้นที่ ๑-๒ คำตอบจะง่าย เป็นคำตอบเดียว แต่นักเรียนจะต้องคิดวิเคราะห์หาคำตอบ ซึ่งบางคำถามจะต้องคิดโยงใยไปในหลายเรื่อง ปริศนาคำทายชุดที่ ๑ ทั้ง ๒ เล่ม

* ผู้อำนวยการโรงเรียนเทศบาล ๓ (วิมุกตายนวิทยา) อ.สุโขทัย จ.นราธิวาส ๙๖๑๒๐

นักเรียนในช่วงชั้นที่ ๑ คือ ป.๑-๓ นักเรียนชั้น ป.๓ ซึ่งอ่านหนังสือได้แล้ว สามารถอ่านเองจะหาคำตอบได้ โดยมีครูเป็นพี่เลี้ยง แต่สำหรับ ป.๑-๒ ซึ่งยังอ่านหนังสือไม่คล่อง เพราะเป็นนักเรียนที่เรียนภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง บางครั้งแม้จะอ่านได้แต่การคิดวิเคราะห์ยังไม่กระจ่าง ข้าพเจ้าจึงให้ครูศิลปะและนักเรียนช่วยวาดภาพคำตอบเป็นรูปภาพสำหรับเฉลยให้นักเรียนทราบ หลังจากที่ครูอ่านคำถามให้นักเรียนฟังแล้ว คำถามของปริศนาคำทายชุดที่ ๑ เป็นภาพยานี้ ๑๑ ดังตัวอย่าง เช่น

อะไรเอ่ยเป็นปลาขนมกินได้
เครื่องประดับใช้งามสดสวย
ผลไม้สำหรับคนรวย
ใครทราบช่วยตอบเร็วเอ๋ย

ซึ่งในคำถามของเรื่องนี้ นักเรียนจะต้องคิดวิเคราะห์หาเหตุผล เพราะในชื่อเดียวกันที่เป็นคำตอบ มีทั้งที่เป็นชื่อปลา ชื่อขนม ชื่อเครื่องประดับ และยังเป็นชื่อผลไม้อีกด้วย ครูจะเป็นผู้คอยชี้แนะชี้แนะให้นักเรียนคิด โดยเฉพาะนักเรียนในช่วงชั้นที่ ๑ ป.๑-๒ ซึ่งเป็นเรื่องที่ยาก ครูจะต้องบอกไปเรื่อยๆ เช่น “นักเรียนถ้าเป็นชื่อปลา ปลาอะไรเอ่ยที่นักเรียนเคยกิน ตัวสีแดงๆ สวยงาม เป็นปลาที่คนเลี้ยงไว้ขายนะคะ ไม่ใช่ปลาทะเล นำมาทำแกงส้ม นำมาทอดก็อร่อย และยังเป็นชื่อของขนม ของผลไม้ ของเครื่องประดับ” ครูก็บอกไปเรื่อยๆ ถ้านักเรียนยังตอบไม่ได้ ครูก็จะให้นักเรียนดูคำตอบ ซึ่งเป็นภาพวาด มีปลาทับทิม ขนมทับทิม แหวนหัวทับทิม ผลทับทิม ซึ่งคำตอบก็คือทับทิม จะเห็นได้ว่า นักเรียนจะต้องรู้จักคิดวิเคราะห์เชื่อมโยงเพื่อหาคำตอบ หรือ

อะไรเอ่ยให้แสงสว่าง
หลายรูปร่างทั้งเล็กใหญ่
น้ำมันคือเชื้อไฟ
ตอบเร็วไวเมื่อทราบเอ๋ย

นักเรียนก็จะคิดและสามารถหาคำตอบได้โดยไม่ยากนัก เพราะหลายๆ คนคุ้นเคยกับคำว่าแสงสว่าง และโดยเฉพาะใช้น้ำมัน ซึ่งคำตอบก็คือ ตะเกียง

สำหรับในช่วงชั้นที่ ๓ ซึ่งเป็นชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ปริศนาคำทายที่ใช้จะยากขึ้น นักเรียนต้องคิดวิเคราะห์ เพราะคำตอบจะเป็นคำคล้ายคลึงกัน คำทายเรื่องหนึ่งจะมี ๕ คำตอบ ดังตัวอย่าง

มะ หนึ่งให้ฟังคิด

มะ สองค่าอนันต์

มะ สามรสเคี้ยวใกล้

มะ สี่ไบนั่นมี

มะ ห้าสี่สร้างสวรรค์

หวานน้ำแกะพลิกแพลง

ผลสัมฤทธิ์คือความมัน (มะพร้าว)

เพื่อปรุงบับรสแซบดี (มะนาว)

ทดแทนได้อย่างเสรี (มะขาม)

กลิ่นหอมดีใช้ใส่แกง (มะกรูด)

อมล้มนั้นไม่แฉลง (มะปราง)

โชว์แสดงฝีมือเอ่ย

จะเห็นว่าผู้เรียนจะต้องรู้ถึงคุณสมบัติของพืช ผัก ผลไม้ คิดวิเคราะห์จากคำทาย เพื่อให้ได้คำตอบที่ถูกต้องชัดเจน เป็นการเน้นให้นักเรียนรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล เจาะลึก จึงจะตอบคำทายได้ถูกต้อง

ข้าพเจ้าเห็นว่า การเรียนการสอนด้วยปริศนา คำทาย ทำให้นักเรียนได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล ทางโรงเรียนจึงได้จัดทำให้ครู นำไปใช้สอนนักเรียนในแต่ละช่วงชั้น ซึ่งได้รับผลดี

เหมาะสำหรับนักเรียนที่จะเรียนรู้ เพราะได้คิด วิเคราะห์ หาเหตุผล จึงจะตอบคำทายได้ถูกต้อง และยังได้เรียนรู้ภาษาไทยควบคู่ไปด้วยเพราะคำบางคำ ในปริศนาคำทาย จะต้องแปลไทยเป็นไทย เช่นคำว่า “ชีวิน” นักเรียนบางคนไม่ทราบความหมาย ซึ่งครูต้อง สอนและอธิบายให้ผู้เรียนทราบ จึงเป็นการเรียนแบบ บูรณาการได้ด้วย ♠

โรงเรียนแห่งการเรียนรู้ (Learning School) : กุญแจสำคัญในการพัฒนาคุณภาพนักเรียน

สมชาย เกษแสง*

● Francis Bacon กล่าวว่า “Knowledge Is Power” ความรู้คือพลังและอำนาจ ●

ถ้ามองจากถ้อยคำนี้ถือว่าให้ความสำคัญต่อความรู้เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะบุคคลใดที่มีความรู้จะได้รับการยกย่องสรรเสริญให้เป็นนักปราชญ์หรือเป็นผู้มีพลังและสามารถกุมอำนาจได้ ความรู้จึงนับว่ามีความสำคัญต่อมนุษย์เป็นอย่างยิ่งและยังเป็นขุมทรัพย์ที่มีอยู่ในตนโดยไม่ต้องซื้อหามาแต่อย่างใด ขณะเดียวกันเป้าหมายของการปฏิรูปการศึกษาคงมิใช่เน้นในการปรับโครงสร้างหรือการกระจายอำนาจการบริหารเพียงส่วนเดียวเท่านั้น หัวใจของการปฏิรูปการศึกษานั้นต้องตระหนักถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ (Learner Focus) โดยเฉพาะการพัฒนาให้นักเรียนไปสู่

เป้าหมายทั้งในด้านเก่ง ดี และมีสุขได้นั้น จำเป็นต้องพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นหน่วยงานที่เป็นมาตรฐานมีคุณภาพอย่างพร้อมเพรียง รวมทั้งมีองค์ประกอบที่สมบูรณ์ในการส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจึงต้องพัฒนาสถานศึกษาสู่ “โรงเรียนแห่งการเรียนรู้” เพราะขั้นชื่อว่าโรงเรียนจึงต้องเน้นที่การเรียนรู้เป็นสำคัญมากกว่าการสอน

แต่การที่จะสามารถสร้างให้ทุกโรงเรียนเกิดขึ้นได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบหรือปัจจัยต่างๆ เพื่อขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายปลายทาง ดังต่อไปนี้

□ ผู้บริหารหรือผู้นำ ผู้บริหารโรงเรียนหรือผู้นำนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำโรงเรียนสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ได้นั้น ผู้นำต้องมีนโยบาย และวิสัยทัศน์ที่เน้นการเรียนรู้เป็นหลัก ต้องขจัดสภาวะที่สร้าง

ความกดดันแก่นักเรียน รวมทั้งผู้ปกครอง ครู อาจารย์ และชุมชนควรร่วมมือสร้างสรรค์พัฒนานักเรียน อย่างมุ่งมั่น ตั้งใจ ซึ่งความมุ่งมั่น (Commitment) เป็นกุญแจแห่งความสำเร็จ ทั้งปวง ขณะเดียวกัน

หลักแห่งความไว้วางใจ (trust) จะช่วยเสริมสร้างบรรยากาศในการทำงานแบบมิตรภาพ ทำให้เกิดความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจ และเกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน การบริหารและการจัดการด้วยความรัก และผูกพัน ช่วยมัดใจผู้ร่วมงานและนักเรียนให้มีความสุข อีกทั้งสามารถกระตุ้นศักยภาพของบุคลากรออกมาพัฒนาสร้างสรรค์งานอย่างเต็มความสามารถ

* ๒๑ หมู่ ๗ ถนนรามคำแหง เขตมีนบุรี กรุงเทพฯ ๑๐๕๑๐

หลวงวิจิตรวาทการกล่าวว่า “การบริหารงานจำเป็น ต้องนั่งอยู่กลางหัวใจ อย่างนั่งอยู่บนหัวคน” ซึ่งท่าน เน้นการทำงานที่ทำให้บุคลากรเกิดความยอมรับศรัทธา เกิดพลังใจในการทำงาน โดยหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง และมีให้เกิดการทำงานที่สร้างความทุกข์และความ เดือดร้อนของบุคลากร ซึ่งจัดว่าเป็นเทคนิคเชิง บริหารงานที่ส่งเสริมให้ท่านได้รับความก้าวหน้าใน ตำแหน่งหน้าที่การงานเป็นอย่างดี นอกจากนี้ความคิด สร้างสรรค์จินตนาการ นับว่ามีความสำคัญต่อหน่วยงาน ยุคใหม่ ซึ่งจะช่วยพัฒนาหน่วยงานไปสู่ความแปลกใหม่ ทันสมัย ทำให้เกิดบรรยากาศที่มีชีวิตชีวาและสร้าง ความเจริญก้าวหน้าแก่หน่วยงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของอัลเบิร์ต ไอสไตน์ที่ว่า “จินตนาการสำคัญกว่าความรู้” บุคลากรทุกคนต้องใช้ ความคิด จินตนาการสร้างสรรค์ผลงาน โดยที่ผู้นำ เป็นผู้ส่งเสริมและเปิดโอกาสใช้ความคิด พัฒนาความคิด โดยใช้เทคนิควิธีการที่หลากหลาย รวมทั้งสร้าง บรรยากาศให้เอื้ออำนวยต่อการใช้พลังแห่งความคิด และปัญญา นอกจากนี้ผู้นำควรตระหนักและหลีกเลี่ยง การวางนโยบายที่สร้างอาคารใหญ่โต หรือการระดม ทุนต่างๆ เพื่อแข่งขันกันสร้างอนุสาวรีย์ หรือความ

แปลกใหม่ในสถานที่เพื่อลงกินเนสบุ๊ก ผู้นำต้องปรับ กระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) โดยเน้นคุณภาพ มากกว่าปริมาณ รวมทั้งต้องมีวิสัยทัศน์ในการทำงาน ประกาศวิสัยทัศน์อย่างชัดเจน และสามารถกระจาย วิสัยทัศน์ ให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการทำงานได้อย่าง มีความสุข ขณะเดียวกันกระตุ้นให้บุคลากรสร้างรูปแบบ ความคิดใหม่ สร้างบรรยากาศในการทำงานเชิงบวก มีความรอบรู้ สามารถเป็นที่ปรึกษาหรือพี่เลี้ยงครูได้ ในบางครั้งต้องใช้ความเสียสละในการบริหารเพื่อให้งาน เจริญก้าวหน้า แต่ต้องมีระบบงานที่โปร่งใสชัดเจน สามารถตรวจสอบได้ ที่สำคัญต้องยึดระบบคุณธรรม กล้ารับผิดชอบในการตัดสินใจที่ผิดพลาด และสามารถ เผชิญหน้ากับสิ่งท้าทาย มีความคาดหวังสูง และมุ่งมั่น พยายามไปสู่เป้าหมายอย่างเต็มกำลังความสามารถ และที่สำคัญเน้นกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิต ตลอดจนใช้ระบบคุณภาพ ในการบริหาร และที่สำคัญต้องเน้นการบริหาร โดยอาศัยหลักความจริง มากกว่าความรู้สึก (Leading by Fact, not Leading by Feeling)

ดังนั้นผู้บริหารซึ่งเป็นผู้นำของโรงเรียนแห่งการ เรียนรู้เมื่อเปรียบเทียบกับผู้นำแบบปกติจึงมีลักษณะดังนี้

ผู้นำโรงเรียนแห่งการเรียนรู้	ผู้นำแบบปกติ
นโยบายและวิสัยทัศน์เน้นการเรียนรู้ ใช้ระบบคุณภาพ คำนึงถึงการมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจ ใช้ความไว้วางใจ ส่งเสริมแรงจูงใจ ใช้เทคโนโลยี จัดสภาพบรรยากาศการเรียนรู้ ยึดข้อมูลและงานวิจัยเป็นหลัก	นโยบายและวิสัยทัศน์เน้นการสอน ใช้ระบบการบริหารแบบปกติ เน้นการแข่งขัน ใช้อำนาจและความกลัวควบคุม ใช้ระบบควบคุมการลงโทษ ไม่เน้นเทคโนโลยี ไม่คำนึงถึงการจัดสภาพการเรียนรู้ ใช้อารมณ์ความรู้สึก

□ ครูหรือผู้สอน ครูหรือผู้สอนนับว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนรู้ ครูต้องเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ จากผู้สั่งการ ถ่ายทอดเป็นผู้ให้คำปรึกษาและอำนวยความสะดวก ทำตัวเหมือนพี่เลี้ยงและโค้ช ครูต้องมีความรู้อย่างกว้างขวางและชี้แนะให้แนวทางแก่นักเรียนได้ รวมทั้งพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการเรียนการสอน มียุทธศาสตร์ในการสอน ปรับปรุงการสอน การวัดผลและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ต้องรักลูกศิษย์เหมือนลูกของตนเอง ใช้วิธีการเรียนการสอนด้วยความรักและเมตตา โดยหวานเมลิ็ดพืชแห่งความรักให้ทั่วถึง เพราะพลังแห่งความรักจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นคุ้นเคยให้ความอบอุ่น ใกล้ชิด สามารถป้องกันความหวาดระแวง และขจัดความกลัวของนักเรียน อีกทั้งยังคอยให้กำลังใจและแนะนำให้นักเรียนใช้ความคิดในการสร้างสรรค์จินตนาการอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะนักเรียนที่เรียนช้าและมีปัญหาในการเรียน ครูต้อง

ดูแลเป็นพิเศษเพื่อพัฒนานักเรียนไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร ซึ่งในการเรียนการสอนคงต้องอาศัยการเรียนรู้เป็นทีม (Team Learning) เพื่อพัฒนานักเรียนไปสู่จุดหมายปลายทางได้อย่างมีคุณภาพ ขณะเดียวกันต้องหมั่นฝึกฝนวิทยายุทธ์ ยกระดับการสอนของตนให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ ต้องศึกษาหาความรู้ตลอดชีวิตและต่อเนื่อง สอดส่องดูแลนักเรียนทุกคนอย่างเสมอภาค ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ลักษณะของครูจึงเป็น “ครูคุณภาพ” ซึ่งเป็นครูที่มีจิตวิญญาณแห่งความเป็นครู คำนึงถึงคุณภาพนักเรียนเป็นสำคัญ ซึ่งครูคุณภาพจะมีลักษณะดังนี้

“มุ่งมั่นพัฒนา จรรยาเลิศล้ำ คำจูนลูกศิษย์
พิชิตการสอน อาหารเพื่อนฝูง มีแรงจูงใจ ใช้เทคโนโลยี
ใจดีต่อเด็ก”

เมื่อเปรียบเทียบครูของโรงเรียนแห่งการเรียนรู้กับครูแบบปกติได้ดังตาราง

ครูของโรงเรียนแห่งการเรียนรู้	ครูแบบปกติ
เป็นที่ปรึกษา พี่เลี้ยงหรือผู้อำนวยความสะดวก ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น ความคิด สร้างสรรค์จินตนาการ ปรับปรุงการสอนสม่ำเสมอ ดูแลเด็กอย่างทั่วถึง เน้นการเรียนรู้ที่สนุกสนาน ประเมินผลการเรียนอย่างต่อเนื่องและนำผลมาปรับปรุง ส่งเสริมการเรียนตลอดชีวิต เน้นการเรียนการสอนแบบทีม	เป็นผู้สั่งการควบคุม ถ่ายทอด ไม่นิยมใช้เทคโนโลยี ไม่เปิดโอกาสให้เด็กใช้ความคิด สอนแบบปกติโดยไม่มีการปรับปรุง ไม่ค่อยสนใจดูแลเด็ก สร้างบรรยากาศแห่งความกลัว ประเมินผลการเรียนน้อย และไม่สนใจกับผลที่ได้จากการประเมิน เน้นการเรียนรู้ในชั้นเรียน การเรียนการสอนแบบรายบุคคล

□ ระบบการบริหารและการจัดการ ระบบการบริหารและการจัดการนั้นนับว่ามีความสำคัญและความจำเป็นต่อการสร้างโรงเรียนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งระบบการบริหารและการจัดการที่สอดคล้องกับโรงเรียนในลักษณะนี้ได้แก่ “การจัดการคุณภาพ” หรือที่เรียกว่า Total Quality Management ซึ่งเป็นทฤษฎีการบริหารและการจัดการคุณภาพ โดยเน้นคุณภาพเป็นสำคัญ โดยเฉพาะคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน (Learner Learning Quality) ซึ่งมีองค์ประกอบด้วยกัน ๕ ประการ ดังนี้

๑. การเน้นลูกค้าเป็นสำคัญ (Customer Focus) โดยเฉพาะนักเรียนถือเป็นลูกค้าคนสำคัญที่ต้องดูแลเอาใจใส่เป็นพิเศษ โรงเรียนต้องสำรวจความคิดเห็นความต้องการ ความถนัดและความสนใจเพื่อส่งเสริมผู้เรียน โดยเฉพาะส่งเสริมการเรียนรู้แก่นักเรียนให้มีการปรับกระบวนทัศน์ (Paradigm Shift) วัฒนธรรมการเรียนรู้อย่างกว้างขวางหลากหลาย CEO ของ Microsoft Window กล่าวว่า “ถ้าท่านเริ่มรู้สึกว่าคุณสูญเสียลูกค้า โปรดจงถามความเห็นและความต้องการของเขา” ซึ่งในการจัดการคุณภาพในระดับสากลไม่ว่าระดับใด จะคำนึงถึงลูกค้าเป็นสำคัญ ดังนั้นโรงเรียนจึงต้องฟังเสียงของนักเรียน และผู้ปกครองเป็นสำคัญ โดยนำข้อคิดเห็นต่างๆ มาวางแผนพัฒนาคุณภาพด้านการผลิตและการบริการแก่ลูกค้า เพื่อให้เกิดความประทับใจและยอมรับศรัทธาต่อโรงเรียน

๒. การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement) การจัดการคุณภาพต้องเน้นการนำแผนภูมิ ข้อมูล สถิติ และงานวิจัยมาประเมินผลเพื่อปรับปรุงการทำงาน และการเรียนการสอน โดยเฉพาะวงจรเดมมิง (PDCA) เป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ในด้านต่างๆ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้จะประสบผลสำเร็จได้จะต้องอาศัยการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ โดยเฉพาะการบริหารที่เน้นผลงานเป็นหลัก (Result-Oriented Management)

๓. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การจัดการคุณภาพถือว่ามนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญต้องพัฒนา การพัฒนาจึงเริ่มต้นที่มนุษย์ก่อนที่จะเรียกว่า “สร้างคนก่อนสร้างวัด” เพราะถ้ามนุษย์ดี ทุกสิ่งทุกอย่างก็ดีขึ้น ด้วยการจัดการคุณภาพจึงส่งเสริมมนุษย์ให้ได้รับการพัฒนาทุกด้าน โดยอาศัยการใช้แรงจูงใจ การอบรม สัมมนา การวางระบบการให้รางวัล เพื่อจูงใจให้บุคลากรในโรงเรียนนำศักยภาพมาพัฒนาตนเองให้เกิดความเจริญก้าวหน้า ซึ่งโรงเรียนควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้บุคลากรทั้งครู เจ้าหน้าที่ต่างๆ รวมทั้งนักเรียนและผู้ปกครอง ตลอดจนชุมชน โดยถือว่าโรงเรียนเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทั้งปวง

๔. การเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการทำงาน ซึ่งหลักการบริหารคุณภาพจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือมากกว่าการแข่งขัน การเรียนการสอนจึงต้องให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ การกำหนดวิธีสอน รวมทั้งใช้การสอนแบบนักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ มีความสุขในการเรียน

๕. การจัดสภาพการเรียนรู้ ซึ่งโรงเรียนควรส่งเสริมให้ครูปรับปรุงยุทธศาสตร์การสอน ปฏิรูปการเรียนการสอนโดยมุ่งสู่โรงเรียนแห่งการเรียนรู้ จัดสภาพโรงเรียนที่มีบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ เช่น มีป้ายนิเทศ มุมค้นคว้า ห้องค้นคว้า มีห้องสมุดที่

พอเหมาะกับจำนวนนักเรียน มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ และที่สำคัญส่งเสริมการใช้ Internet อย่างกว้างขวาง ซึ่งทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา เพราะข้อมูลใน Internet “ถือว่าเป็นตำราที่ใหญ่ที่สุดในโลก” ขณะเดียวกันโรงเรียนต้องส่งเสริมให้บุคลากรเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

การจัดการคุณภาพดังกล่าวจะเป็นกรอบของผู้บริหารที่ส่งเสริมและผลักดันให้หน่วยงานมุ่งสู่โรงเรียนแห่งการเรียนรู้ และเป็นระบบบริหารที่สอดคล้องกับสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลกที่มุ่งสู่สังคมในยุคดิจิทัลและโลกข่าวสาร

□ นวัตกรรมและเทคโนโลยี นับว่ามีบทบาทสำคัญในการเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมและประเมินผล เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือผลที่ถูกต้องเที่ยงตรง โรงเรียนแห่งการเรียนรู้จึงเน้นการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารและการเรียนการสอน การบริหารและการเรียนการสอนจึงเน้นการวิจัยเป็นสำคัญ (Research-Based Management) โดยเฉพาะการเรียนการสอนต้องใช้การวิจัยในการประเมินผลนักเรียน พัฒนาความก้าวหน้าด้านผลสัมฤทธิ์ นอกจากนี้คอมพิวเตอร์ก็มีส่วนสำคัญในการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเฉพาะปัจจุบันรัฐบาลเน้นการนำเทคโนโลยีมาใช้ และให้โอกาสเข้าซื้อในราคาถูก ครูและผู้ปกครองที่ถือเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับนักเรียน จึงต้องเตรียมความพร้อมในการใช้คอมพิวเตอร์ในการแสวงหาความรู้อย่างแท้จริง และป้องกันปัญหาให้ใช้คอมพิวเตอร์ไปในการสะสม **“ขยะหรือมลพิษทางจิตวิญญาณ”** เพราะถ้าวางแผนป้องกันไม่ดีแล้ว บ้านทั้งหลายจะกลายเป็นบ้านแห่งเกมคอมพิวเตอร์ทันที ซึ่งยากแก่การดูแลควบคุม ถ้าพ่อแม่ปล่อยปละละเลย ลูกๆ ทั้งหลายจะกลายเป็นเด็กพันธุ์ดื้อเต็มบ้านเมือง ในอนาคตทีเดียว

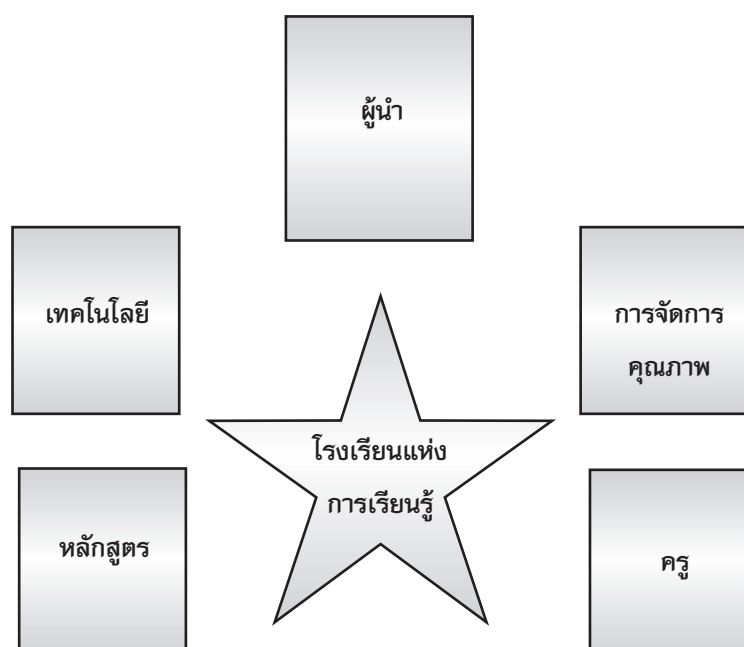
□ หลักสูตร นับว่ามีความสำคัญเช่นกัน เพราะถือเป็นคู่มือในการสร้างสรรค์คุณภาพชีวิตของนักเรียน ดังนั้นหลักสูตรโรงเรียนจะต้องยืดหยุ่น ไม่เน้นเนื้อหาสาระจนแน่นเกินไป โดยไม่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้สร้างสรรค์ ค้นคว้า หรือสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง การบรรจุเนื้อหาสาระที่ไม่จำเป็นสำหรับนักเรียนนับว่าเป็นภาระที่ต้องขจัดทิ้งไป เหมือนกับสร้างอนาคตของนักเรียนที่ปราศจากจุดหมาย ซึ่งในการพัฒนานักเรียนนั้นจำต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความรู้ ความสามารถ รวมทั้งศักยภาพของนักเรียน และช่วยกันวางกรอบ ทิศทางให้เป็นไปตามความถนัดความสนใจของนักเรียน ซึ่งผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวก็คือครูกับผู้ปกครอง ที่ต้องดูแลติดตามการพัฒนาอย่างใกล้ชิด เพื่อปลูกฝังและสร้างสรรค์นักเรียนไปในทางที่ถูกต้อง สอดคล้องกับความต้องการ ความถนัด และความสนใจของนักเรียน ที่สำคัญหลักสูตรที่วางไว้จะมีส่วนกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการยอมรับนับถือตนเอง (Self Esteem) และนำคุณค่าศักดิ์ศรีในตนเองซึ่งเปรียบประดุจขุมทรัพย์ในตนมาก่อรูปเป็นโครงการหรือแนวความคิดต่างๆ อาจก่อให้เกิดทฤษฎีความรู้ใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ตนเอง สังคมและประเทศชาติสืบไป โปรดระลึกว่า “ความรู้มีไข้อยู่ที่ห้องเรียนเท่านั้น” นิวตันค้นพบกฎของแรงโน้มถ่วงใต้ต้นไม้ไม่ใช่ห้องเรียน หลักสูตรจึง

ต้องเปิดกว้างและพัฒนาให้สอดคล้องรองรับกับนักเรียนแต่ละคน **“หลักสูตรจึงไม่ใช่อาหารจานเดียวที่ทานกันทั้งครอบครัว แต่เป็นอาหารจานด่วนที่เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคนที่ชื่นชอบและพอใจ”** นอกจากนี้หลักสูตรควรเชื่อมโยงกับชุมชนและสังคมสามารถเปิดกว้างให้กับชุมชนมาแสวงหาความรู้ได้อย่างต่อเนื่อง โรงเรียนจึงไม่ได้ปิดตายเฉพาะบุคลากร

ในโรงเรียนเท่านั้น และที่สำคัญโรงเรียนต้องสร้างความสัมพันธ์กับบ้าน และชุมชนอย่างใกล้ชิดโดยที่ชุมชน ผู้ปกครอง และครูมีส่วนร่วมกำหนดหลักสูตรร่วมกัน เพื่อพัฒนานักเรียนไปสู่เป้าหมายแห่งชีวิต ดังนั้นหลักสูตรของโรงเรียนแห่งการเรียนรู้เมื่อเปรียบเทียบกับหลักสูตรแบบปกติจึงมีลักษณะดังตาราง

หลักสูตรของโรงเรียนแห่งการเรียนรู้	หลักสูตรแบบปกติ
เป้าหมายเน้นคุณภาพและชัดเจน ปรับเปลี่ยนและยืดหยุ่นตามสถานการณ์ เนื้อหาสาระสอดคล้องกับผู้เรียน เป็นไปตามความต้องการของชุมชน ชาติ บุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนหลักสูตร ส่งเสริมการใช้ Internet หรือ “Web-Based learning” ส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย และต่อเนื่อง ตลอดชีวิต	เป้าหมายคำนึงถึงปริมาณและรายละเอียด เคร่งครัด เข้มงวด เนื้อหาสาระมีมากจนเกินไป เป็นไปตามความต้องการของผู้บริหาร อาศัยผู้เชี่ยวชาญในการวางแผน ใช้วิธีสอนแบบปกติ เน้นกิจกรรมในชั้นเรียน

โดยสรุปแล้วโรงเรียนแห่งการเรียนรู้จะมียุทธศาสตร์ประกอบตามแผนภูมิข้างล่าง

โรงเรียนแห่งการเรียนรู้ (Learning School) ในอนาคตจึงต้องอาศัยผู้บริหารโรงเรียนเป็นหลัก ในการนำโรงเรียนไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ โดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนต้องใช้ภาวะผู้นำในการขับเคลื่อนกลไก โดยใช้ระบบการจัดการคุณภาพ กระตุ้นให้เกิดบรรยากาศแห่งความไว้วางใจ และความร่วมมือร่วมใจ รวมทั้งมีการกระจายอำนาจ (Empowerment) ไปสู่ครู นักเรียนและผู้ปกครอง ตลอดจนชุมชน ขณะเดียวกันต้องปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับเป้าหมาย และวิสัยทัศน์ของโรงเรียนที่เน้นวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้แนวใหม่ และที่สำคัญส่งเสริมให้มีการใช้ เทคโนโลยีอย่างกว้างขวาง เพื่อให้เกิดบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต นอกจากนี้ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องเน้นการปรับปรุงบุคลากรทั้งครู

นักเรียน รวมทั้งตนเอง ให้ทันกับความเจริญเติบโตของสังคมและโลก โดยเฉพาะสร้างนักเรียนให้รู้เท่าทันคน ในลักษณะเน้นความจำเป็นที่จะเรียนรู้วิธีการเรียนรู้ (It Must Learn How to Learn) รวมทั้งเรียนรู้การเปลี่ยนแปลง และเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเรียนรู้จากการเรียนในที่เดียว กับบุคคลเดียว เป็นทุกสถานที่ ทุกเวลา ทุกโอกาส ทุกบุคคล ต่อเนื่องตลอดชีวิต อีกทั้งกระตุ้นให้ ครู ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนานักเรียน สร้างสรรค์ความรู้ ทักษะ ความคิด ตลอดจนจิตวิญญาณเพื่อให้นักเรียนเป็นพลเมืองดีของชาติ และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปสร้างสรรค์ พัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า มั่นคง และทัดเทียมกับนานาชาติได้อย่างภาคภูมิใจ สืบไป ♠

โรงเรียน แหล่งรอบรู้
แห่ง ชุมทรัพย์ทางปัญญา
การ กิจเสริมตำรา
เรียนรู้ ชูเชิดคำ

การศึกษา
คำล้ำ
เติมแต่ง ต่อณา
ประดับไว้ ประดุงชีวิ

เอกสารอ้างอิง

- Brighouse, Tim. & Woods, David. (1999). *How to Improve Your School*. New York : Routledge.
- Carlson, Robert V. (1996). *Reparing and reform*. New York : Longman.
- Dalin, Per. (1993). *Changing The School Culture*. London : Cassell.
- Elms, Masha. (2003). *The Learning School*. (Online). Available: www.schoolzone.co.uk/teachers/jft/Good Practice/classroom/learning_school.htm
- Garvin, David. (2003). *The Learning Organization*. (Online). Available : www.Maricopa.deu/users/bleed/learn 1.htm
- Goddard, Del. (2003). *The Learning School*. (Online). Available : www.etin.org.uk/page 17.html
- Macbeath, John. (2003). *Leadership for the Learning School*. (Online). Available : www.aspa.ash.au/papers/leadership%20for%20the%20larning%20school.doc
- Ribbins, Peter. & Burrridge, Elizabeth. (1995). *Learning School*. London : cassell.
- Sue, Law. & Glover, Derek. (2000). *Educational Leadership and Learning*. Buckingham : Open University.

จินตนา ไบกาชุย *

พ ผลการประเมินแห่งชาติบ่งบอกเด็กไทย
ทั้งระดับประถมและมัธยมศึกษาอ่อน
ภาษาไทย (คะแนนเฉลี่ยเกิน ๕๐% มานิดเดียว)
ผลการวิจัยระดับชาติบ่งบอกเด็กไทยไม่ชอบอ่าน
หนังสือ (แต่ชอบดูการ์ตูนเล่ม) อาจารย์สอนมหา-
วิทยาลัยบอกนิสิตนักศึกษาไทยส่วนใหญ่ ไม่ชอบอ่าน
และเขียนไม่เป็นประโยค

ครูสอนภาษาไทยทั้งชั้นประถมและมัธยมเถียง
(เสียงจูนๆ) “ก็สอนอ่านอยู่ทุกวันแล้ว...ตามหลักสูตร...
ตามหนังสือเรียน...สอนเต็มที่แล้ว อยู่ที่ตัวเด็กเอง
บางคนก็เก่ง บางคนก็แย่ ส่วนใหญ่ปานกลาง ไม่ดีไม่แย่
คละกันไป จะเอาอย่างไรอีก...วันหนึ่งๆ สอน ๕-๖ คาบ...
เหนื่อยนะ”

เอาละ..นี่คือข้อเท็จจริง ที่เราทุกคนต้องยอมรับ
กันว่าเป็นปัญหา และเป็นปัญหาใหญ่ที่เกิดจากหลาย
สาเหตุเสียด้วย แต่สาเหตุแห่งปัญหาเกิดขึ้นมา
นานนม ตั้งแต่ชั้นประถมต้น-ป.๑ ป.๒ ป.๓ โน้นแน่ะ!
สะสมทับถมตกตะกอนจับผืนก้างคางคาง (เอาค้อน
มาทุบยังไม่แตกเลย) จึงเป็นเรื่องยากที่จะแก้ไขใน
ช่วงเวลาเล็กน้อย...แต่ก็มีอะไรจะมีมิติทีเดียวหรือ...

ปัญหาหนึ่งที่เห็นได้ชัดเจน (ที่พอมีทางแก้ไขได้)
คือ การสอน ทักษะการอ่านในใจ : การจับใจความ
การคาดคะเนเหตุการณ์ การแยกข้อเท็จจริง/ข้อคิดเห็น
การวิเคราะห์ความ การสรุปความ การใช้บริบทในการอ่าน
และการเข้าใจความหมายของคำ ประโยค ข้อความ**
ทักษะเหล่านี้ขอถามจริงๆ เกิด...มีการสอนอย่างแท้จริง
เกิดขึ้นในกระบวนการสอนอ่านในชั้นเรียนโดยเฉพาะใน
ชั้นประถมศึกษาอย่างจริงจังหรือไม่... คำตอบ...มีบ้าง
โดยเฉพาะทักษะประการสุดท้าย การเข้าใจความหมาย
ของคำ ประโยค และข้อความ จะต้องมีการสอนแน่นอน
มิฉะนั้นการที่นักเรียนอ่านไม่ได้ เป็นเรื่องใหญ่ระดับชาติ
เลยทีเดียว

ว่าการสอนอ่านในใจทักษะอื่นๆ อีกละ (ดังที่
ระบุไว้ในหลักสูตร) ครูบางคนอาจบอกว่า “มีการสอนซึ
ก็สอนตามกิจกรรมในหนังสือเรียนภาษาไทย ที่กำหนด
ให้อ่าน...แล้วสรุปความ โดยให้ตอบคำถามว่า ใคร...ทำ
อะไร...ที่ไหน...เมื่อไร...อย่างไร...นี่นา...ก็ให้ทำแล้วนี่...
จะเอาอย่างไรอีก” ที่นี้ถ้าข้อความที่ให้อ่าน มิได้เป็น
ข้อความง่ายๆ ที่เด็กจะหาคำตอบได้โดยง่าย ยิ่งถ้าเป็น
หนังสืออ่านเรื่องยาวๆ มีหลายย่อหน้า มีข้อความมากๆ

* อดีตผู้อำนวยการสถาบันการแปลหนังสือ กรมวิชาการ

** วิชาการ, กรม, กระทรวงศึกษาธิการ ผังมโนทัศน์และสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย, โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๖.

มีรายละเอียดเยอะแยะ ทั้งประเภทบันเทิงคดี สารคดี และความรู้ เด็กจะสรุปความได้อย่างไร จะสอนอย่างไร... ไม่ต้องถึงขั้นสรุปความหรอกค่ะ เอาแค่ให้เด็กจับใจความในแต่ละย่อหน้า ให้รู้เรื่อง ให้จำได้ ครูจะสอนอย่างไร เพื่อนครูเคยถามตัวเองไหม? เราใช้วิธีการใด... สอนให้เด็กนักเรียนอ่านจับใจความในแต่ละย่อหน้าได้

ทักษะการอ่านในใจทั้งหมดเป็นเรื่องสำคัญ ที่ต้องมีการฝึกฝนเริ่มกันตั้งแต่เด็กชั้นประถมปีที่ ๑-๖ ตลอดไปจนถึงชั้นมัธยมปีที่ ๑-๖ เรียกว่าตลอด ๔ ช่วงชั้น การศึกษาขั้นพื้นฐานเลย มีพักต้องพูดถึงในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ที่เด็กจะต้องเรียนรู้และนำทักษะการอ่านในใจ-การจับใจความไปใช้ใน สาระที่ ๕ : วรรณคดีและวรรณกรรม มาตรฐาน ท ๕.๑ (หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๔) ที่เด็กนักเรียนจะต้องอ่านให้เข้าใจ และแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์ อย่างเห็นคุณค่า และนำมาประยุกต์ใช้จริง ซึ่งล้วน

ต้องการทักษะการอ่านต่างๆ ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ในตอนแรก...แล้วในกลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มอื่นๆ อีกละ ที่มีเนื้อหาวิชาต้องการให้นักเรียนอ่าน ให้ตีความ จับใจความ อาทิเช่น กลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มสังคม ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา ฯลฯ แทบจะทุกกลุ่มเลย ไม่เว้นแม้แต่กลุ่มคณิตศาสตร์... ถ้าอ่านโจทย์เลข อ่านคำถาม ตีความไม่ได้...ก็จบเห่กัน

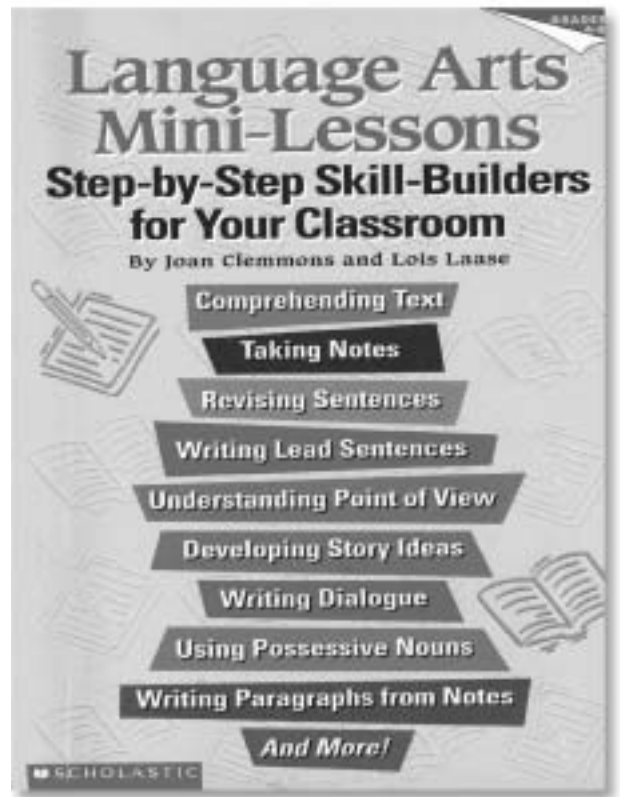
การสอนอ่านในใจ จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ครูต้องสอน ต้องฝึกนักเรียนอย่างเป็นกระบวนการและที่สำคัญที่สุด เพื่อนครูที่รัก ต้องรู้จักวิธีสอนการอ่านที่แท้จริงด้วย ขออนุญาตใช้คำภาษาอังกฤษคือ ต้องรู้ how to teach ให้ได้ และนำไปปฏิบัติกับนักเรียนได้ ไม่ใช่แค่รู้ว่า การอ่านในใจคืออะไร ประกอบด้วยทักษะอะไร แต่ไม่รู้วิธีสอน... ได้แต่สั่งให้นักเรียนไปอ่าน และทำกิจกรรมตามหนังสือเรียนเท่านั้น

หนังสือวรรณกรรมสำหรับเด็ก

ผู้เขียนเอง เป็นนักอ่านที่ถูกฝึกให้อ่าน โดยไม่มีใครมาสอน หรือบอกวิธีอ่าน จึงได้แต่ตั้งหน้า ตั้งตาอ่านเอา...อ่านเอา...เรียกว่าตะลุมตะกลามเพราะความอยากอ่าน อ่านด้วยความสนุก ด้วยใจรักอ่าน ทักษะการอ่านจึงเกิดขึ้นเองในที่สุด... ทว่าเป็นเวลาสิบกว่าปีที่เดียว กว่าจะเป็นนักอ่านได้ แต่ยุคสมัยนี้ไม่เหมือนกันแล้ว เด็กผู้เรียนของเราไม่มีเวลาเหลือเฟือมานั่งก้มหน้าก้มตาอ่านอย่างเดียวได้เสียแล้ว สังคมแวดล้อมเปลี่ยนไป มีสื่ออื่นๆ มาดึงเวลาของเด็กๆ เราไปหมดเวลาที่เหลือ (เพียงเล็กน้อย) ในโรงเรียนก็ยังถูกแบ่งออกไปเรียนและทำกิจกรรมอื่นๆ อีก เช่นนี้แล้ว เด็กนักเรียนจะเกิดทักษะการอ่านขึ้นเองได้อย่างไร มีพักต้องพูดถึงนิสัยรักการอ่านเลย ดังนั้น ครูจะต้องเป็นผู้ชักจูง ชี้แนะวิธีอ่าน และวิธีฝึกให้เกิดทักษะการอ่านให้ได้ภายในเวลาจำกัด โดยเฉพาะในช่วงเวลาเรียน

สาระการเรียนรู้ กลุ่มภาษาไทยเท่านั้น (อย่าหวังว่า จะมีโอกาสฝึกทักษะการอ่านในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ เลย) ผู้เขียนมีงานที่ชื่นชอบอยู่อย่างหนึ่ง คือการแปลหนังสือตำราวิชาการศึกษาการสอนต่างๆ จากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย เพื่อให้เพื่อนครูได้มีโอกาสรับรู้ความรู้ ความคิด ทฤษฎี เทคนิค และนวัตกรรม การเรียนการสอนในต่างประเทศ รวมทั้งสิ่งปฏิบัติในชั้นเรียนที่ได้ผลดี ที่ครูฝรั่งปฏิบัติจนได้ผลดีมาแล้วที่เราเรียกกันว่า “best practice” นั่นแหละ ผู้เขียนมีโอกาสได้อ่าน และแปลหนังสือเรื่องหนึ่ง ชื่อ *Language Arts : Mini Lessons, Step by Step Skill-Builders for Your Classroom** ของผู้แต่งที่เป็นครูชาวอเมริกัน ๒ คน คือ Joan Clemmons and Lois Lasse ชื่อในภาษาไทยยังไม่ลงตัว แต่คงในทำนองสอนทักษะการอ่าน-เขียน : หน่วยการเรียนรู้ย่อยการใช้ภาษา เพื่อฝึกทักษะนักเรียนทีละขั้นตอนอะไรเช่นนี้แหละ

หนังสือเรื่องนี้

เนื้อหาหนังสือเรื่องนี้ โดนใจผู้เขียนอย่างรุนแรง... นี่คือการสอนอ่านในใจ-ทักษะการจับใจความที่ผู้เขียนอยากถ่ายทอดให้เพื่อนครูชาวไทยทั้งหลาย ได้รับรู้ และนำไปลองฝึกปฏิบัติให้แก่นักเรียนในชั้นเรียนของตนเองดูบ้าง โดยเฉพาะเพื่อนครู-ชาวประถมศึกษาทั้งหลาย วิธีการสอนของ ครูโจแอน แคลมมอนส์ และครูโลอิส ลาสส์ ไม่ยากเย็นอย่างไรเลย ไม่ต้องใช้เครื่องมือเทคโนโลยี หรือนวัตกรรมใหม่ๆ ใดๆ ด้วยคุณครูทั้งสองเพียงทำ “ตัวแบบการคิดต่างๆ” ออกมาให้ให้นักเรียนเห็นว่า ในขณะที่อ่านนั้น เราควรคิดอย่างไรกับสิ่งที่อ่าน แล้วฝึกให้เด็กนักเรียนคิดต่างๆ ออกมาในขณะที่อ่าน...ฟังดูแล้วไม่ค่อยยากใช่ไหม แต่วิธีการฝึกเด็กนักเรียนของคุณครูทั้ง ๒ ให้เป็นนักคิดต่างๆ ขณะอ่าน น่าสนใจมากทีเดียว

* ขณะนี้หนังสือเรื่องนี้แปลต้นฉบับเสร็จเรียบร้อยแล้ว อยู่ในขั้นตอนการจัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม เพื่อเผยแพร่ให้โรงเรียนใช้เสริมศักยภาพการสอนของครูอาจารย์ ให้เป็นไปตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๕๔

ผู้เขียนไม่ประสงค์จะอธิบายด้วยตัวเอง แต่อยากให้เพื่อนครูอ่านจาก “best practice” ของคุณครูชาวอเมริกันทั้ง ๒ ที่ฝึกปฏิบัติกับนักเรียนของตนจะดีกว่า เพื่อเพื่อนครูจะได้เข้าใจกลยุทธ์การสอนได้ดี ประสาชาวครูด้วยกัน อีกทั้งยังเป็นการประกาศเกียรติคุณของคุณครูอเมริกันทั้ง ๒ ท่านด้วย ข้อความต่อไปนี้เป็นงานแปลหนังสือเรื่อง *Language Arts : Mini Lessons, Step by Step Skill-Builders for Your Classroom* บทที่ ๔ กลยุทธ์อ่านเข้าใจความ

บทที่ ๔ ของหนังสือเรื่องนี้

จัดทำตัวแบบการรู้จัก

ฉันจัดทำตัวแบบการรู้จักโดยการคิดต่างๆ ฉันพูดออกเสียงแสดงความคิดขณะที่...ตั้งโจทย์คำถาม...ตั้งข้อสมมุติ...แก้ไขปัญหาโจทย์ขั้นตอนต่างๆ...หรือคิดหาหัวข้อเรื่องต่างๆ เด็กๆ ได้ยินคำพูดของฉันคำต่อคำ เมื่อฉันเกิดมีปัญหากับหนังสือเรียน สิ่งเหล่านี้

คือเทคนิควิธีที่ฉันใช้สอนวิชาคณิตศาสตร์มาเป็นปีๆ แล้วทว่าฉันไม่เคยคิดนำมาใช้ในการสอนการอ่านเลย จนกระทั่งแครลีน เพย์น (Carleen Payne) ผู้เชี่ยวชาญการอ่านได้มาสาธิตให้เห็นในชั้นเรียนของฉันวันหนึ่ง กลยุทธ์นี้ในแวดวงวิชาการสอนวรรณกรรมยังถือเป็นวิธีสอนช่วยพัฒนาทักษะความเข้าใจในการอ่านได้ดีมาก (เบท เดวีรี่ - Beth Davey, *Journal of Reading*, October 1983; เจมส์ ฟลัด และไดแอน แลปปี้ - James Flood and Diane Lapp, *The California Reader*, Fall, 1992) ขณะที่ฉันเริ่มต้นคิดต่างๆ ให้นักเรียนฟัง ฉันได้ค้นพบวิธีดัดแปลงเทคนิควิธีนี้ขึ้นใช้เอง ต่อไปนี้คือ “พิมพ์เขียว” วิธีการที่ฉันได้นำเสนอในชั้นเรียน เพื่อนครูอาจนำไปดัดแปลงใช้ให้เหมาะสมกลมกลืน กับสภาพความต้องการของนักเรียนของตนย่อมทำได้

วิธีการที่ฉันทำ

นักเรียนของฉันคุ้นเคยกับกลยุทธ์อ่านหลายๆ วิธีแล้ว เมื่อฉันสอนบทเรียนนี้ เด็กๆ มีประสบการณ์มาแล้ว ในด้านการคาดการณ์ (prediction) วิธีคิดหัวข้อเรื่องที่เด็กๆ รู้จักมาก่อน การคะเนเห็นภาพ (visualizing) และการใช้ข้อความ/ประโยคแนวความหมาย (context clues) อีกทั้งยังเคยผ่านการฝึกปฏิบัติเล่าเรื่องปากเปล่า และเขียนเรื่องมาแล้วด้วย

ก่อนที่จะให้เด็กๆ คิดออกมามากๆ ขณะที่กำลังอ่านอยู่นั้น ฉันได้ทำตัวแบบวิธีการคิดดังกล่าวให้พวกเขาเห็นก่อน ฉันเตรียมทำเครื่องหมายธงลงในหนังสือที่ฉันจะอ่านให้เด็กๆ ฟัง เพื่อทบทวนกลยุทธ์อ่านต่างๆ เครื่องหมายธงนี้ (แผ่นกระดาษแปะติดก็ใช้ได้ดี) เตือนให้ฉันหยุดอ่าน และคิดออกมามากๆ ถึงกลยุทธ์อ่านที่ฉันกำลังใช้อยู่ แล้วฉันยังทำรายชื่อกลยุทธ์อ่านที่ฉันประสงค์จะให้นักเรียนใช้ในขณะอ่าน (ดูกลยุทธ์อ่านที่นักอ่านเก่งใช้ ในหน้า ๒๒) แจกเด็กๆ ทุกคนอีกด้วย จากนั้นก็ทำแผ่นใสใช้กับเครื่องฉายขณะสาธิตวิธีการนี้ให้นักเรียนดู

ฉันต้องเลือกบทอ่าน ที่จะให้นักเรียนอ่านไปพร้อมๆ กับคิดออกมาดังๆ ถึงกลยุทธ์อ่านเหล่านี้ที่กำลังใช้อยู่ หนังสือสำหรับอ่านต้องเหมาะสมกับระดับความสามารถในการอ่านของเด็กๆ ถ้าฉันอยากเน้นกลยุทธ์อ่าน ๒-๓ วิธี ฉันก็จะคัดสรรเรื่องที่มีจุดเน้นตามกลยุทธ์นั้นๆ ฉันชอบใช้หนังสือเรียนแบบอ่านระดับพื้นฐาน (basal readers) พอๆ กับหนังสือสำหรับเด็กและเรื่องสั้นๆ อื่นๆ รวมทั้งหนังสือที่มีจำหน่ายอยู่ทั่วไป แต่ถ้าหากเรากำลังเรียนวรรณกรรมเฉพาะประเภท (particular genre) อยู่แล้วละก็ ฉันจะเลือกสรรหนังสือให้ตรงกับประเภท ที่จะใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้

ดำเนินการตามขั้นตอน

ฉันเริ่มแนะนำเทคนิควิธีการนี้ ให้เด็กๆ รับรู้โดยอธิบายว่า ขณะที่ฉันอ่านเรื่องให้ฟังนั้น ฉันคิดดังๆ ออกมาด้วยขณะที่กำลังอ่าน และยังช่วยเชื่อมโยงวิธีนี้เข้ากับสิ่งที่เด็กๆ เคยทำมาแล้ว ด้วยการพูดคุยถกเถียงกัน ถึงวิธีการที่เราพูดคุยกับตัวเอง ขณะที่เราแก้ไขปัญหาใดปัญหาหนึ่งอยู่ ฉันชี้ให้เด็กๆ เห็นว่า เรามักทำสิ่งนี้เสมอๆ ขณะที่เรากำลังทำสิ่งใดที่มีหลายๆ ขั้นตอน เช่น การทดลองวิทยาศาสตร์ หรือ วิธีปรุงอาหาร การคิดดังๆ ช่วยสร้างความมั่นใจให้เราไม่

หลงลืมสิ่งใดแล้ว

ฉันจะถามนักเรียนว่า มีใครคิดว่าตนเคยทำบางสิ่งบางอย่าง ที่ช่วยให้ตัวเองพูดขั้นตอนการทำสิ่งนั้นๆ ออกมาดังๆ บ้าง นักเรียนคนหนึ่งอาจร่วมแลกเปลี่ยนวิธีเตรียมตัวไปโรงเรียน โดยการกรายการสิ่งของที่ตนต้องจัดใส่กระเป๋าสะพายหลัง หรือวิธีการที่ตนพูดออกมาดังๆ ขณะที่ประกอบตัวแบบเครื่องเล่น หรือขณะทำงานคอมพิวเตอร์

ฉันชี้ให้เด็กๆ เห็นว่า เรามักพูดดังๆ ถึงวิธีคิดของเรา เช่น ขณะที่เรากำลังแก้ไขโจทย์คณิตศาสตร์อยู่ เพื่อขยายความนี้ให้ชัดเจนขึ้น เราพูดคุยถึงขั้นตอนการทำโจทย์เลขด้วยวิธีการดังนี้ : “ถ้าฉันต้องการหาร ๔๓๖ ด้วย ๙ ฉันจะคิดว่า ๙ หาร ๔ ได้ไหม? ไม่ได้แน่ - แล้ว ๙ หาร ๔๓ ได้ไหม? อ้อได้ซิ...ได้ ๕ ...เอ๊ะไม่ใช่ซิ... ๕ คูณ ๙ ได้ ๔๕ นี่... เพราะฉะนั้นต้องเป็น ๔ แน่... ๔ คูณ ๙ ได้ ๓๖... ๔๓ ลบ ๓๖ ได้ ๗... ชัก ๖ ลงมาเป็น ๗๖...๙ อะไรนะที่จะได้ ๗๖... ๘ ได้ไหม เพราะ ๘ คูณ ๙ ได้ ๗๒...๗๒ ลบจาก ๗๖ ได้ ๔... เหลือเศษ ๔” เราพูดดังๆ หรือคิดดังๆ ขณะที่เราทำ ขั้นตอนวิธีหารเช่นนี้

ฉันอธิบายให้เด็กๆ ฟังว่า เราสามารถคิดดังๆ ได้ในขณะที่เราอ่าน ซึ่งจำเป็นต้องใช้ในการอ่านในใจ กลยุทธ์เหล่านี้จะช่วยให้เรามีความเข้าใจและจดจำเรื่องราวที่เราอ่าน ได้ดีขึ้นมาก

กลยุทธ์อ่านที่นักอ่านเก่งใช้

ชื่อผู้อ่าน _____

ชื่อเรื่องที่อ่าน _____

ชื่อผู้ฟังเรื่อง _____

รายการที่ผู้ฟังปฏิบัติ

ผู้อ่านพูดถึงกลยุทธ์วิธีอ่านเหล่านี้หรือไม่ โปรดทำเครื่องหมายต่อจากกลยุทธ์อ่านแต่ละข้อที่ใช้

ก่อนการอ่าน

- ◆ คิดโยงไปถึงสิ่งที่เคยรู้มาแล้วในเนื้อหาหัวข้อเรื่องนี้ _____
- ◆ คาดการณ์เรื่องราวที่เกิดขึ้นและสิ่งที่จะเกิดต่อไป _____

ขณะอ่าน

- ◆ ตั้งคำถาม _____
- ◆ หาคำตอบของคำถามนั้น _____
- ◆ เดาหรือคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้น _____
- ◆ ตรวจสอบสิ่งที่เดาหรือสิ่งที่คาดการณ์ไว้ _____
- ◆ เชื่อมโยงสิ่งที่อ่านกับความรู้เดิม _____
- ◆ ตรวจสอบความหมายโดยอ่านซ้ำทวนส่วนที่ไม่เข้าใจความหมาย _____
- ◆ ใช้ข้อความ/ประโยคแนะความหมายเพื่อเรียนรู้คำใหม่หรือรู้ความหมายของคำ _____
- ◆ เล่าเรื่องบางส่วน _____
- ◆ บรรยายภาพเรื่องราวที่อยู่ในจิตใจของตน _____

หลังการอ่าน

- ◆ สรุปเรื่องราวหรือเล่าสิ่งที่สำคัญในเรื่อง _____

ข้อเสนอแนะของผู้ฟัง _____

พูดเล่าเรื่อง

เมื่อฉันวางแผนใส่กลยุทธ์อ่านที่นักอ่านเก่งใช้ บนเครื่องฉายให้นักเรียนเห็น (ดูหน้า ๒๒) ฉันอธิบายให้เด็กๆ ฟังจนเข้าใจว่า นักอ่านเก่งๆ ล้วนใช้เทคนิควิธีเหล่านี้ ทำความเข้าใจในเรื่องที่อ่านทั้งสิ้น เพื่อนครูอาจลองใช้คำอธิบายแต่ละข้อต่อไปนี้ ไปสอนนักเรียนก็ได้

กลยุทธ์: คิดโยงไปถึงสิ่งที่เคยรู้มาแล้วในเนื้อหาเรื่องราว หรือหัวข้อเรื่องเช่นนี้
คำอธิบาย: ก่อนที่เราจะอ่าน เราควรดูที่ชื่อเรื่อง ผู้เขียน และรูปภาพ แล้วคิดถึงสิ่งที่เราเคยรู้มาบ้างเกี่ยวกับเรื่องราว หรือเนื้อหาตามหัวข้อเรื่องเช่นนี้

กลยุทธ์: คาดการณ์เรื่องราวที่เกิดขึ้น หรือสิ่งที่จะเกิดต่อไป
คำอธิบาย: ใช้ชื่อเรื่อง รูปภาพ และข้อมูลรายละเอียดที่เรารู้มาแล้วเกี่ยวกับเนื้อหา เรื่องราวดังกล่าว เราต้องรู้จักคาดการณ์เรื่องราว หรือเนื้อหาในหัวข้อเรื่องก่อนเริ่มอ่าน

กลยุทธ์: ตั้งคำถามและหาคำตอบของคำถามนั้น
คำอธิบาย: ขณะที่เรากำลังอ่าน เราต้องหยุดและถามตัวเราเองเกี่ยวกับเนื้อเรื่อง ที่เรากำลังอ่าน และหาคำตอบของคำถามนั้นด้วย

อธิบายและทำตัว
แบบกลยุทธ์อ่าน
ให้นักเรียนเห็น จน
เด็กๆ เข้าใจวิธีและ
ใช้จนได้ผลขณะที่
กำลังอ่าน

กลยุทธ์: เดาหรือคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้น
คำอธิบาย: ขณะที่เราอ่าน เราต้องตรวจสอบสิ่งที่เราเดา หรือสิ่งที่เราคาดการณ์ไว้ เราพบทวนแก้ไข และเริ่มต้นเดาหรือคาดการณ์ใหม่อีก

กลยุทธ์: เชื่อมโยงสิ่งที่อ่านที่รับฟังกับความรู้เดิม
คำอธิบาย: เราเชื่อมโยงสิ่งที่เรากำลังอ่านเข้ากับความรู้เดิมที่เรามีอยู่—นั่นคือ—เราคิดถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในเรื่อง เหมือนกับสิ่งที่เราเคยรู้มาก่อนแล้ว

กลยุทธ์: ตรวจสอบความหมายโดยอ่านซ้ำทวนส่วนที่ไม่เข้าใจความหมาย
คำอธิบาย: ถ้าข้อความในเนื้อเรื่องอ่านแล้วไม่เข้าใจความหมาย เราต้องหยุดและอ่านซ้ำทวนข้อความส่วนนั้นใหม่ เราต้องคิดถึงคำและความหมายของมันด้วย

กลยุทธ์: ใช้ข้อความประโยคและความหมาย เพื่อเรียนรู้คำใหม่หรือความหมายของคำ
คำอธิบาย: เมื่อเราอ่านมาถึงคำใหม่ เราต้องใช้ข้อความ/ประโยคและความหมาย คาดคะเนความหมายคำนั้นขึ้นมา เราใช้คำ/ กลุ่มคำที่อยู่รอบๆ คำใหม่คาดคะเนความหมายหรืออ่านไปจนจบประโยค แล้วใช้ความหมายของเนื้อหาคาดคะเนความหมาย

ดูความสามารถของ
นักเรียน เพื่อนครู
อาจให้นักเรียนเรียนรู้
เพียง ๒-๓ กลยุทธ์
ในเวลาหนึ่งๆ จน
เรียนรู้ครบทุกวิธี
ก็ได้

- กลยุทธ์:** เล่าเรื่องบางส่วน
- คำอธิบาย:** เราหยุดอ่านเป็นช่วงๆ เพื่อตรวจสอบความเข้าใจสิ่งที่อ่านมาแล้ว โดยพูด
เล่าเรื่องบางส่วนที่อ่านมาแล้วซ้ำอีก ถ้าเราไม่พูดเล่าเรื่องซ้ำ เราควรอ่าน
ส่วนนั้นซ้ำและพูดเล่าเรื่องให้ตัวเราฟัง
- กลยุทธ์:** บรรยายภาพเรื่องราวที่อยู่ในจิตใจของตน
- คำอธิบาย:** ในฐานะที่เป็นนักอ่านที่ดี เราต้องรู้จักสร้างภาพเรื่องราวที่เรากำลังอ่านอยู่
ขึ้นในใจของเราด้วย เราต้องคะเนเห็นภาพที่บรรยายพรรณนา ตัวละคร
ฉาก และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเนื้อเรื่อง
- กลยุทธ์:** สรุปเรื่องราวหรือเล่าสิ่งที่สำคัญในเรื่อง
- คำอธิบาย:** เมื่อเราอ่านจบ เราต้องสรุปเรื่อง หรือเล่าสิ่งที่สำคัญในเรื่องที่เราอ่านมาแล้ว

จัดทำตัวแบบกลยุทธ์

ถึงตอนนี้ ฉันอธิบายให้เด็กๆ ฟังว่า ฉันจะหยุดอ่านเป็นระยะๆ และพูดถึงสิ่งที่ฉันกำลัง
คิดอยู่ ฉันอยากให้นักเรียนเข้ามาร่วมฟัง และช่วยกันหากกลยุทธ์ที่ฉันกำลังใช้อยู่ พวกเด็กๆ ต่าง
เข้ามาที่เครื่องฉายแผ่นใส และตรวจสอบรายการดังกล่าว ขณะที่ฉันอ่านเรื่อง *Pigs Might
Fly* ของดิก คิง-สมิท (Dick King-Smith, Scholastic, 1980) คำสนทนาได้ตอบในชั้นเรียนของ
ฉันคล้ายๆ เช่นนี้ :-

มิสซิส: ฉันเลือกอ่านเรื่อง *Pigs Might Fly* ของดิก คิง-สมิท ฉันรู้แล้วว่า จริงๆ แล้ว
หมูบินไม่ได้หรอก ดังนั้นเรื่องนี้ต้องเป็นเรื่องผืนเพื่องแนนอน เพราะ
วรรณกรรมประเภทนี้ สัตว์และสิ่งของต่างๆ พูดและทำในสิ่งที่ไม่เป็นจริง
แล้วฉันยังรู้อีกว่า หมูเป็นสัตว์ที่สมมุติให้มีลักษณะค่อนข้างฉลาดเฉลียว
จากรูปภาพที่หน้าปก ฉันเห็นหมูตัวหนึ่ง ทำท่ากำลังบินอยู่เหนือไร่แห่งหนึ่ง
อาจเป็นหมูตัวละครเอกก็ได้ คิดฝันไปว่าตัวเองบินได้ ฉันคาดการณ์ว่ามัน
ต้องใช้ความผินเพื่องช่วยแก้ไขปมปริศนาปัญหาในเรื่องได้แน่ (ปรกติถึงตอนนี้
นักเรียนหลายๆ คนต่างยกมือขึ้น เพื่อขอเข้าร่วมอภิปรายด้วย แต่ถ้าไม่มีใคร
ยกมือ ฉันจะชักชวนให้พวกเด็กบอกว่าฉันใช้กลยุทธ์อ่านใดที่ได้ยินกัน)

แครี่ลี: คุณครูคิดถึงสิ่งที่เคยรู้มาก่อนเกี่ยวกับหมูและนิทาน แล้วคุณครูยังมองดูที่
รูปภาพ และคาดการณ์เรื่องราวที่ควรเป็นไปในเรื่อง
(แล้วแครี่ลีจะออกมาที่เครื่องฉายแผ่นใสและทำเครื่องหมายที่กลยุทธ์อ่าน
๒ ข้อแรกในรายการ)

- มิสซิสซี:** บทที่ ๑ ชื่อเรื่องว่า “ถูกพาไป” ใครถูกพาไป ฉันมองไปที่รูปภาพ เห็นลูกหมูตัวจิ๋วตัวหนึ่งในคอกกับแม่หมูตัวใหญ่หนึ่งตัว หนึ่งในสองตัวนี้จะต้องถูกพาไปใช่ไหม?
- โบร์อัน:** คุณครูถามคำถาม (แล้วโบร์อันทำเครื่องหมายที่กลยุทธ์อ่านดังกล่าวบนแผ่นใส จากนั้นฉันเริ่มอ่านให้เด็กๆ ฟังต่อไป)
- มิสซิสซี:** “โ้ย! ไม่ใช่ละ!” มิสซิสบาร์เลย์เลิฟร้องคร่ำครวญ “โ้ย! อย่าใช่เลย!” “มีอะไรหรือจ๊ะ” เสียงของมิสซิสก็อบเบิลสพัดดังขึ้นข้างๆ “ตายไปตัวหนึ่งรี” “ไม่ใช่จ๊ะ” มิสซิสบาร์เลย์เลิฟตอบ “ยังไม่ใช่ไร” หมูตัวเล็กต้องไม่สบายแน่ อาจเป็นเจ้านี่ก็ได้ ที่ต้องถูกพาตัวไป
- เอลนา:** คุณครูเดาและคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นต่อไป (เธอทำเครื่องหมายที่กลยุทธ์อ่านดังกล่าว)
- มิสซิสซี:** มิสซิสบาร์เลย์เลิฟ เป็นแม่หมูหลายแต้มพันธุ์แท้จากกลอสเตอร์ มีหูกระดกตั้งสีขาว ประแต้มสีดำกระจาย เหมือนอย่างกับยักซ์สะบัดฟูกันสีดำใส่ตัวมันเปรอะทั่วตัว ฉันมองเห็นภาพแม่หมูตัวใหญ่อ้วน สีดำ-ขาว มีหางม้วน ส่งเสียงคำรามอู้อๆ อ้าๆ ขณะเดินไปรอบๆ ไร่
- จูเลีย:** คุณครูบรรยายภาพในจิตใจ (เธอทำเครื่องหมายที่กลยุทธ์อ่านนี้บนแผ่นใส)
- มิสซิสซี:** ในคืนที่แม่หมูออกลูกมา ๘ ตัวนั้น ลูก ๗ ตัวมีขนาดเท่ากันหมด อ้วนกลม รูปร่างแข็งแรง และดูดนนมแม่อิมแรกเรียบร้อยแล้ว ...แต่เจ้าตัวที่แปดซิ ขณะนี้แม่หมมองเห็นตัวมันแล้ว เป็นสัตว์ตัวเล็กๆ เรียวยาว...
- คำว่า “เรียวยาว” หมายความว่าอะไร ประโยคนี้เริ่มต้นด้วยคำว่า แต่ ซึ่งหมายความว่า ต้องเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกัน เพราะฉะนั้นต้องเป็นคำตรงกันข้ามกับคำว่า อ้วนกลม และ รูปร่างแข็งแรง ที่ผู้เขียนใช้บรรยายลูกหมูตัวอื่นๆ แน่ ฉันคิดอย่างนั้นนะ แล้วฉันจะอ่านต่อละ...
- ตัวใหญ่เท่าครึ่งหนึ่งของตัวอื่นๆ เท่านั้น มีหัวผอมบางเท่าลำตัว สีน้ามองดูไร้ชีวิตชีวา หดห้วงเสียจริง
- จากประโยคนี้ ฉันบอกได้เลยว่าคำ เรียวยาว หมายถึง เล็กหรือผอมลง หรือผอมบาง หรือบอบบาง

- เอลลิสัน:** คุณครูใช้เนื้อความประโยคและความหมาย คาดเดาความหมายของคำ เรียวยาว (เธอทำเครื่องหมายที่กลุยุทธ์อ่านนั้นบนแผ่นใส)
- มิสซิสซี:** มันเป็นลูกหมูแคะแกร็น เกิดมาด้วยสาเหตุบางประการ ตัวจึงพอมเล็กกว่า และอ่อนแอกว่าพี่ชายพี่สาว
นี่...ทำให้ฉันหนักถึงแมวของฉัน มันเป็นแมวแคะแกร็น หรือเป็นลูกแมวตัวเล็กที่สุดในครอก
- เบียนกา:** คุณครูเชื่อมโยงสิ่งที่อ่านเข้ากับความรู้เดิม (เธอทำเครื่องหมายที่กลุยุทธ์อ่านนี้)
- มิสซิสซี:** ในอังกฤษ หลายๆ แห่งเรียกชื่อหมูเช่นนี้แตกต่างกันไป เช่น หมูตัวยาว หมูพอมแห้ง หมูแหลม ในกลอสเตอร์เชียร์เรียกหมูพวกนี้ว่า หมูเตี้ย
ดังนั้น หมูเตี้ย คือ หมูแคะแกร็นนั่นเอง และฉากของนิทานเรื่องนี้ คือ ไร่แห่งหนึ่งในอังกฤษ
- เอมี:** คุณครูใช้เนื้อความประโยคและความหมาย บอกความหมายของคำ หมูเตี้ย และสถานที่เกิดเหตุในเรื่อง (เธอทำเครื่องหมายต่อจากกลุยุทธ์อ่านนี้)
- มิสซิสซี:** มีเสียงแกรกรากตะกุกตะกักต่างๆ แล้วหัวของมิสซิสก็อบเบิลสปีดโผล่เข้ามา เหนือกำแพง “อ๊วยตายแล้ว...เธอจ๋า!” เจ้าหล่อนร้องออกมา ตายแล้ว! มิสซิสปี โอ้ย! ขอโทษนะจ๊ะ! นี่มันไม่ใช่แค่ลูกหมูตัวเล็กๆ ใช่มั้ย? “ไม่ใช่จ๊ะ” มิสซิสบาร์เลย์เลียฟตอบ
พวกแม่หมูดูหวาดวิตกกังวลกันมาก ที่มีลูกหมูตัวหนึ่งเป็นหมูเตี้ย หรือหมูแคะแกร็น หมูพวกนี้วิตกว่าลูกหมูตัวเล็กจ๋วและอ่อนแอใช่ไหม หรือว่าจะเป็นตัวนี้ที่ต้องถูกพาไป
- เจน:** คุณครูถามคำถาม (เธอทำเครื่องหมายที่กลุยุทธ์อ่านนั้นบนแผ่นใส)
- มิสซิสซี:** แม่หมูพันธุ์ลายแต้มส่วนใหญ่ในบริเวณเขตเลี้ยงสัตว์ ๙ แห่ง มีโอกาสออกลูกเป็นหมูเตี้ยหนึ่งตัวในช่วงชีวิตที่เป็นแม่หมูบางช่วงได้ นี่ไม่ใช่เป็นเรื่องน่าดูหมิ่นดูแคลน หรือนินทาว่าร้ายกัน เพราะไม่ใช่ความผิดของใคร แต่เป็นที่น่าสงสารน่าเวทนายิ่งนัก สำหรับแม่หมูทุกตัวแล้วต่างเฝฝ้นอยากเลี้ยงดูลูกหมู

ที่สุขภาพแข็งแรงให้โตเป็นหมูวัยรุ่นกันทั้งนั้น และแล้วข่าวที่แพร่สะพัดในเช้าวันนั้นก่อให้เกิดความกังวล จนทุกตัวรอกสายตาส่ายไปมา พลังส่งเสียงอี๊ดๆ ฮาดๆ พร้อมกับใบหูยาวสั่นเทาหลุ่หลบลง

ฉันคิดถูกต้องแล้ว แม่หมูรู้สึกวิตกกังวล ที่มีลูกหมูเตี้ยหมูแคระแกร็นเกิดขึ้นมา เพราะว่าแม่หมูอยากได้ลูกหมูทุกตัวมีสุขภาพแข็งแรง

ปีเตอร์: คุณครูตรวจสอบคำตอบคำถามที่ถามไว้
(เด็กชายทำเครื่องหมายต่อจากกลยุทธ์อ่านดังกล่าวบนแผ่นใส)

มิสซิสซี: คนรับใช้ก็ไม่ต้องการเช่นเดียวกัน พวกหมูพูดต่อๆ กันไป พวกมันคิดว่า คนเลี้ยงหมูคือคนรับใช้ เพราะว่าไม่ได้ทำอะไรเลย นอกจากปฏิบัติตามสิ่งที่พวกมันต้องการ เขาต้องดูแลขนน้ำขนอาหารให้พวกมัน ทำความสะอาด และป้อนอกใหม่ๆ ให้พวกมันด้วย พวกมันพูดถึงเขา—และพูดกับเขาด้วย แม้ว่าเขาจะไม่เข้าใจอะไรก็ตามเกิด—ก็เขาเป็นแค่ “คนเลี้ยงหมู” นี่นา เหมือนกับผู้ดีที่โรมันพูดถึง “พวกทาส” นั่นละ

ข้อความส่วนนี้อ่านไม่เข้าใจ ฉันต้องอ่านซ้ำและคิดไปด้วยขณะที่อ่าน (ฉันอ่านข้อความดังกล่าวนี้ซ้ำใหม่) ตอนนี้ฉันเข้าใจดีแล้ว พวกหมูหมายถึงคนที่ดูแลพวกมันเป็น “คนเลี้ยงหมู” เพราะว่าต้องดูแลทำทุกสิ่งทุกอย่างตามที่พวกมันต้องการ พวกมันคิดว่าเขาเป็นคนรับใช้หรือข้าทาสของพวกมัน

ศิษา: คุณครูอ่านข้อความที่คุณครูอ่านไม่เข้าใจซ้ำ และเล่าเรื่องตอนนั้นด้วย
(เธอทำเครื่องหมายที่กลยุทธ์อ่านพวกนี้ในรายการ)

มิสซิสซี: คนเลี้ยงหมูไม่ยินดีเลยกับลูกหมูเตี้ยของมิสซิสบาร์เลย์เลิฟ พวกหมูเตี้ยนี้... ถ้ามีชีวิตอยู่ต่อไป เจริญเติบโตช้า...ช้ามาก และก่อปัญหาให้มากกว่าประโยชน์ที่ได้รับจากพวกมัน

เรื่อง *Pigs Might Fly* นี่เป็นนิทานผืนเพื่อง ที่เกิดขึ้นในไร่แห่งหนึ่งในอังกฤษ ในคำคืนที่ลูกหมูตกคอลลอกออกจากท้องแม่หมูมิสซิสบาร์เลย์เลิฟ หนึ่งในแปดของลูกหมูเป็นหมูแคระแกร็นเรียวยาว ที่ผู้คนเรียกกันว่าหมูเตี้ย แม่หมูทุกตัวต่างวิตกกังวลใจ ที่มีหมูเตี้ยมาเกิด เพราะต่างอยากให้ลูกหมูทุกตัวมีสุขภาพแข็งแรง พวกหมูพูดถึงผู้เลี้ยงดูพวกมันว่า ต้องไม่ยินดีที่มีหมูเตี้ยมาเกิด เพราะเขาคิดว่ามันต้องก่อปัญหาให้มากกว่าที่ให้ประโยชน์ ฉันคาดการณ์เอาไว้ คนเลี้ยงหมูจะต้องเอาหมูเตี้ยไปแน่นอน แต่แล้วเจ้าหมูเตี้ยอาจ “บิน” ไปจากคนเลี้ยงหมูก็ได้

- คริส:** คุณครูสรุปเรื่องหรือเล่าสิ่งที่สำคัญในเรื่องที่อ่านมา และยังคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นต่อไปอีกด้วย
(เด็กชายทำเครื่องหมายที่กลยุทธ์อ่านดังกล่าวเหล่านี้บนแผ่นใส)
- มิสซิสซี:** ได้ข้อความรายการมีช่องว่างสำหรับผู้ฟังเรื่องเขียนแสดงข้อคิดเห็น เด็กๆอยากพูดสิ่งใดใหม่เกี่ยวกับกลยุทธ์อ่านที่คุณใช้อยู่
- อลัน:** คุณครูใช้กลยุทธ์อ่านตามรายการนี้ ผมจึงเกิดความคิดได้ว่า ผมจะใช้วิธีเช่นนี้บ้างเมื่อผมอ่าน
- ลิซา:** คุณครูเข้าใจสิ่งที่อ่าน

CHRIS: You summarized or retold the important things that you read and predicted what will happen next.

(He places check marks next to those strategies on the transparency.)

MRS. C: The bottom of the checklist has space for the listener to write comments. What can you say about how I used the reading strategies?

ALAN: You used the strategies on the checklist. That gives me ideas for using them when I read.

LISA: You understood what you read.

Chris places a check mark next to the strategies.

STUDENTS TAKE A TURN

When I've finished modeling, I explain to the students that I want them to use these strategies automatically when they read silently to help them understand the text. I tell them they're going to have a chance to talk out their reading strategies just as I did.

I give students a copy of the Strategies That Good Readers Use checklist, and then arrange students in pairs according to their instructional reading levels. (I group them as such because I want them to read the same material.) I tell students that they are going to take turns reading aloud for about ten minutes, while their partners listen. The readers are to stop reading periodically and think out loud just as I did. The listener's job is to check off the strategies the reader uses on his checklist. If the reader uses a strategy more than once, she should check it each time it is used. If the reader does not use any of the strategies, the listener may suggest strategies for the reader to try. At the end of the period the listener should write positive comments about how the reader used the strategies.

As the pairs practice verbalizing the reading strategies, I rotate from group to group—listening and giving praise, encouragement, and guidance. I also serve as the timekeeper, telling students when they have about three minutes left of reading aloud, and reminding them when it is time to switch roles.

นักเรียนผลัดกัน

เมื่อฉันทำตัวแบบเสร็จเรียบร้อย ฉันอธิบายให้เด็กๆ ฟังว่า ฉันต้องการให้นักเรียนใช้กลยุทธ์อ่านเหล่านี้โดยอัตโนมัติขณะที่อ่านในใจ เพื่อช่วยให้เข้าใจเนื้อหาเรื่องที่อ่านได้ ฉันบอกเด็กๆ ว่า ทุกคนมีโอกาสได้พูดต่างๆ ถึงกลยุทธ์อ่านของตน เช่นเดียวกับที่ฉันได้ทำให้เห็นแล้ว

ฉันแจกแผ่นรายการ กลยุทธ์อ่านที่นักอ่านเก่งๆ ใช้ให้แก่เด็กนักเรียน แล้วจัดนักเรียนเป็นคู่ตามระดับความสามารถในการอ่าน (ฉันจัดคู่เช่นนี้เพราะต้องการให้อ่านหนังสือเล่มเดียวกัน) ฉันบอกนักเรียนว่า แต่ละคู่จะต้องผลัดกันอ่านต่างๆ คนละ ๑๐ นาที โดยให้อีกคนเป็นคนฟัง คนอ่านจะต้องหยุดอ่านเป็นระยะๆ และคิดออกมาดังๆ เหมือนอย่างที่ผมทำ งานของคนฟังคือ ตรวจสอบว่า คนอ่านใช้กลยุทธ์อ่านใดในรายการแจกที่ให้ไป หากคนอ่านไม่ใช้กลยุทธ์ใดเลย คนฟังอาจจะแนะนำกลยุทธ์นั้นๆ ให้คนอ่านลองทำดู เมื่อหมดเวลา คนฟังจะต้องเขียนข้อคิดเห็นในแบบว่าว่า คนอ่านใช้กลยุทธ์อ่านได้อย่างไร

ขณะที่แต่ละคู่ลงมืออ่าน และพูดแสดงความคิดเห็นตามกลยุทธ์อ่านต่างๆ อยู่ ฉันเดินไปรอบๆ ของแต่ละคู่ฟัง ให้คำชมเชย ให้กำลังใจ และข้อแนะนำ ฉันยังทำหน้าที่เป็นผู้จับเวลาอีกด้วย...บอกเด็กๆ เมื่อถึงเวลาอีก ๓ นาทีจะหมดเวลาอ่านออกเสียง และเตือนพวกเขาเมื่อถึงเวลาต้องสลับกันทำงาน

นักเรียนอ่านหนังสือให้กันฟัง

เมื่อเด็กนักเรียนใช้เทคนิควิธีนี้ในครั้งแรก หรือครั้งที่สอง ฉันพบว่าบางคนมีปัญหาลืมพูดความคิดเห็นของตนออกมาดังๆ ฉันจึงช่วยนักเรียนขจัดปัญหาเหล่านี้ด้วยการให้พวกเขากลับมาอ่านเนื้อหาในบางตอน แล้วตั้งคำถาม อาทิเช่น...เข้าใจความหมายของเรื่องตอนนี้หรือไม่...นักเรียนเล่าเรื่องที่อ่านมาแล้วได้ไหม...เธอคิดว่าภาพอะไรไว้ในใจบ้าง หลังจากที่ได้อ่านถึงตอนนั้นแล้ว...เธอคิดว่าจะเกิดอะไรต่อไป...ฉันอนุญาตให้พวกเขากลับมาลองและอ่านกลยุทธ์ต่างๆ ที่อยู่ในรายการ ที่ต้องพูดความคิดเห็นออกมาดังๆ อีกทั้งฉันยังส่งเสริมให้นักเรียนคนฟังถามปัญหานักเรียนคนอ่านได้ เพื่อเตือนย้ำความทรงจำอีกด้วย

ตอนท้ายคาบเรียนชั่วโมงนั้น ฉันให้ทั้งชั้นช่วยกันอภิปรายถึงวิธีการที่คิดออกมาดังๆ เพื่อช่วยให้เข้าใจเรื่องที่อ่านได้ดีขึ้น นักเรียนส่วนใหญ่กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนนี้สนุก และเห็นพ้องกันว่า วิธีการเช่นนี้ดึงดูดใจให้จดจ่อกับสิ่งที่อ่าน และจดจำสิ่งที่อ่านได้มากขึ้น ฉันให้นักเรียนเก็บแผ่นรายการตรวจสอบไว้กับตัวเอง เพราะต้องการให้พวกเขาได้ใช้ในระหว่างการฝึกปฏิบัติคิดออกมาดังๆ เมื่อต้องอ่านเพื่อความเพลิดเพลินอีก

ครูอเมริกัน ผู้เขียนทั้ง ๒ คน

เป็นอย่างไรบ้างคะ เพื่อนครู เห็นวิธีการสอนของคุณครูอเมริกัน ๒ คนนี้แล้ว เกิดความคิดอยาก

ลองนำไปประยุกต์ใช้กับนักเรียนของเพื่อนครูบ้างไหม... น่าลองนะคะ... ทำแล้วได้ผลเป็นอย่างไร ลองเขียนมาบอกกล่าวเผยแพร่ให้เพื่อนครูคนอื่นๆ นำไปปฏิบัติบ้างก็จะดีไม่น้อยต่อการเรียนการสอนของเรา

คุณครูอเมริกันทั้งสองยังแนะนำ *กิจกรรมติดตามผล* (ตอนท้ายบท) อีกว่า ควรทบทวนหน่วยการเรียนรู้ซ้ำอีก โดยให้เด็กนักเรียนฝึกปฏิบัติเป็นคู่ๆ อีกครั้ง และควรทำตลอดทั้งปี โดยใช้วัสดุการอ่านและหนังสือประเภทต่างๆ ทั้งบันเทิงคดี สารคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับหนังสือเรียน และที่อยากจะส่งเสริม คือ การฝึกอ่านวารสาร/นิตยสารสำหรับเด็ก จะช่วยแก้ปัญหาการอ่านเพื่อความเข้าใจของเด็กบางคนได้ดีทีเดียว

นอกจากนี้ในบทที่ ๔ นี้ คุณครูผู้แต่งหนังสือเรื่องนี้ ยังบอกแนะกลยุทธ์การสอนอ่านวารสาร/นิตยสาร การอ่านหนังสือเรียน (ยวดยานหรือใหญ่ทีเดียว ถ้าให้เด็กนักเรียนอ่านเอง) และการอ่านอย่างอิสระ หรือ การอ่านหนังสือนอกเวลาของเด็กนักเรียนด้วย

ก่อนจบบทที่ ๔ นี้ คุณครูทั้งสองคนได้บอกกล่าววิธีการประเมินผลหน่วยการเรียนรู้หลายๆ วิธี เช่น

- การพูดคุยการอ่านกับเด็กๆ (เช่นที่บรรยายไว้แล้ว)
- การให้อ่านเป็นคู่
- การให้นักเรียนเขียนบันทึกการเรียนรู้ประจำวัน (learning logs) ในชั้นเรียน โดยให้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับกลยุทธ์อ่านบางประเภทที่ได้เรียนมา
- การให้นักเรียนเขียนแผนภาพโครงเรื่อง (story maps)
- การเขียนบันทึกการอ่านหนังสือที่นักเรียนเลือกอ่านเอง เพื่อใช้ประเมินตนเอง และเก็บรวมไว้ในแฟ้มผลงาน
- การเล่าเรื่อง (retelling)
- การเสวนาพูดคุยหนังสือ (book talks)
- แฟ้มผลงาน (portfolios)

รายละเอียดต่างๆ ปรากฏอยู่อย่างสมบูรณ์ และน่าสนใจมาก ในหนังสือเรื่องนี้ จึงขอบอกกล่าวว่ ครูผู้สอนภาษาไทยชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ไม่น่าพลาดการอ่านและศึกษาหนังสือเรื่องนี้อย่างเด็ดขาด หากมีโอกาส ผู้เขียนจะทำกลยุทธ์ฝึกทักษะการอ่านและการเขียนต่างๆ มาเล่าสู่เสริมประสบการณ์เพื่อนครูต่อไป ♠

การศึกษา

เครื่องมือพัฒนามนุษย์

ยาหมอแก้ปัญหาสังคม

ดร.ศักดิ์ชัย เกียรติวนาคุนทร์*

การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนามนุษย์ เพราะการศึกษาคือการให้ความรู้ สติปัญญา ทักษะความชำนาญและทัศนคติที่ดีต่อความรู้ หากสังคมใดพลเมืองขาด การศึกษาเรียนรู้ สังคมนั้นย่อมประสบปัญหาต่าง ๆ อันเกิดจากความไม่รู้ ความขาดสติ และการให้เกียรติต่อชีวิตที่อยู่ร่วมกันในสังคม

ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคน และการศึกษา เป็นเครื่องยืนยันได้เป็นอย่างดีว่า ทิศทางการพัฒนาประเทศในยุคปัจจุบัน มุ่งเน้น พัฒนาคนให้มีคุณภาพโดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือ ในการพัฒนาคนดังกล่าว จะเห็นได้จากพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๑๕ และ มาตรา ๑๖ ที่รัฐสนับสนุนให้ประชาชนในชาติได้ศึกษา เรียนรู้ในทุกกระบวนการ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาในระบบ (formal education) ซึ่งรัฐบาลจัดแบ่งเป็นการศึกษา ภาคบังคับ (compulsory education) ที่ให้ประชาชน ทุกคนต้องเรียนในระบบการศึกษาภาคบังคับ เป็นเวลา ๑๒ ปี เพื่อให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานในการสร้าง ความเป็นคนและคุณธรรมในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ต่อจากนั้นจึงเป็นการศึกษาในระดับอุดมศึกษา (higher education) ซึ่งเป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นสร้างความรู้ เฉพาะทางและคุณธรรมในการประกอบอาชีพตาม ความถนัดของแต่ละคน ตลอดจนการสร้างองค์ความรู้

แนวคิด นวัตกรรม และทฤษฎีใหม่ด้วยการค้นคว้า ทดลอง และวิจัย นอกจากนี้ยังมีระบบการศึกษานอกระบบ (informal education) สำหรับผู้ที่ไม่พร้อมที่จะเรียน ในระบบโรงเรียนได้ โดยจัดเป็นการศึกษาควบคู่กับ การทำงาน อีกทั้งยังมีระบบการศึกษาตามอัธยาศัย (non-formal education) ที่เป็นการศึกษาพิเศษที่สอน ความรู้ต่างๆ ตามความสนใจและต้องการของประชาชนเพื่อนำไปพัฒนาอาชีพและการดำเนินชีวิตของตน ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

ระบบการศึกษาทั้งหลายเหล่านี้ รัฐได้สร้าง มาตรการขึ้นเพื่อให้การพัฒนาคนเป็นไปอย่างยั่งยืน ด้วยการเรียนรู้ตลอดชีวิต (long life education) ไม่ใช่เป็นเพียงการศึกษาในห้องเรียนเท่านั้น ชีวิตนอก ห้องเรียนเป็นชีวิตที่ต้องศึกษาเรียนรู้ตลอดเวลา ซึ่งสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือเรียนรู้ในระบบ สัมฤทธิ์บัตรที่เก็บรายวิชาต่างๆ ในสถาบันการศึกษา ประเด็นปัญหาของการศึกษาไม่ใช่เป็นเพียงว่าจะจัดระบบ การศึกษาอย่างไรให้คนได้เรียนรู้ ปัญหาการศึกษา

* คณบดีคณะศิลปและการออกแบบ (ศิลปกรรมศาสตร์) สถาบันราชภัฏสวนดุสิต

ยังพบว่า เราควรจะเรียนรู้อะไร เรียนรู้อย่างไร เพื่ออะไร อันจะส่งผลต่อการพัฒนาตนและสังคมให้เป็นสังคม สันติสุข

ปัญหาการศึกษาในปัจจุบันพบว่า ยังมีปัญหามาก ในเรื่องคุณภาพการศึกษา คุณภาพบัณฑิต คุณภาพครู อาจารย์ การแข่งขันทางการศึกษา และธุรกิจที่แฝงตัว ในระบบการศึกษามุ่งเน้นผลประโยชน์ทางการเงิน มากกว่าการสร้างคุณค่าของบัณฑิตและการเรียนรู้ อย่างแท้จริง หากการศึกษามุ่งผลิตเพียงผู้ประกอบการ วิชาชีพ ด้วยการสอนตามสาขาวิชาเพียงอย่างเดียวก็ เท่ากับเป็นเพียงสถานประกอบการที่ฝึกคน (training) ให้ออกไปทำงานเท่านั้น ยังไม่ได้ให้การศึกษา (education) ที่สอนให้เป็นคนที่ดี คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เชื่อมโยงองค์ความรู้ต่างๆ เพื่อให้มองเห็นผลประโยชน์ สัมรวมมากกว่าประโยชน์ของตัวเอง ดังนั้น การศึกษา ที่แท้จริงจึงยังประเด็นที่นักการศึกษาแสวงหา และสร้างให้เกิดขึ้นในสังคมไทยตลอดมา

ระบบการศึกษาที่สังคมไทยแสวงหาและ นักการศึกษายกระดับขึ้นมาวิพากษ์กัน ไม่ว่าจะเป็น การศึกษาที่ยั่งยืน (sustainable education) หรือการศึกษาที่พึ่งพาตนเองได้ (self - reliance) รวมถึง ประเด็นการสอนที่มุ่งผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (child center) ล้วนเป็นประเด็นสำคัญยิ่งที่สถาบันการศึกษา จะต้องศึกษาเตรียมการเพื่อให้บังเกิดสัมฤทธิ์ผลต่อ การเรียนการสอนและการสร้างระบบการศึกษา

เครื่องมือหรือมาตรการใดเล่าที่จะทำให้การ จัดการศึกษาบังเกิดผลสัมฤทธิ์เป็นอย่างดี ตอบสนอง

ความพึงพอใจของผู้เรียนและสังคม มาตรการหนึ่งที่จะนำมาใช้ได้คือ การประกันคุณภาพการศึกษา (quality assurance) ที่มีประเด็นครอบคลุมการบริหารบุคคล หลักสูตร การเรียนการสอน งบประมาณ การบริการ วิชาการแก่สังคม การบำรุงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งจะต้อง สร้างระบบการประกันคุณภาพอย่างมีกลยุทธ์ มีปรัชญา ในการดำเนินการมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ในการทำงานอย่าง เป็นรูปธรรม (TQM) มีการสร้างสัญญาประชาคม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจในคุณภาพ การศึกษาต่อประชาชน ให้โอกาสในการตรวจสอบ การดำเนินงาน สร้างระบบธรรมาภิบาลในการบริหาร จัดการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารบุคคลให้เกิด ทัศนคติ ขวัญ และกำลังใจในการดำเนินงานให้เป็น เอกภาพ และมีทิศทางที่ถูกต้องในการบริหารงานและ การดำเนินงานด้านการศึกษา

ศาสตร์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาดังกล่าว จำเป็นอย่างยิ่งต้องสร้างความเชื่อมโยงและความ เข้าใจอันดีต่อกันระหว่างคน และหน่วยงาน ดังนั้น การบริหารคน การสร้างทัศนคติต่อการทำงานและ ต่อระบบการศึกษา จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะต้องเร่ง สร้างความเข้าใจร่วมกันเพื่อให้เกิดธรรมเนียมปฏิบัติ (norm) ในการสร้างคุณภาพ การศึกษาของไทย

สิ่งเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจาก ทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นนักการศึกษา นักวิชาชีพเฉพาะทาง ผู้บริหาร คณาจารย์ และผู้สนับสนุนทุกฝ่ายร่วมมือ ช่วยเหลือกันในการสร้างการศึกษาให้มีคุณภาพอันจะ ส่งผลถึงคนและสังคมที่มีคุณภาพต่อไป ♠

การจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทักษะการใช้ชีวิต

กิตติชัย สุธาสีโนบล*

ในสภาพสังคมปัจจุบัน เต็มไปด้วยปัญหาต่างๆ มากมายที่ต้องให้เผชิญ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความสับสนทางเพศ ปัญหาความไม่รักษาวินัยธรรม และปัญหาค่านิยมทางวัตถุที่มีอยู่อย่างกลาดเกลื่อนในทุกส่วนของสังคมไทยในยุคเทคโนโลยีเบ่งบานอย่างเช่นปัจจุบัน

เด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นอนาคตของชาติในปัจจุบัน ตกเป็นเหยื่อของสิ่งเหล่านี้เป็นจำนวนมาก และนับวันปัญหาต่างๆ เหล่านี้จะทวีความรุนแรงมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

ผลของการให้การศึกษาที่ผ่านมา เราพบว่าปัญหาในเรื่องการจัดการศึกษาที่ไม่เป็นไปตามเป้าประสงค์ที่ต้องการ คือ ปัญหาในเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับต่ำ มีปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรม ผู้เรียนไม่สามารถใช้กระบวนการคิดแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม เมื่อวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ แล้ว สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาดังกล่าว คือ **“การจัดการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ที่ผิด”**

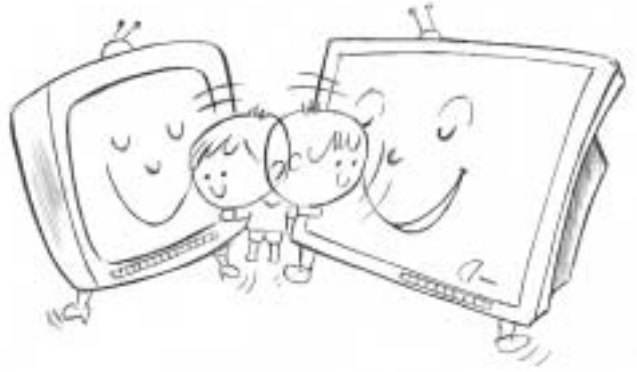
การจัดการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ที่ผิดนั้นเกิดจากการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการแข่งขันมากกว่าการเรียนรู้ร่วมกัน เน้นการจัดการศึกษาที่ให้ผู้เรียนเรียนรู้ให้ได้ความรู้ความจำมากกว่าการคิดอย่างสร้างสรรค์ เน้นการเรียนรู้แบบแยกส่วนเป็นรายสาระวิชามากกว่าการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม มุ่งวัดความเก่งที่เป็นเนื้อหาความรู้สาระวิชามากกว่าการยอมรับศักยภาพอันหลากหลายของผู้เรียนแต่ละบุคคล

ซึ่งเหตุการณ์ต่างๆ เหล่านี้ เป็นผลมาจากระบบการให้การศึกษาและการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนศึกษาหาความรู้เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับ **“การไต่เต้าขั้นขึ้นทางสังคม”** โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทางด้าน

* อาจารย์โรงเรียนวัดปากคลองพระอาจารย์ ต.บางสมบูนธ์ อ.องครักษ์ จ.นครนายก ๒๖๑๒๐

[illegible]

เราจึงมักมองเห็นภาพนักเรียนไทยใช้สื่อทางโทรศัพท์มือถือ วิดีโอเกมส์ เกมคอมพิวเตอร์ เป็นเสมือนครูและผู้ปกครองของนักเรียนที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักเรียนมากกว่าครูที่มีอยู่ในระบบโรงเรียน

ชีวิตของมนุษย์เราประกอบด้วยกัน ๒ ส่วน
ที่เป็นองค์ประกอบของชีวิต คือ กายและจิต ดังนั้น
การเรียนรู้จึงต้องสนองต่อความต้องการ
ทั้งทางกายและจิตที่ติงาม ซึ่งเป็นจิตประพัสสร

การเรียนรู้ของคนเรา มีอยู่ด้วยกัน ๓ เรื่องใหญ่ๆ
คือ

- การเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง
- การเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับผู้อื่น
- การเรียนรู้เรื่องราวของธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

เราจะเรียนรู้อย่างไรให้มีความสุขสงบเย็น

เราสามารถเรียนรู้ได้หลายรูปแบบ อันได้แก่ การเรียนรู้โดยการฟัง พูด อ่าน เขียน ดู และสัมผัส การเรียนรู้โดยวิธีการคิด และการเรียนรู้ด้วยวิธีการปฏิบัติ ซึ่งเป็นวิธีที่ทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนยั่งยืน มั่นคง และยาวนานมากกว่าวิธีการเรียนรู้รูปแบบอื่นๆ ซึ่งเมื่อมีการเรียนรู้แล้ว ผลที่ได้จากการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นก็คือ **สติ-ปัญญา**

สติ เป็นการระลึกได้ เป็นความสามารถในการควบคุมตนเอง ในฐานะที่ตัวสติมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ ครูผู้สอนจึงควรที่จะฝึกให้ผู้เรียนมีสติระลึกรู้ อยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการควบคุมตนเอง ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวินัยในการเรียน และความรับผิดชอบ เมื่อมีสติระลึกรู้สิ่งที่ติงามแล้ว ตัว**ปัญญา**ก็จะเกิดกับ ตัวผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพ

เมื่อมีสติปัญญาแล้ว ก็จะส่งผลให้คุณภาพชีวิต ของตนเองดีขึ้น ต่อจากนั้นก็จะมีเวลาใช้สติปัญญาที่มี อยู่ไปดูแลและพัฒนาผู้อื่น ชุมชน และประเทศชาติต่อไป จนทำให้ตนเองมีชีวิตที่มีคุณค่า และคุณภาพอย่างยั่งยืน

ดังนั้น สติปัญญา จึงเป็นที่มาของชีวิตที่มี คุณภาพ มีคุณค่า เมื่อชีวิตที่มีคุณภาพและคุณค่าแล้ว สิ่งที่ตามมาก็คือ **“ชีวิตที่มีความสุข”**

ความสุขของคนเราก็มีมากมายหลากหลาย ลักษณะ บางท่านก็มีความสุขอยู่กับ **“วัตถุ สิ่งของ”** ดังนั้น การดำรงชีวิตของบุคคลผู้นั้นก็จะดำรงชีวิต เพื่อหาวัตถุสิ่งของมาสนองความสุขของตนเอง บาง ท่านก็มีความสุขอยู่กับ **“เกียรติยศชื่อเสียง”** ดังนั้น การดำรงชีวิตของบุคคลผู้นั้นก็มีความสุขอยู่กับการ ไหว้คว้าวหาความสุขที่เกิดจากการได้มาซึ่ง **“เกียรติยศ ชื่อเสียง”**

แต่ในทางเป็นจริงแล้ว ไม่ว่าจะเป็นครูผู้สอน ผู้เรียน น่าจะแสวงหาความสุขที่เกิดจากความ **“สงบเย็น”** ซึ่ง น่าจะเป็นความสุขที่ถาวรยั่งยืนหยั่งดออยู่กับตนเองเพื่อ ทำให้ชีวิตมีคุณค่าคุณภาพของความเป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์อย่างมั่นคงตลอดไป

ในศาสนาคริสต์ ความสุขสงบเย็น เป็นความสุขที่เกิดจากการทำความดีเพื่อพระเยซู

ในศาสนาอิสลาม ความสุขสงบเย็น เป็นความสุขที่เกิดจากการทำความดีเพื่ออัลเลาะห์

แต่ในทางพระพุทธศาสนาแล้ว ความสุขสงบ เย็นที่แท้จริง น่าจะเป็นความสุขที่เกิดจากที่เกิดมาแล้ว **มีทุกข์น้อย** ซึ่งเมื่อมีความทุกข์น้อย สิ่งที่มาตามาก็น่า จะถึงมีความสุขมาก บุคคลผู้นั้นสงบเย็นและเป็น ประโยชน์อย่างมหาศาลต่อไป

มนุษย์เราเกิดมามีวัฏจักรแห่งชีวิตที่คล้ายคลึงกัน คือ การเป็นวัยทารก วัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ และ วัยชรา ชีวิตในแต่ละช่วงวัยของชีวิต มีความจำเป็นที่ น่าศึกษาใน ๓ เรื่องใหญ่ๆ ที่จะทำให้ตนเองดำรงชีวิต และดำเนินชีวิตให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขสงบ เย็นเป็นประโยชน์ เพื่อที่จะถึงพร้อมความเป็นมนุษย์ที่ สมบูรณ์ คือ เรื่องแรก **“การเรียนรู้”** เรื่องที่สอง **“การดำรงชีวิต”** และเรื่องที่สาม **“การทำงาน”**

การเรียนรู้ เกิดได้จาก การฟัง พูด อ่าน เขียน ดู/สัมผัส และสื่อสาร ซึ่งถือเป็นทักษะพื้นฐาน ของการเรียนรู้ **การดำรงชีวิต** เกิดได้จากการ คิด พูด ทำ (ปฏิบัติ) เพื่อแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันให้ มีความสุข และ **การทำงาน** เกิดได้จาก การจัดการ การเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น ขยัน ซื่อสัตย์ อดทน ซึ่งน่าจะ ทำให้บุคคลผู้นั้นมีชีวิตที่มีคุณค่าและมีคุณภาพ

เมื่อมองเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตเชื่อมโยงกับ ระบบการจัดการศึกษาของบ้านเมืองเราแล้ว เรา เรียนรู้เพื่อที่จะดำรงชีวิตโดยการเตรียมความพร้อม ซึ่งได้จากระบบการจัดการศึกษาในระดับอนุบาล เรา เรียนรู้เพื่อเป็นพื้นฐานที่จะดำรงชีวิต พื้นฐานการเรียนรู้ และพื้นฐานการทำงาน โดยผ่านระบบการจัดการ ศึกษาในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เราเรียน รู้การดำรงชีวิตในเรื่องราวที่มีลักษณะเฉพาะทางใน ระดับอุดมศึกษา

ดังนั้นในการจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอนจะต้องให้ ความสำคัญในการจัดการเรียนรู้ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิด

ศักยภาพพื้นฐานให้ได้อย่างยั่งยืน ซึ่งมีคำกล่าวที่น่าสนใจอยู่คำพูดหนึ่งที่น่าจะสะท้อนถึงการจัดระบบการศึกษาได้เป็นอย่างดี ดังนี้

**“ให้ปลาหนู ๑ ตัว หนูกินได้ ๑ วัน
สอนให้หนูหาปลา หนูมีปลากินได้ตลอดชีวิต”**

การจัดการศึกษาและการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนดำรงชีวิตอย่างมีความสุข จึงต้องอาศัยกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง ๘ กลุ่ม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นสื่อที่จะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

ในกระบวนการศึกษาของชาติ เราได้กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ของผู้เรียน ๘ กลุ่มสาระ ดังนี้

- ภาษาไทย
- คณิตศาสตร์
- วิทยาศาสตร์
- สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- สุขศึกษาและพลศึกษา
- ศิลปะ
- การงานอาชีพและเทคโนโลยี ภาษาต่างประเทศ

สาระการเรียนรู้ทั้ง ๘ กลุ่มนี้ ยังกำหนดแยกออกเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ๆ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ ดังนี้

กลุ่มแรก ประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้

เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างพื้นฐานการคิด และเป็นกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาและวิกฤติของชาติ

กลุ่มที่สอง ประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์และสร้างศักยภาพในการคิดและการทำงานอย่างสร้างสรรค์

นอกจากนี้ยังจัดให้มี**กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน** ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง ๘ กลุ่ม การเข้าร่วมและการปฏิบัติกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจอย่างแท้จริง

ดังนั้น ครูผู้สอนจึงต้องเตรียมการในเรื่องราวเกี่ยวกับสาระและกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ โดยเป็นที่ปรึกษาแนะนำช่วยเหลือผู้เรียน โดยในบางครั้งครูและผู้เรียนอาจเรียนรู้ร่วมกันจนได้คำตอบที่ต้องการ โดยผลที่ได้จากการเรียนรู้ วัดได้จากการวัดและประเมินผลในด้านองค์ความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณธรรมจริยธรรม ควบคู่กันไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลประเมินผลผู้เรียน อาจจะเป็นแบบทดสอบ แบบสังเกตพฤติกรรม แบบวัดและแบบประเมินต่างๆ ตามความเหมาะสม ซึ่งผลที่ได้ทั้งหมดจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน น่าจะเป็นการทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นคนดี มีปัญญา และมีความสุขจากการเรียนรู้ตลอดไป ซึ่งน่าจะเรียกได้ว่าเป็น **“การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการใช้ชีวิต”** อย่างแท้จริง ♣

ก้าวใหม่เพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ : หนังสือเรียนที่เน้นนักเรียน เป็นศูนย์กลาง

ดร. สมพร จารุณัก*

ทหนังสือเรียนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง
เป็นอย่างไร

หนังสือเรียนที่ใช้อยู่ในโรงเรียนเวลานี้เน้น
นักเรียนเป็นศูนย์กลางหรือเปล่า

หนังสือเรียนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง
สำคัญอย่างไร

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒
มาตรา ๒๒ กล่าวว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า
ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้
และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการ
จัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนา
ตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ”

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๔
ก็ได้สืบทอดเจตนารมณ์นี้โดยกล่าวไว้ใน หลักการ
ข้อหนึ่งว่า “๓. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้
ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียน
มีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและ
เต็มตามศักยภาพ” (๒๕๕๔, หน้า ๗)

ทั้งในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและ
หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้เน้นให้ความสำคัญแก่
การจัดการเรียนรู้มากกว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้
ต้องผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วน
สมดุลกัน จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้อง
กับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึง
ความแตกต่างระหว่างบุคคล จัดกิจกรรมการเรียนรู้
ให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ
ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้
คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่าง
ต่อเนื่อง รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่พึงปรารถนาและ
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วย

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช
๒๕๕๔ ได้กล่าวถึงสื่อการเรียนรู้ ซึ่งมีบทบาทสำคัญ
ต่อกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวว่า “ลักษณะของสื่อ
การเรียนรู้ที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ควรมี
ความหลากหลาย ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์
สื่อเทคโนโลยี และสื่ออื่นๆ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้

* อดีตผู้อำนวยการสถาบันภาษาไทย

เป็นไปอย่างมีคุณค่า น่าสนใจ ขวนคิด ขวนติดตาม เข้าใจได้ง่าย และรวดเร็วขึ้น รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง...” (๒๕๔๕ ; หน้า ๓๙)

หนังสือเรียนซึ่งเป็นเครื่องมือหรือสื่อการเรียนรู้ที่สำคัญอย่างหนึ่ง ต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ย่อมมีบทบาทสำคัญในการที่จะต้องสนองเจตนารมณ์ในกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยอย่างแน่นอน

หนังสือเรียนที่จะส่งเสริมให้กระบวนการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า น่าสนใจ ขวนคิด ขวนติดตาม เข้าใจได้ง่าย รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีแสวงหาความรู้ ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ควรจะมีลักษณะอย่างไร มีความสำคัญหรือไม่

คำถามว่า **หนังสือเรียนที่จะส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้** ดังกล่าว ควรจะมีลักษณะอย่างไร ถ้าจะตอบในทันทีก็คงตอบว่า จะต้องเป็น หนังสือเรียนที่มีลักษณะที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง และมีความสำคัญมาก เพราะจะช่วยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และส่งเสริมให้นักเรียนให้มีความรู้ ความสามารถและมีคุณสมบัติตามที่หลักสูตรคาดหวัง หนังสือเรียนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางมีลักษณะอย่างไร

ในบทความนี้ผู้เขียนขอแนะนำ **หนังสือเรียนเรียนสนุก หนูสุขใจ ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑** ซึ่งเป็นชุดบูรณาการสาระการเรียนรู้ภาษาไทยและสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เข้าไว้ในชุดเดียวประกอบด้วย **หนังสือเรียน แบบฝึกหัด และคู่มือครู** หนังสือเรียนชุดนี้มีลักษณะที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ก่อนที่จะเสนอให้เห็นว่า หนังสือเรียนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางมีลักษณะอย่างไร ผู้เขียนขอกล่าวถึงหนังสือเรียนที่เราใช้กันอยู่ในปัจจุบันก่อน และขอเสนอผลงานวิจัยที่กล่าวถึงหนังสือเรียนที่ดีสำหรับนักเรียน แล้วจึงจะกล่าวถึงหนังสือเรียนชุด **เรียนสนุก หนูสุขใจ** ซึ่งจะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจได้ชัดเจนขึ้นว่า หนังสือเรียนชุดนี้เป็นก้าวใหม่ที่เหมาะสมกับการปฏิรูปการเรียนรู้อย่างไร

หนังสือเรียนทั่วไปในปัจจุบันมีลักษณะอย่างไร

หนังสือเรียนวิชาต่างๆ สำหรับชั้นเรียนต่างๆ ตามหลักสูตรการศึกษาเท่าที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้มีเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน เท่าที่ผ่านมาถึงปัจจุบัน ถ้าเป็นวิชาทักษะคือ วิชาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และคณิตศาสตร์ มักจะจัดทำเป็นชุดประกอบด้วยหนังสือเรียน แบบฝึกหัด และคู่มือครูซึ่งแนะนำเกี่ยวกับการใช้หนังสือเรียนและแบบฝึกหัดในกระบวนการเรียนการสอน หนังสือเรียนวิชาทักษะฉบับของกระทรวงศึกษาธิการจะมีครบชุดทั้งหนังสือเรียน แบบฝึกหัด และคู่มือครู แต่ฉบับของสำนักพิมพ์ทั่วไปอาจจะมีเฉพาะหนังสือเรียนก็ได้ ส่วนองค์ประกอบของหนังสือเรียนนั้น ผู้เขียนมักจะเสนอเนื้อหาสาระให้ครอบคลุมหลักสูตรเป็นหลัก และมีคำถามท้ายบทหรือกิจกรรมการเรียนการสอนเสนอแนะไว้เป็นส่วนประกอบ

สื่อการเรียนรู้ประเภทหนังสือเรียนที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนตามหลักสูตรฉบับก่อนๆ มีการพัฒนาด้านคุณภาพในแง่ที่จะส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพไม่มากนัก งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหนังสือเรียนจากสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษามักจะศึกษาเรื่องความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาในหนังสือเรียนกับคำอธิบายรายวิชาที่กำหนดในหลักสูตร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ วิเคราะห์ และเปรียบเทียบด้านเนื้อหา มากกว่าการวิจัยเชิงทดลองเพื่อดูผลในด้านการบรรลุจุดประสงค์ของหลักสูตรในรายวิชานั้นๆ หน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการที่จัดทำหนังสือเรียน หรือสำนักพิมพ์ที่ผลิตหนังสือเรียนอาจมีการศึกษาข้อมูลเพื่อนำมาพัฒนาคุณภาพของหนังสือเรียนอยู่บ้าง แต่ส่วนใหญ่ก็เป็นการศึกษาสำรวจความคิดเห็นของผู้ใช้หนังสือเรียน ได้แก่ ครูผู้สอน และนักเรียน ในเรื่องการทำ ความเข้าใจ ความมากหรือน้อยเกินไปของเนื้อหาที่ผู้เขียนนำเสนอหรือความทันสมัยของเนื้อหา ภาพประกอบที่ชัดเจนหรือส่งเสริมความเข้าใจเนื้อหา

หรือไม่ มากกว่าที่จะศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอที่จะส่งเสริมความเข้าใจ หรือคุณค่าสารประโยชน์ที่นักเรียนจะได้จากการอ่านหนังสือเรียน

หนังสือเรียนส่วนใหญ่โดยเฉพาะสำหรับวิชาเนื้อหา เช่น สังคมศึกษา สุขศึกษา ผู้เขียนมักจะนำเสนอในลักษณะคล้ายคลึงกัน คือเป็นการเขียนอธิบายความรู้ตามหัวข้อที่ระบุไว้ในหลักสูตร ในแนวทางที่ผู้เขียนคิดว่าง่าย และไม่ยาวจนเกินไป กับมีภาพประกอบซึ่งอาจจะทำให้หนังสือน่าสนใจหรือทำให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาได้ดี ในการประชุมสัมมนาเกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอนหรือเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอน จะมีครูผู้สอนเสนอความเห็นเสมอว่าหนังสือเรียนค่อนข้างยากเกินไป นักเรียนอ่านทำความเข้าใจได้ยาก แต่อาจจะเป็นเพราะขาดการวิจัยเกี่ยวกับการนำเสนอเนื้อหาที่จะมีผลเป็นคำแนะนำที่ชัดเจนก็เป็นได้ ผู้เขียนหนังสือเรียนส่วนใหญ่ของเราจึงยังคงเสนอเนื้อหาในแนวทางที่เคยทำมา การปรับปรุงคุณภาพของหนังสือเรียนจึงเป็นเพียงการปรับปรุงเล็กๆ น้อยๆ ที่จะพัฒนาการเขียนในลักษณะที่ส่งเสริมให้นักเรียนสามารถอ่านทำความเข้าใจ แยกแยะรายละเอียด ความคิด ความคิดรวบยอด หลักการซึ่งเป็นความคิดรวบยอดที่กว้างขึ้น ได้ด้วยตนเองหรือโดยมีการช่วยเหลือจากครูเป็นส่วนน้อย จึงหาได้ยาก ทั้งนี้ไม่ต้องพูดถึงการพัฒนาการเขียนในเชิงให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้หรือเห็นคุณค่าของเรื่องที่ต้องเรียนว่ามีความหมายหรือความสำคัญต่อผู้เรียนอย่างไร เพราะจะยิ่งหาได้ยากยิ่งกว่าหนังสือเรียนจึงเป็นภาพของสื่อการเรียนรู้นักเรียนอ่านอย่างจำใจมากกว่าอ่านด้วยความสนใจใฝ่เรียนรู้

ประเด็นคำถามที่ตั้งขึ้นในตอนต้นว่า หนังสือเรียนที่ใช้กันอยู่ในโรงเรียนเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางหรือเปล่า อาจจะตอบได้ตรงกันว่า トラบใดที่หนังสือเรียนยังยากเกินไปที่นักเรียนจะศึกษาทำความเข้าใจได้ หนังสือเรียนนั้นยังไม่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และยังไม่มีลักษณะเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางอย่างแน่นอน

หนังสือเรียนควรมีลักษณะอย่างไร

Robert N. Kantor และคณะ (1983) กล่าวว่า **หนังสือเรียนที่ดีควรเป็นหนังสือเรียนที่เขียนขึ้นและจัดทำขึ้นโดยที่ผู้อ่านเป้าหมายสามารถอ่าน ศึกษาทำความเข้าใจเนื้อหาทั้งในระดับรายละเอียดและความคิดรวบยอดต่างๆ ได้** หนังสือเรียนที่จะทำหน้าที่ดังกล่าว ควรมีคุณสมบัติในเรื่องต่อไปนี้ คือ ประการแรก มีโครงสร้างการนำเสนอที่จัดเรียงเนื้อหาแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาและความคิดรวบยอดต่างๆ ได้ชัดเจน คุณสมบัติข้อนี้เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติที่ ๒ คือ สัมพันธภาพ นั่นคือมีลักษณะการเรียบเรียงที่เสนอให้เห็นความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงของเนื้อหาและความคิดรวบยอดอย่างชัดเจน ทั้งในระดับประโยคเนื่องกับประโยค และในระดับความเชื่อมโยงของความคิดรวบยอดในแต่ละย่อหน้าจนถึงระดับทั้งตอนและทั้งบท คุณสมบัติ ประการที่ ๓ คือ **ความมีเอกภาพ** ซึ่งหมายถึงระดับของการนำเสนอที่เนื้อหาและความคิดที่กล่าวถึงสอดคล้องตรงตามประเด็นหัวข้อเรื่อง หรือตรงตามวัตถุประสงค์ของการนำเสนอหัวข้อเรื่องนั้นๆ ไม่เฉไฉออกไปนอกเรื่อง คุณสมบัติประการสุดท้าย คือ **ความเหมาะสมกับผู้อ่านเป้าหมาย** ซึ่งหมายถึงว่า หนังสือเรียนมีโครงสร้างการนำเสนอเรื่องที่ดี มีสัมพันธภาพและเอกภาพที่เหมาะสมที่ผู้อ่านเป้าหมายจะสามารถศึกษาทำความเข้าใจและเรียนรู้ได้ หมายถึงว่านักเรียนเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างการนำเสนอ นั้น เนื้อหาและความคิดรวบยอดต่างๆ ไม่ซับซ้อนเกินไป การใช้ภาษาอยู่ในระดับที่สอดคล้องกับความรู้ความสามารถของนักเรียนที่จะอ่านและตีความ ตลอดจนเนื้อหาที่นำเสนอมีความเชื่อมโยงกับความรู้และประสบการณ์ที่นักเรียนมีอยู่ ซึ่งจะทำให้อ่านหนังสือเรียนนั้นด้วยความเข้าใจ

Bonnie B. Armbruster และ Thomas H. (1984) ได้วิเคราะห์หนังสือเรียนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ของสำนักพิมพ์แห่งหนึ่ง เฉพาะหน่วยการเรียนรู้เรื่องแอฟริกา ตามคุณสมบัติทั้ง

๔ ประการดังกล่าว ได้พบว่า หนังสือเรียนหน่วยนี้ขาดความชัดเจนทั้งในเรื่องโครงสร้าง เอกภาพ สัมพันธภาพและความเหมาะสมกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

ในสหรัฐอเมริกา มีงานวิจัยจำนวนมากที่ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทและลักษณะที่ควรจะเป็นของหนังสือเรียน ตลอดจนผลกระทบที่นักเรียนได้รับในการศึกษาจากหนังสือเรียน มีการยืนยันว่านักเรียนทุกระดับทุกระดับตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงอุดมศึกษาจะมีปัญหาในการทำความเข้าใจเนื้อหาและความคิดที่เสนอในหนังสือเรียน (Cheek, Jr. and Cheek, 1983)

Jean H. Osborn และคณะ (1985) ได้นำเสนอผลการวิจัยหลายเรื่องที่มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้หนังสือเรียน แบบฝึกหัด และคู่มือครู สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น มีข้อค้นพบที่น่าสนใจ **ในหนังสือเรียน** นิทานที่ให้นักเรียนเรียนมีเนื้อหาที่ไกลตัวเด็ก และห่างไกลจากชีวิตจริงที่นักเรียนอาจจะประสบ **ในแบบฝึกหัด** งานที่ให้นักเรียนทำบางครั้งไม่สัมพันธ์กับเนื้อหาสาระและทักษะที่ต้องการให้นักเรียนพัฒนาขึ้น บางอย่างไม่ใช่ทักษะสำคัญที่เกี่ยวกับการอ่านหรือการเขียน คำสั่งในแบบฝึกหัดบางครั้งไม่ชัดเจน ยาวเกินจำเป็น และใช้ศัพท์ยาก และบางครั้งการจัดวางหน้าก็สับสน **ส่วนคู่มือครู** มีบางครั้งคำแนะนำเกี่ยวกับการสอนไม่ชัดเจน บางครั้งเสนอแนะการทำกิจกรรมที่ส่งเสริมความรู้และทักษะที่สำคัญน้อยกว่าทักษะที่ไม่สำคัญ บางครั้งแนะนำหรือย้ำทวนเนื้อหาหรือทักษะที่ไม่สัมพันธ์กับบทเรียน

พร้อมกับการเสนอผลงานวิจัยดังกล่าว Osborn ยังได้เสนอเพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณสมบัติของหนังสือเรียนที่ Kantor ได้เสนอไว้ คือ หนังสือเรียนที่ดีนอกจากมีโครงสร้างการนำเสนอที่ดี มีสัมพันธภาพ เอกภาพ และเหมาะสมกับนักเรียนแล้ว ยังควรมีภาพประกอบที่ดีด้วย ภาพนี้หมายรวมทั้งภาพวาด ภาพถ่าย ภาพกราฟิกต่างๆ และการจัดวางหน้าซึ่งประกอบเนื้อหาและภาพประกอบเข้าด้วยกัน รวมทั้งการใช้ตัว

อักษรในการตีพิมพ์ มีงานวิจัยที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับบทบาทของภาพประกอบ และการวางแผนในการใช้ประกอบเพื่อส่งเสริมความเข้าใจในการเรียนจากหนังสือเรียนไม่มากนัก แต่ก็มีการวิจัยจำนวนหนึ่งซึ่งรับรองว่าการใช้ภาพประกอบที่มีคุณภาพและบูรณาการสอดคล้องกับเนื้อหาสาระที่นำเสนอในหนังสือเรียน ช่วยเพิ่มความเข้าใจได้มากขึ้น เมื่อเทียบกับภาพที่ไม่ชัดเจนหรือไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเนื้อหาสาระ (Levin and Lesgold, 1978 ; Schallert, 1980 กล่าวถึงใน Osborn และคณะ 1985)

หนังสือเรียนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางควรมีลักษณะอย่างไร

หนังสือเรียนที่ดีตามความเห็นของ Kantor และคณะ ซึ่งได้กล่าวแล้ว เราอาจพิจารณาว่าเข้าข่ายของหนังสือเรียนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เพราะเน้นส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ คือ มีลักษณะที่นักเรียนสามารถอ่านทำความเข้าใจได้

ในกระบวนการอ่านทำความเข้าใจหนังสือเรียน มีตัวแปรที่สำคัญมากคือ **ผู้เขียนหนังสือเรียนและนักเรียนซึ่งเป็นผู้อ่านหนังสือเรียน** ในการเขียนผู้เขียนจะต้องมีความรู้ในเรื่องที่จะเขียน มีความรู้ในการใช้ภาษาเป็นอย่างดีเพื่อเสนอความรู้และความคิดในเรื่องนั้นๆ ได้อย่างชัดเจน มีวัตถุประสงค์ที่แน่ชัดว่าจะเสนออะไรเพื่อให้ผู้อ่านเป้าหมายได้รับประโยชน์อะไร มีความรู้เกี่ยวกับประสบการณ์ของผู้อ่านเป้าหมายว่าเป็นอย่างใด อยู่ในระดับไหน และมีทัศนคติอย่างไรต่อเรื่องที่จะเขียน ส่วนในการอ่านนักเรียนจะต้องมีความรู้และประสบการณ์ที่ได้สะสมมาทั้งเกี่ยวกับเรื่องที่จะอ่านและเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรม มีความรู้เกี่ยวกับศัพท์และไวยากรณ์เพื่ออ่านทำความเข้าใจความหมายของเรื่องที่จะอ่าน มีวัตถุประสงค์ในการอ่าน และมีทัศนคติต่อเรื่องที่จะอ่าน การอ่านและการเขียนจึงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันมาก ผู้อ่านจะอ่านหนังสือเรียนได้เข้าใจดีเพียงไรขึ้นอยู่กับความรู้

และประสบการณ์เดิมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่อ่าน ที่ผู้อ่านมีติดตัวมา (Anderson, 1982) และความสามารถที่ผู้เขียนจะเรียนรู้และสามารถเสนอเนื้อหาที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสมกับผู้อ่านให้มากที่สุด ซึ่ง Kantor และคณะได้เสนอคุณสมบัติชุดหนึ่งของหนังสือเรียนที่จะส่งเสริมให้เป็นหนังสือเรียนที่นักเรียนสามารถอ่านทำความเข้าใจได้

เราอาจสรุปถึงลักษณะของหนังสือเรียนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง ได้ต่อไปนี้

๑. เสนอเนื้อหาสาระในลักษณะที่เชื่อมโยงกับความรู้และประสบการณ์เดิมของนักเรียน ทั้งในด้านเนื้อหาสาระและด้านสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง

๒. เสนอเนื้อหาสาระที่นักเรียนสามารถใช้ความรู้ทางภาษาไทยในการทำความเข้าใจได้

๓. วัตถุประสงค์ในการเสนอเนื้อหาสาระของผู้เขียนและวัตถุประสงค์ในการอ่านของนักเรียน สอดคล้องตรงกัน

๔. เสนอเนื้อหาสาระสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ซึ่งเกี่ยวข้องถึงโครงสร้างการนำเสนอ การมีเอกภาพ และสัมพันธ์ภาพที่เหมาะสม เพื่อให้สาระและความคิดรวบยอดปรากฏแก่ผู้อ่านได้ชัดเจน

๕. มีความน่าสนใจและกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิด ความสนใจ เกิดทัศนคติที่ดีต่อการที่จะอ่าน ศึกษาและเรียนรู้สิ่งที่ผู้เขียนเสนอ

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ และแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ได้กล่าวถึงแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่ให้ภาพที่ชัดเจนถึงบทบาทของนักเรียนในฐานะเป็นผู้เรียนที่จะต้องแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้ เช่น การฟัง ดู คิด พูด อ่าน เขียน จนถึงขั้นปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งอันแสดงถึงผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ส่วนครูผู้สอนเป็นผู้สร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงพฤติกรรม การเรียนต่างๆ จนถึงขั้นสามารถแสดงให้เห็นว่าได้เรียนรู้แล้ว ดังนั้นการศึกษาวิเคราะห์มาตรฐานและสาระการเรียนรู้ การจัดหาและเตรียมสื่อและกิจกรรม

การเรียนรู้ที่ดึงดูดความสนใจของนักเรียน จนถึง การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ จึงเป็นบทบาทที่ครูผู้สอนจะต้องคิด วางแผน และจัดการเรียนการสอนให้ลุล่วงไปจนเกิดผลตามความคาดหวัง บทบาทส่วนนี้ของครูผู้สอนไม่ใช่สิ่งที่ครูจะปฏิบัติได้ง่ายนัก เพราะครูจำนวนมากยังชินกับการสอนแบบเดิมที่เป็นผู้บอก และอธิบายความรู้แก่นักเรียน หรือให้นักเรียนอ่านหนังสือเรียน แล้วครูอธิบายเพิ่มเติมเพื่อให้นักเรียนเข้าใจ แล้วจึงตั้งคำถามให้นักเรียนตอบ ครูจำนวนมากจึงต้องการคำแนะนำว่าจะจัดการเรียนการสอนอย่างไรที่ครู ไม่ใช่ผู้บอกความรู้ แต่ให้นักเรียนเรียนรู้ได้เองโดยครูเป็นผู้ช่วย

ที่ผ่านมาการเรียนการสอนส่วนใหญ่ ครูอาศัยหนังสือเรียนเป็นแนวทาง หนังสือเรียนส่วนใหญ่ผู้เขียนมักมุ่งแต่จะเสนอเนื้อหาสาระ และมักจะเสนอเนื้อหาที่ค่อนข้างมากและยากสำหรับนักเรียนจะอ่านเข้าใจได้เอง แม้จะมีคำถามท้ายบทหรือกิจกรรมเสริมการเรียนเสนอแนะไว้บ้าง แต่ก็ยังไม่น่าสนใจและไม่กระตุ้นให้เกิดบรรยากาศในการเรียนการสอนที่มีชีวิตชีวาและส่งเสริมสติปัญญา ความสามารถของนักเรียนได้เท่าที่ควรจะเป็น โดยทั่วไปหนังสือเรียนจึงถูกมองว่าเป็นสื่อที่น่าเบื่อ ไม่ส่งเสริมให้นักเรียนสามารถศึกษาด้วยตนเอง และไม่ส่งเสริมสติปัญญา ความสามารถของนักเรียน ยิ่งถ้าครูผู้สอนเน้นหนักให้นักเรียนอ่านหนังสือเรียนและตอบคำถาม โดยไม่มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์หรือนำความรู้ไปใช้ และไม่นำสื่อประเภทอื่นๆ เข้ามาใช้ประกอบและผสมผสานกันกับหนังสือเรียนอย่างเหมาะสมในการทำกิจกรรมต่างๆ แล้วหนังสือเรียนก็กลายเป็นสื่อการเรียนที่ไม่สามารถจะสนองวัตถุประสงค์ของการปฏิรูปการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายสำคัญคือ ส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีสติปัญญา คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น หนังสือเรียนจึงควรได้รับการพัฒนาให้สามารถแสดงบทบาทและทำหน้าที่

ส่งเสริมสนับสนุนคุณภาพและประสิทธิภาพการเรียนรู้
ของนักเรียน และในเวลาเดียวกันก็ควรให้แนวทางแก่
ครูผู้สอนในการใช้หนังสือเรียนอย่างมีคุณภาพด้วย

หนังสือเรียน (Instructional Text) ที่จะเป็นสื่อ
ส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักเรียนควรมี
ลักษณะชี้ให้นักเรียนเรียนรู้วิธีเรียน และให้แนวทาง
แก่ครูในการสอน (Avon, 1983) นั่นคือทำอย่างไรที่
จะให้นักเรียนเมื่อเปิดหนังสือเรียนตั้งแต่บทแรก
แล้วเกิดความรู้สึกอยากจะทำ อ่าน อยากจะรู้เรื่องที่
ผู้เขียนเสนอ เขาสามารถศึกษาทำความเข้าใจได้ด้วย
ตนเอง เรื่องที่อ่านที่ศึกษามีความน่าสนใจและท้าทาย
ให้ติดตามอ่าน ติดตามคิด และติดตามที่จะปฏิบัติหรือ
นำความรู้ไปปฏิบัติ และรู้ชัดว่าสิ่งที่เขาศึกษาเรียนรู้
นั้นมีความสำคัญ มีความเกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์
แก่ตัวเขาเอง ทำอย่างไรที่เมื่อครูเปิดหนังสือเรียน
แล้วมองเห็นได้ชัดเจนว่า เนื้อหาสาระต่างๆ ในแต่ละ
บทเสนอไว้เพื่อประโยชน์อย่างไรแก่นักเรียน ครูจะ
สามารถสร้างสภาพแวดล้อมในการเรียนอย่างไรเพื่อ
ให้บรรลุประโยชน์แก่นักเรียน ควรจัดกิจกรรมการ
สอนอย่างไร ใช้หนังสือรวมทั้งนำสื่ออื่นๆ เข้ามาใช้
ประกอบการเรียนรู้แต่ละขั้นแต่ละตอนอย่างไร

หนังสือเรียนเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้จึงไม่ควร
จะเสนอแต่เฉพาะเนื้อหาที่อธิบายอย่างยืดยาวและ
ยากแก่การสรุปหาสาระสำคัญ หรือยากเกินวัยและ
ประสบการณ์ที่นักเรียนจะเข้าใจได้ แต่ควรเสนอ
เนื้อหาสาระที่มีความหมายแก่นักเรียน เชื่อมโยงไป
สัมพันธ์กับความรู้และประสบการณ์เดิมของนักเรียน
เสนอกระบวนการในการเรียน สร้างพัฒนาการทั้ง
ทางทักษะ ความคิด เจตคติ และส่งเสริมสติปัญญา
นักเรียนประจักษ์ชัดถึงคุณค่าของสิ่งที่ตนเรียนรู้ และ
ครูก็เห็นแนวทางในการจัดทำแผนการเรียนการสอน
ทั้งแผนใหญ่และแผนย่อย

หนังสือเรียนที่จะสนองให้เกิดการเรียนรู้ดังกล่าว
จึงไม่น่าจะทำหน้าที่เพียงลำพังโดดๆ แต่เป็นหนังสือ
เรียนที่จัดทำขึ้นเป็นชุด ประกอบด้วยตัวหนังสือเรียน

ที่ได้รับการพัฒนาในด้านการออกแบบและการนำเสนอ
หนังสือแบบฝึกหัดหรือแบบปฏิบัติสำหรับนักเรียน
และ**คู่มือการสอนสำหรับครู** ซึ่งส่งเสริมกันและกัน
นำไปสู่กระบวนการเรียนการสอนที่เข้มแข็งขึ้น และ
ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ

หนังสือเรียนที่จัดทำเป็นชุด ซึ่งประกอบด้วย
หนังสือเรียน แบบฝึกปฏิบัติ และ คู่มือครู นั้น
ควรถือเป็นอย่างน้อยที่ควรจัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริม
กระบวนการเรียนรู้ ถ้าเป็นไปได้ผู้จัดทำชุดหนังสือเรียน
เพื่อการเรียนการสอนนี้ ยังควรจัดทำสื่ออื่นเสริมชุด
การเรียนการสอนนี้ด้วย เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ
การเรียนรู้ให้มากยิ่งขึ้น

หนังสือเรียน ชุด บูรณาการ เรียนสนุก หนูสุขใจ ชั้น ป. ๑

หนังสือเรียนที่มีความเหมาะสมกับนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ และเสนอสาระการเรียนรู้ที่
เชื่อมโยงกับความรู้และประสบการณ์เดิมของนักเรียน
เพื่อให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างสะดวก ควรมี
ลักษณะอย่างไร ผู้เขียนหนังสือเรียนจะมีวิธีการเสนอ
สาระในเรื่องใดก็ตามที่กำหนดให้นักเรียนเรียน ด้วย
วิธีใด นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ เป็นวัยเริ่มเรียน
เพิ่งจะเริ่มเรียนพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ เพิ่งจะ
เริ่มเรียนการประสมคำและอ่านคำ ผู้เขียนจะเสนอ
เนื้อหาสาระความรู้ต่างๆ ที่หลักสูตรกำหนดให้เรียน
เช่น ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรมอย่างไร ในเมื่อนักเรียนยังอ่านหนังสือ
ไม่ออก ความรู้และประสบการณ์ต่างๆ ทางสังคม
และวัฒนธรรมในการใช้ชีวิตประจำวันยังมีน้อย
ผู้เขียนหนังสือเรียนจะเสนอเนื้อหาสาระเพื่อให้
นักเรียนได้ศึกษาเรียนรู้เพื่อการใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นใน
ครอบครัว โรงเรียน และชุมชนอย่างไร

หนังสือเรียนชั้น ป. ๑ มีปัญหาหรือไม่

หนังสือเรียนที่นักเรียนใช้กันอยู่ในปัจจุบัน ผู้จัดทำ
นิยมจัดทำให้ใช้ประจำเป็นวิชาๆ เช่น หนังสือเรียน

วิชาภาษาไทย หนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษา หนังสือเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เป็นต้น การเรียนการสอนในช่วงชั้นที่ ๒ ป.๔-๖ ขึ้นไป ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่สามารถอ่านเขียนได้แล้ว ไม่ประสบปัญหาเท่าในช่วงชั้นที่ ๑ ป. ๑-๓ ซึ่งนักเรียนยังอ่านหนังสือไม่ออกหรือเริ่มหัดอ่าน โดยเฉพาะเป็นปัญหามากในชั้น ป. ๑ หนังสือเรียนวิชาต่างๆ ผู้เขียนส่วนใหญ่จะเสนอเนื้อหาเป็นข้อความเพื่อให้นักเรียนอ่านและทำความเข้าใจ ครูที่สอนชั้น ป.๑ จึงค่อนข้างลำบากใจในการสอน โดยทั่วไปครูจึงใช้วิธีบอกความรู้ให้นักเรียนฟัง หรืออ่านให้นักเรียนฟัง โดยมีการสนทนาหรือมีกิจกรรมให้นักเรียนปฏิบัติเป็นบางเรื่อง ประกอบกันไป ถ้าพิจารณาว่าหนังสือเรียนที่เสนอเนื้อหาโดยเขียนอธิบายให้นักเรียนอ่านโดยที่นักเรียนยังอ่านไม่ได้ เป็นหนังสือเรียนที่เหมาะสมกับนักเรียนหรือไม่ สอดคล้องกับความรู้และประสบการณ์เดิมของนักเรียนหรือไม่ ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนหรือไม่ และเป็นหนังสือเรียนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางหรือไม่ ตอบทันทีได้เลยว่า **ไม่เหมาะสมและไม่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง**

อีกประการหนึ่ง แนวคิดให้ครูผู้สอนจัดการเรียนการสอนให้มีลักษณะบูรณาการให้มากที่สุด ก็เป็นแนวคิดที่มีมาตั้งแต่หลักสูตรพุทธศักราช ๒๕๒๑ ดังนั้นในการเรียนการสอนครูก็พยายามบูรณาการสาระจากวิชาอื่นเข้ากับวิชาที่ตนสอนเท่าที่จะทำได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูวิชาภาษาไทย จะนำเนื้อหาสาระจากวิชาสังคมศึกษาเข้ามาบูรณาการมากกว่าวิชาอื่น เพราะในวิชาภาษาไทยนักเรียนต้องเรียนและฝึกทักษะการใช้ภาษาทั้งการอ่านและเขียน ต้องเรียนเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมเพราะเกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน เนื้อหาสาระหลายเรื่องที่ครูภาษาไทยนำมาให้นักเรียนฝึกอ่าน เขียน และประพจน์ปฏิบัติจึงซ้ำซ้อนกับในวิชาสังคมศึกษา เมื่อนักเรียนต้องใช้หนังสือเรียนแยกเป็นวิชาๆ การเรียนการสอนในแต่ละวิชา โดยเฉพาะวิชาที่มีสาระการเรียนรู้เกี่ยวเนื่องกันอยู่ จึงมีความซ้ำซ้อนและต้องใช้เวลามากขึ้นโดยไม่จำเป็น

การที่หนังสือเรียนขาดคุณสมบัติที่เหมาะสมกับนักเรียน และมีความซ้ำซ้อนทางเนื้อหาสาระเห็นได้ชัดมากในหนังสือเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ซึ่งได้มีการจัดทำหนังสือเรียนแยกเล่มกันตามสาระทางพระพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ และสาระส่วนอื่นที่เหลือ เพราะถึงอย่างไรเนื้อหาสาระที่แยกจากกันเหล่านี้ก็ต้องนำเสนอภายในบริบทที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของนักเรียนที่เน้น บ้าน ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน อยู่นั่นเอง ถ้าครูจัดการเรียนการสอนโดยยึดหนังสือเรียนแต่ละเล่มเป็นหลัก แล้วจัดกิจกรรมการเรียนการสอนต่างหากจากกัน ความซ้ำซ้อนเกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนรู้ย่อมเกิดขึ้น และเป็นการใช้เวลาที่สิ้นเปลืองมาก ที่สำคัญที่สุดคือจะทำให้เป็นการเรียนการสอนที่ไม่บูรณาการเลยแม้แต่ภายในวิชาเดียวกัน และไม่สอดคล้องกับการเรียนรู้ในชีวิตจริงของนักเรียนด้วย แต่ครูที่สามารถอาจจะจะมีวิธีจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการสาระจากหนังสือเรียนเหล่านี้เข้าด้วยกัน และทำให้สอดคล้องกับชีวิตของนักเรียนและเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ของนักเรียนมากขึ้นได้ ซึ่งหมายความว่าอาจจะไม่ต้องให้นักเรียนใช้หนังสือเรียนเหล่านั้นและสร้างสื่อการเรียนรู้สำหรับนักเรียนขึ้นใหม่ นั่นหมายถึง ครูต้องทำงานหนักขึ้น ใช้เวลาเตรียมการมากขึ้น หนังสือเรียนที่มีให้เลือกใช้ก็ใช้ประโยชน์ได้น้อย ไม่คุ้มค่า

นอกจากนี้หนังสือเรียนที่จัดทำขึ้นให้ใช้ประกอบการเรียนการสอนยังให้ความสำคัญต่อแบบฝึกหัดและคู่มือครูน้อยไป แบบฝึกหัดหรือแบบฝึกปฏิบัติเป็นส่วนที่ให้โอกาสนักเรียนในการฝึกการปฏิบัติ ไม่ใช่เพียงการฝึกทักษะทางภาษาเท่านั้น ยังเป็นการฝึกการพูด การมีปฏิสัมพันธ์ ฝึกเขียนแสดงความคิดเห็น ฝึกคิดแก้ปัญหา ฝึกการนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน ฝึกวิเคราะห์และสังเคราะห์ ตลอดจนฝึกประเมินค่าด้วย ส่วนคู่มือครูเป็นส่วนที่จะช่วยให้หนังสือเรียนได้ทำหน้าที่ทั้งให้ความรู้และแนวทางการ

เรียนรู้แก่นักเรียน และให้แนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้แก่ครูได้สมบูรณ์ขึ้น ด้วยการเสนอแนะให้ครูใช้หนังสือเรียนเป็นเครื่องมือประกอบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพนั่นเอง

หนังสือเรียนชุด บูรณาการ เรียนสนุก หนูสุขใจ ช่วยแก้ปัญหาได้

ด้วยตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ ตลอดจนคุณสมบัติที่หนังสือเรียนควรมีเพื่ออำนวยความสะดวกสูงสุดต่อกระบวนการเรียน เพื่อแก้จุดอ่อนที่เราได้จัดทำหนังสือเรียนและใช้หนังสือเรียนกันมา ตามที่ได้กล่าวข้างต้น และเพื่อให้กระบวนการเรียนรู้สอดคล้องกับแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตลอดจนแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ คณะกรรมการจัดทำหนังสือเรียนชุดบูรณาการสาระการเรียนรู้ ภาษาไทยและสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๓ ทางกระทรวงศึกษาธิการ จึงได้จัดทำหนังสือเรียนชุดใหม่สำหรับใช้เป็นสื่อประกอบการเรียนการสอนทั้งสองกลุ่มสาระการเรียนรู้ในชุดเดียวกัน มีแนวทางการนำเสนอสาระการเรียนรู้แนวใหม่ซึ่งจะมีคุณสมบัติที่สำคัญ คือ เป็นการบูรณาการข้ามวิชาภาษาไทยและสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สอดคล้องกับความรู้และประสบการณ์เดิมของนักเรียน ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียน และส่งเสริมกระบวนการจัดการเรียนการสอนสำหรับครู

หนังสือเรียนชุด **เรียนสนุก หนูสุขใจ** เป็นชุดการเรียนการสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ประกอบด้วย **หนังสือเรียน แบบฝึกหัด และคู่มือครู** จัดทำขึ้นโดยนำสาระการเรียนรู้ภาษาไทยและสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ ๑ ชั้น ป.๑-๓ มาบูรณาการเข้าด้วยกัน จัดทำเป็นชุดหนังสือเรียน แบบฝึกหัด และคู่มือครู ชั้น ป.๑ ป.๒ และ ป.๓ ใช้ประกอบการเรียนการสอนทั้งสองกลุ่มสาระการเรียนรู้ดังกล่าว โดยแต่ละชั้นปีจะจัดทำเป็น ๒ ชุด ใช้ใน

แต่ละภาคเรียน หนังสือเรียนชุด**เรียนสนุก หนูสุขใจ เล่ม ๑** ใช้สำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ภาคเรียนที่ ๑ หนังสือเรียนชุดนี้เป็นสื่อการเรียนรู้ที่จัดทำขึ้นสำหรับใช้สอนสองสาระการเรียนรู้อยู่ในชุดเดียวกันเป็นครั้งแรก

บูรณาการสาระและกระบวนการเรียนรู้ภาษาไทย และสังคมศึกษา

สาระการเรียนรู้ภาษาไทยและสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีส่วนประกอบสาระการเรียนรู้แยกเป็นหลายทักษะและหลายสาขาวิชา ทำให้มีธรรมชาติที่จะต้องจัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการภายในแต่ละกลุ่มสาระ จึงจะบรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนด นอกจากนี้ทั้งสองกลุ่มสาระการเรียนรู้นี้ยังมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันทั้งในด้านเนื้อหาสาระและจุดประสงค์ในการเรียน

ขณะที่ภาษาไทยมีเป้าหมายให้นักเรียนฝึกฝนทักษะการฟัง การดู การพูด การอ่าน และการเขียน เรียนรู้หลักการใช้ภาษาเพื่อให้สามารถใช้ภาษาในการสื่อสาร และใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาวิชาการต่างๆ ทั้งยังจะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยด้วยนั้น สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมก็มีเป้าหมายให้นักเรียนเรียนรู้ที่จะมีชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข เรียนรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมในสภาพแวดล้อม ทั้งทางกายภาพและทางสังคม เป็นพลเมืองดี อนุรักษ์และสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงาม นั่นคือเป็นการชัดเจนว่าสองกลุ่มวิชานี้ต้องอาศัยสาระการเรียนรู้ของกันและกันในกระบวนการเรียนและการบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ในกลุ่มสังคมศึกษาฯ เองก็ถือว่า การฟัง การดู การพูด การอ่าน และการเขียนเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญในการเรียนรู้และการปฏิบัติตนในสังคม ดังนั้นการนำสาระการเรียนรู้ของทั้งสองกลุ่มสาระนี้มาผสมผสานกัน บูรณาการเข้าด้วยกัน แล้วสร้างชุดการเรียนการสอน

ขึ้นเป็นชุดเดียวสำหรับนำไปใช้ประกอบการเรียนรู้ให้ บรรลุมาตรฐานของทั้งสองกลุ่มสาระ จึงเป็นก้าวใหม่อีกก้าวหนึ่งในการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนและ พัฒนาระบบการเรียนรู้ที่ลดความซ้ำซ้อน ประหยัด เวลา และมีประสิทธิภาพ

แนวคิดและการนำเสนอ

หนังสือเรียนชุดนี้มีการนำเสนอสอดคล้องกับ แนวทางการจัดการศึกษา และการจัดกระบวนการ เรียนรู้ที่กล่าวไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ในประเด็นต่อไปนี้

๑.) การนำเสนออยู่บนพื้นฐานความเชื่อและ ความเข้าใจว่า นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้โดยมีครูเป็นผู้วางแผนจัดกระบวนการเรียน กิจกรรมการเรียนรู้ และสื่อการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างดี การเรียนรู้ด้วย ตนเองเช่นนี้จะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่าง แท้จริง เป็นการเรียนที่มีความหมาย และความรู้ที่เกิดขึ้นจะเป็นพื้นฐานให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องอื่นๆ ต่อไป

๒.) การนำเสนอสาระการเรียนรู้แต่ละเรื่องใน แต่ละบท จะสัมพันธ์และเสริมต่อความรู้และประสบการณ์ ที่นักเรียนมีอยู่เดิมแล้ว ความรู้และประสบการณ์เดิมนี จะเป็นฐานให้นักเรียนสามารถศึกษาทำความเข้าใจ สาระความรู้ ฝึกฝนทักษะ และเกิดจริยธรรม เจตคติและค่านิยม ที่ได้นำเสนอในแต่ละบท ทั้งนี้ โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่มีการสร้างปฏิสัมพันธ์ ระหว่างนักเรียน ครูกับนักเรียน และระหว่างนักเรียน กับสภาพแวดล้อม ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน

๓.) การนำเสนออยู่บนพื้นฐานหลักการที่ว่า นักเรียนจะต้องเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง สร้างความรู้ ความเข้าใจในสาระต่างๆ ด้วยตนเอง มิใช่จากการ อ่านหรือการบอกสาระความรู้ที่สำเร็จรูปหรือเบ็ดเสร็จ หนังสือเรียนจึงมีได้เน้นที่การนำความรู้มาอธิบายหรือ ชี้แจงแต่ประการใด หากแต่นำเสนอโดยใช้ภาพซึ่ง

นักเรียนจะต้องดู สังเกต พิจารณา เปรียบเทียบ และ เมื่อเสริมด้วยการใช้ถ้อยคำหรือคำถามกระตุ้นให้คิด พิจารณา ก็จะเกิดความเข้าใจและเรียนรู้สาระความรู้ ต่างๆ ได้ด้วยตนเอง และนำไปสู่ความเข้าใจความคิด รวบยอด รวมทั้งการนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ ที่คล้ายคลึงกันในชีวิตประจำวันของนักเรียน

๔.) การเรียนรู้ของนักเรียนจะเกิดขึ้นได้อย่างดี ต้องอาศัยการร่วมมือทั้งจากครูและผู้ปกครอง ครูจึง มีบทบาทสำคัญมากในการสร้างปฏิสัมพันธ์กับนักเรียน เพื่อกระตุ้นความสนใจ กระตุ้นความคิดและการ แลกเปลี่ยนความคิดระหว่างกัน เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ และในเวลาเดียวกัน ผู้ปกครองก็มีความสำคัญมาก เช่นเดียวกันในการช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน ดังนั้นในส่วนท้ายของหนังสือเรียนและแบบฝึกหัด บางเรื่องบางหน้า จึงมีคำแนะนำแก่ครูเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน และแก่ผู้ปกครองว่าจะมี ส่วนร่วมได้อย่างไร

ลักษณะสำคัญและบทบาทของหนังสือเรียน แบบฝึกหัด และคู่มือครู

หนังสือเรียน

๑.) ทุกบททุกเรื่องจะนำเสนอสาระความรู้ผ่าน สื่อภาพ ซึ่งจะมีรายละเอียดนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้

๒.) กระบวนการเรียนรู้อาศัยสื่อภาพสร้าง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน และนักเรียนกับ นักเรียนด้วยกัน โดยครูเป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนฟัง อ่าน ดู สังเกต คิด พุด และเขียน สร้างความรู้ความ เข้าใจด้วยตนเอง

๓.) แต่ละบท แต่ละเรื่อง จะนำเสนอโดย บูรณาการเนื้อหา ทักษะ จริยธรรม เจตคติ และ ค่านิยมที่เหมาะสมจากสาระการเรียนรู้ภาษาไทยและ สังคมศึกษาฯ เข้าด้วยกัน ให้สัมพันธ์และสนอง มาตรฐานและสาระการเรียนรู้ของทั้งสองกลุ่มสาระ

๔.) การนำเสนอเน้นให้นักเรียนเห็นกระบวนการ ในการเรียนรู้ สามารถทำความเข้าใจ คิดหาเหตุผล

คิดวิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง รวมทั้งสามารถนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ

ขณะเดียวกันการนำเสนอก็ให้แนวทางแก่ครูในการจัดเตรียมกิจกรรมการเรียนรู้การสอนและชี้แนะบทบาทของครูในการส่งเสริมและกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างชัดเจน

แบบฝึกหัด

๑.) แบบฝึกหัดเป็นส่วนประกอบสำคัญส่วนหนึ่งของหนังสือเรียนชุดบูรณาการนี้ ประกอบด้วยแบบฝึกหัดและกิจกรรมการเรียนรู้ควบคู่กัน เพื่อท้าทายให้นักเรียนฝึกฝน ทำความเข้าใจสิ่งที่เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ตลอดจนฝึกปฎิบัติในการนำความรู้ไปใช้ ซึ่งครอบคลุมทั้งสาระความรู้ ทักษะ จริยธรรม เจตคติ และค่านิยมที่เหมาะสม

๒.) แบบฝึกจริยธรรม เจตคติ และค่านิยม แต่ละเรื่องแต่ละประเด็น จะนำเสนอให้สอดคล้องและคู่เคียงกันไปกับการนำเสนอเรื่องนั้นหรือประเด็นนั้นในหนังสือเรียน โดยสอดแทรกกิจกรรมการเรียนรู้คู่กันไปด้วย เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียน โดยในคู่มือครูก็จะมีคำแนะนำการใช้หนังสือเรียนและแบบฝึกหัดควบคู่กันอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งแนะนำการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมการเรียนรู้ด้วย

คู่มือครู

๑.) คู่มือครูเป็นส่วนประกอบที่สำคัญอีกส่วนหนึ่งในชุดหนังสือเรียนบูรณาการนี้ เพราะจะช่วยให้การใช้หนังสือเรียนชุดนี้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

๒.) คู่มือครูจะเสนอแนะครูผู้สอนในการจัดเตรียมและวางแผนการจัดการเรียนการสอน การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในส่วนของนักเรียน ครู และผู้ปกครอง ที่ประสานสัมพันธ์กันอย่างชัดเจน

๓.) คู่มือครูให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้หนังสือเรียนและแบบฝึกหัดอย่างมีประสิทธิภาพ และให้

คำแนะนำในการจัดการเรียนการสอนในแต่ละบท ซึ่งเสนอสาระการเรียนรู้ที่บูรณาการภาษาไทยและสังคมศึกษาฯ แต่ละเรื่องแต่ละประเด็นหัวข้อเข้าด้วยกัน โดยการเสนอให้เห็นสาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ ขอบข่ายสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่อการเรียนรู้ และแนวทางการวัดและประเมินผล ซึ่งจะประสานสอดคล้องกันเป็นอย่างดีเพื่อให้การเรียนรู้ของนักเรียนในบทนั้นๆ บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ

๔.) คู่มือครูยังได้เสนอแนะสื่อการเรียนรู้อื่นๆ ที่เหมาะสมซึ่งครูสามารถนำมาใช้เพื่อเพิ่มประสบการณ์ให้นักเรียนและเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของนักเรียน ตลอดจนเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้เพิ่มพูนทักษะในการอ่านและการศึกษด้วยตนเองด้วย

ผู้เขียนมีความเชื่อว่า หนังสือเรียน มีความสำคัญมากต่อการเรียนรู้ของนักเรียนและต่อการเรียนการสอนของครู แม้ว่าหนังสือเรียนส่วนใหญ่จะเสนอเนื้อหาสาระในรูปแบบบทความเรียงเชิงอธิบาย เช่นเดียวกับหนังสือให้ความรู้ทั่วไปอื่นๆ แต่ก็มีลักษณะพิเศษกว่าในการวิเคราะห์ เลือกสรรเนื้อหา และการนำเสนอเพื่อให้ผู้อ่านได้ความคิดรวบยอดและเกิดความรู้ความสามารถตามที่คาดหวัง ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป ไม่ยากหรือง่ายเกินไป การนำเสนอสาระความรู้ให้พอเหมาะแก่ประสบการณ์เดิม เพื่อให้แก่นักเรียนนำความรู้เดิมมาเป็นฐานในการเรียนรู้สิ่งใหม่ และความรู้ใหม่นี้ก็กลายเป็นประสบการณ์ที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ในระดับที่สูงขึ้นเป็นลำดับ นี่คือหัวใจของคุณสมบัติของหนังสือเรียนในฐานะเป็นสื่อการเรียนรู้ การที่หนังสือเรียนมีบทบาทสำคัญเช่นนี้ การเขียนหนังสือเรียนจึงให้ความสำคัญต่อโครงสร้างการนำเสนอ และการใช้เทคนิคช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจและเรียนรู้วิธีการทำความเข้าใจ ตลอดจนช่วยให้ผู้สอนเห็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดทำหนังสือเรียนชั้น ป.๑ มีลักษณะที่พิเศษออกไปอีก การนำเสนอโดยการเขียนสาระความรู้สำหรับอ่าน ไม่ใช่วิธีที่เหมาะสมสำหรับนักเรียนที่ยัง

อ่านไม่ออก หนังสือเรียนชุด บัณฑิตการ **เรียนสนุก**
หนูสุขใจ มิใช่เป็นก้าวใหม่เพียงเพราะนำเนื้อหาสาระ
จากสองกลุ่มสาระมาบูรณาการเข้าด้วยกันเท่านั้น แต่
ยังเป็นก้าวใหม่ในการนำเสนอที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จัก
วิธีเรียน วิธีคิดและพัฒนาเป็นความรู้ด้วยตนเอง

ผู้เขียนในฐานะประธานคณะกรรมการจัดทำหนังสือเรียนชุดนี้มีความมั่นใจว่า หนังสือเรียนชุดนี้จะเป็นสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมยิ่งที่จะช่วยให้การปฏิรูปการเรียนรู้บรรลุผลได้

ตัวอย่างการนำเสนอสาระการเรียนรู้ตามแนวทางเรียนสนุก หนูสุขใจ

ตัวอย่างที่ ๑

การนำเสนอแนวเดิม

ก่อนกินอาหาร เราต้องล้างมือให้สะอาด เมื่อกินอาหารเสร็จแล้ว เราควรช่วยกัน เก็บจานชาม ทั้งเศษอาหาร ล้างจานชามให้สะอาด และแปรงฟันหลังอาหารทุกครั้ง (มีภาพประกอบตามเรื่อง)

การนำเสนอแนวใหม่

ตัวอย่างที่ ๒

การนำเสนอแนวเดิม

ครอบครัวของฉันทู่ร่วมกันหลายคน มี พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตัวฉันทู่ และพี่กับน้องอีกสองคน ทุกคนในครอบครัวรักกัน ช่วยเหลือกัน ทุกคนมีหน้าที่ ฉันทู่ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน (มีภาพประกอบ)

การนำเสนอแนวใหม่

ตัวอย่างที่ ๓

การนำเสนอแนวเดิม

ฉันมีเพื่อนที่โรงเรียนหลายคน ทุกคนพูดจาไพเราะ ฉันพูดแทนตัวเองว่า ฉัน
 ฉันพูดแทนตัวเพื่อนว่า เธอ ฉันพูดแทนตัวเพื่อนและตัวฉันว่า เรา
 ฉันใช้คำว่ามันแทนสัตว์และสิ่งของ (มีภาพประกอบ)

การนำเสนอแนวใหม่

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การ
รับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), ๒๕๔๕.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, พุทธศักราช ๒๕๔๒

Armbruster, Bonnie B. and Anderson, Thomas H. “Producing ‘Considerate’ Expository Text : or Easy Reading Is Damned Hard Writing” (Reading Education Report No. 46 Urbana Champaign : University of Illinois, Center for the Study of Reading, 1984. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 240510)

Crismore, Avon. “Suggestions for Improving a Poorly Written Sixth Grade Social Studies Chapter” Urbana - Champaign : University of Illinois, Center of the Study of Reading, 1983. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 229720)

Duchastel, Philippe C. “Illustrating Instructional Texts.” **Educational Technology**, November, 1978, pp. 36-39.

Duchastel, Philippe C. and Waller, Robert. “Pictorial Illustration in Instructional Texts.” **Educational Technology**, November, 1979, pp. 20-25.

Kantor, Robert N., et al. “How Inconsiderate Are Children’s Textbook.” **Journal of Curriculum Studies**, Vol. 15, No. 1, 1983, pp. 61-72.

Legenza, Alice and Knafle, June D. “How Effective Are Pictures in Basal Readers?” **Reading Teacher**, Vol.32 No.2,1978, pp. 170-173.

Osborn, Jean H. et al. “The Case for Improving Textbooks.” **Educational Leadership**, Vol. 42, No. 7, 1985, pp. 9-16.

ปฏิรูปการศึกษากับการแก้ปัญหา ความมั่นคงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

กัมภกัท จุบโก*

ปัญหาความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กำลังเป็นปัญหาที่แก้ยากและมีความสลับซับซ้อนขึ้นเรื่อยๆ อีกทั้งไม่สามารถแก้ไขได้ในเร็ววัน นอกจากนี้ปัญหามีอยู่ในขณะนี้ที่ยังแก้ไม่ได้ อาจจะปะทุไปสู่ความรุนแรง ลุกลามจากตำรวจไปสู่นักวิชาการ ครู ข้าราชการทั่วไป และประชาชนตามลำดับ การก่อความไม่สงบในพื้นที่ภาคใต้ โจรก่อการร้ายได้เปลี่ยนเป้าหมายจากตำรวจเป็นข้าราชการทั่วไปและข้าราชการครู เพื่อสร้างความปั่นป่วนในพื้นที่ เหตุการณ์ดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ของสื่อมวลชนและบุคคลทั่วไปว่า หน่วยราชการที่เป็นเป้าหมายของขบวนการโจรก่อการร้าย (ขจก.) มักจะเป็นหน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวกับมวลชน เช่น ตำรวจชุดมวลชนสัมพันธ์ ทหารหน่วยพัฒนาในโครงการทักษิณพัฒนา หน่วยพัฒนาการเคลื่อนที่ ครูอาสาของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน และครูในโรงเรียนประถมศึกษา เนื่องจากหน่วยงานเหล่านี้เข้าไปในพื้นที่เพื่อภารกิจในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับประชาชน ทำให้ประชาชนในพื้นที่มีความรู้มากขึ้น รู้ข่าวสารบ้านเมือง รู้เหตุการณ์และสถานการณ์ที่ถูกต้องและมีวิจักษ์ญาณที่ดี ทำให้ไม่ยอมตกเป็นเครื่องมือของขบวนการโจรก่อการร้าย (ขจก.) เหมือนในอดีต (หนังสือพิมพ์ข่าวใต้ : ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๕๖)

คำถามและการวิพากษ์วิจารณ์เหล่านี้เกิดขึ้นกับครูที่อยู่ในพื้นที่และบุคคลทั่วไปที่บริโภคข่าวสาร ในยุคโลกาภิวัตน์ หรือรับรู้เหตุการณ์นี้แทบทุกคนและ

บางคนอาจจะคิดเลยเถิดไปว่าเป็นความล้มเหลวของการจัดการศึกษา ที่ไม่สามารถปลูกจิตวิญญาณของคนในพื้นที่นี้ให้มีความรักและหวงแหนในสมบัติของชาติที่เป็นสาธารณสมบัติ

เช่น โรงเรียน สถานีนามัย สะพาน ถนน และอื่นๆ ตลอดจนเกิดเหตุการณ์ทำร้ายครู การเผาโรงเรียนและปล้นปืนทหารในจังหวัดนราธิวาส การลอบวางระเบิดในจังหวัดปัตตานี และยิงถล่มโรงงานไม้ยางพาราในจังหวัดยะลา ล้วนแต่ถูกสังคมมองว่าเป็นการจัดการศึกษาที่ล้มเหลว สิ้นหวังและไร้ประสิทธิภาพ สร้างความสะเทือนใจ และส่งผลต่อขวัญกำลังใจของครูปฏิบัติงานในพื้นที่เป็นอย่างยิ่ง ปัญหาเหล่านี้รัฐบาลได้แต่ปลอบใจให้ครูมีความอดทน หนักแน่น และให้สัญญาว่ารัฐบาลพร้อมที่จะดูแลให้ความปลอดภัยและแก้ปัญหาในเขตพื้นที่ภาคใต้ให้เร็วที่สุด (พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร : รายการวิทยุนายกทักษิณคุยกับประชาชน วันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๕๗)

สาเหตุแห่งความรุนแรงและความไม่สงบเรียบร้อยในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้นี้มาจาก

* ผู้อำนวยการโรงเรียนสามัคคี ม.๗ ต.ปะแต อ.ยะหา จ.ยะลา ๙๕๑๒๐

ปัญหาเดิมๆ ที่หน่วยงานทางราชการที่เกี่ยวข้องเชื่อว่ามาจากปัญหาด้านคุณภาพชีวิตของประชาชน ปัญหาด้านสังคมจิตวิทยา ปัญหาการก่อการร้ายสากล ปัญหาโจรก่อการร้ายในประเทศ ปัญหายาเสพติด ปัญหาผู้มีอิทธิพล การศึกษาและคุณภาพชีวิตต่ำ และปัญหาอื่นๆ การแก้ไขปัญหาก็มุ่งไปที่การใช้กำลังเข้าปราบปรามด้วยการระดมกำลังทหาร ตำรวจ ทหารพราน อาสาสมัครรักษาจังหวัด (อส.จ) เข้าแก้ไข ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาที่ไม่ตรงจุด ไม่ได้ผล ปัญหาการก่อการร้ายและความยุ่งยากต่างๆ ยังคงดำรงอยู่ตลอดมา ดังนั้น การแก้ปัญหาก็ถูกต้องที่สุดจึงน่าจะ**ต้องหาสาเหตุและสมมุติฐานของปัญหาที่แท้จริงของพื้นที่นี้ให้เจอ** ดังที่สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสมรรถนะแห่งชาติ (สศ.อ.) ได้สรุปปัญหาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่ามาจากสาเหตุทางสังคมจิตวิทยา ดังนี้

๑. สังคมไม่เห็นคุณค่าของความหลากหลายทางวัฒนธรรมว่าเป็นพลังสร้างสรรค์สำคัญในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาสังคม

๒. ปัญหาการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลกทุกด้านทั้งทางการเมือง การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี การคมนาคม มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วซับซ้อน ทำให้สังคมที่ต้องเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยกลุ่มชนรุ่นใหม่ ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางความคิด และวิถีชีวิตของคนในพื้นที่

๓. ปัญหาการปรับตัวและการรักษาเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นกับการเปลี่ยนแปลง และการเผชิญกับปัญหายาเสพติด ปัญหาความยากจน และความรู้สึกที่ไม่เป็นธรรมในสังคม

๔. ปัญหาไม่เข้าใจ และมีความหวาดระแวงระหว่างประชาชนกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

๕. ปัญหาคุณภาพชีวิตของประชาชนและปัญหาการศึกษาต่ำ ประชาชนไม่นิยมเรียนในโรงเรียนสามัญและไม่นิยมพูดภาษาไทยในการติดต่อสื่อสารประจำวัน

จากสภาพปัญหาทั้ง ๕ ประการนี้ ผู้เขียนในฐานะที่เป็นข้าราชการครูในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มากกว่า ๒๕ ปี มีความรู้สึกที่ **ปัญหาด้านการศึกษา เป็นปัญหาที่ควรได้รับการพิจารณาแก้ไขเป็น**

ประการต้นๆ เนื่องจากการจัดการศึกษาของเราที่ผ่านมาทั้งหลักสูตร พุทธศักราช ๒๕๐๓ หลักสูตร พุทธศักราช ๒๕๒๑ (ปรับปรุงพุทธศักราช ๒๕๓๓) ล้วนแล้วแต่เน้นเนื้อหาสาระเป็นสำคัญ การจัดการเรียนการสอนเน้นการท่องจำและทำตามครู แบบครูเป็นศูนย์กลาง ต่อมาได้มีการปรับปรุงหลักสูตร เปลี่ยนมาใช้หลักสูตรการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ เน้นการจัดการศึกษาแบบนักเรียนเป็นสำคัญ (Child Centered) ตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาแบบย้อนยุคสู่แนวเดิม ที่ไม่ช่วยให้คนหลุดพ้นจากการถูกครอบงำจากความคิด ความเชื่อ ความศรัทธาแบบเก่าๆ ได้ เราไม่ได้จัดการเรียนการสอนโดยเอาความจริงเป็นตัวตั้ง แต่เอาวิชาเนื้อหาความรู้เป็นตัวตั้ง การจัดการศึกษาจึงไม่ได้ฝึกการแก้ปัญหา (Solving Problem) อย่างจริงจังเนื่องจากครูติดนิสัยเดิมๆ การเรียนการสอนเน้นแต่รูปแบบการ**จัดหลักสูตรมีความหลากหลายและมากด้วยเนื้อหาโดยขาดการฝึกจิตวิญญาณ หรือโยนิโสมนสิการ ทำให้แก้ไขปัญหามิได้ถูกจุด เป็นปัญหาต่อสังคม**

การแก้ปัญหาคือความรุนแรงและความขัดแย้งทางสังคมจึงน่าจะมาจากโรงเรียนเป็นอันดับแรก เนื่องจากปัญหาส่วนใหญ่มาจากการขาดการฝึกฝน และปลูกฝังความรักและความภาคภูมิใจในโรงเรียน ซึ่งเป็นสถานศึกษาที่ให้ความรู้พื้นฐานแก่นักเรียนในช่วงปฐมวัย ทำให้เยาวชน ประชาชนไม่รักถิ่น ไม่รักครู หรือโรงเรียน บางคนยังกล้าเผาโรงเรียนเนื่องจากโกรธครู ถ้าครูไม่ตระหนักและให้ความสำคัญถึงการสร้างความสำนึกในการรักถิ่น รักโรงเรียนแล้ว ปัญหา

การขาดความรักถิ่นเกิด ขาดความหวงแหน และ ความภาคภูมิใจในภาษาไทย ความเป็นชาติไทย และ ความเป็นคนไทย ก็จะมีปริมาณมากขึ้นในอัตราที่เพิ่มขึ้นทุกขณะ จนเป็นวิกฤตศรัทธาขึ้นมาได้ การพัฒนา ความรู้ และกระบวนการคิดเพื่อคลี่คลายความขัดแย้ง ด้วยสันติวิธี การปลูกฝังความสำนึกในการรักถิ่นเกิด มีความสำนึกในความเป็นคนไทย ความรักใคร่หวงแหน ต่อชนบทรอบนิคมภาษาไทย หรือสาธารณสมบัติ ของแผ่นดิน มีความภาคภูมิใจและความรักในผืน แผ่นดินไทยที่บรรพบุรุษพลีเลือดเนื้อแลกไว้ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนสร้างได้ในโรงเรียน โดยดำเนินการ ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมจากทุกส่วนของสังคมด้วยการใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นอาทิ เช่น คน งบประมาณ สถานประกอบการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น (อบต., อบจ.) และนำ โรงเรียนเข้าสู่ชุมชนโดยการนำทรัพยากรทางการศึกษา ที่มีในโรงเรียนให้บริการแก่ชุมชน เช่น บุคลากร ทางการศึกษา ห้องประชุม อุปกรณ์ และวิชาความรู้ ต่างๆ ที่ครู บุคลากรทางการศึกษาสามารถให้คำแนะนำ แก่ชุมชนได้ ทำให้สามารถยกระดับมาตรฐานการศึกษา และคุณภาพของการจัดกระบวนการเรียนรู้ การเรียน การสอน การพัฒนาเด็กและเยาวชนของไทยให้เป็น มนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ให้เกิดขึ้นในโรงเรียน

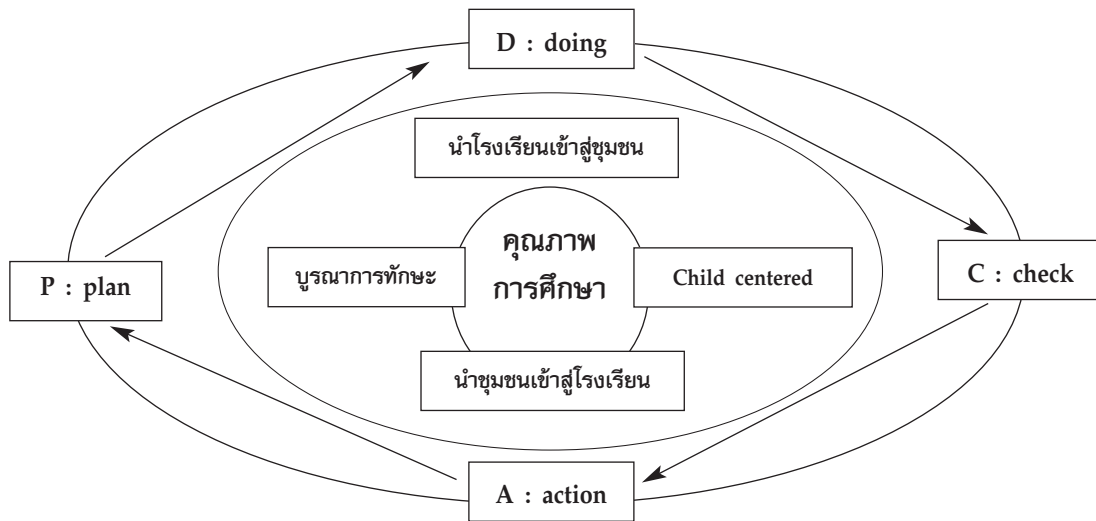

๒. การจัดการศึกษาแบบพหุภาคี โดยใช้วิธี บูรณาการ การจัดการศึกษาให้เกิดขึ้นพร้อมกันทุกด้าน เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงต่อเนื่องกันในกระบวนการ

เรียนรู้ ทั้งด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ กฎหมาย เป็นการสนับสนุนกันอย่างเป็นระบบ การเรียนรู้ของนักเรียนจึงเกิดขึ้นพร้อมกันทุกด้าน เกิด การถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ที่เป็นสหวิทยาการ มีความเชื่อมโยงประสานสนับสนุนซึ่งกันและกัน จึง ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็นลูกโซ่ แห่งความรู้ที่ถาวร

๓. การสร้างความตระหนักและการยอมรับใน การดำเนินงานของโรงเรียน ในปัจจุบันประชาชนและ ผู้เกี่ยวข้องยังไม่ให้ความสนใจสนับสนุนการศึกษา เท่าที่ควร แม้จะเห็นว่าการศึกษามีความสำคัญและ เกี่ยวพันกับอนาคตของชาติก็ตาม จะสนใจและให้ ความสำคัญเกี่ยวกับการศึกษาของชาติก็ต่อเมื่อ จะส่งบุตรหลานเข้าเรียนต่อในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษาตามลำดับ ดังนั้น การ จัดการศึกษาในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึง ต้องสร้างความตระหนักให้ประชาชนเห็นว่า เป็นหน้าที่ และภารกิจที่ตนเองต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ ศึกษาและดำเนินการอย่างเต็มที่ตั้งแต่ต้น ไม่ว่าจะเป็น การคัดค้านหรือสนับสนุนในประเด็นต่างๆ ทั้งด้าน หลักสูตรท้องถิ่น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล หรือการช่วยเหลือโรงเรียนใน กรณีต่างๆ นอกจากนี้รัฐบาลและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ต้องสร้างความเป็นเอกภาพทางการศึกษาที่ไม่แปลกแยก จากวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น อีกทั้ง สร้างศรัทธาให้ชุมชนยอมรับ

๔. การจัดการและบริหารงานการเรียนรู้ของ นักเรียน การดำเนินการจัดการศึกษาตามแนวทาง ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๕๒ โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child Centered) จัดสภาพแวดล้อมทั้งในและนอกชั้นเรียนให้เอื้อต่อ การเรียนรู้ นำชุมชนเข้ามามีบทบาทในการจัดกระบวนการ เรียนรู้แก่นักเรียน เช่น เป็นวิทยากรสอนวิชาชีพ เป็นครูพี่เลี้ยง ภูมิปัญญาท้องถิ่น และปราชญ์ ชาวบ้าน เป็นต้น นอกจากนี้จัดให้ครู บุคลากรทางการ ศึกษาในโรงเรียนนำนักเรียนเข้าสู่กิจกรรมของชุมชน และนำชุมชนเข้าสู่โรงเรียน เป็นการ บูรณาการด้าน ทักษะทั้งด้านความคิด กระบวนการเรียน ของ

นักเรียนอย่างต่อเนื่องครบวงจร ดังรายละเอียดของโมเดล (Model) ข้างบน

ดังนั้น ด้วยเทคนิคและวิธีการที่กล่าวมานี้ อาจทำให้สถานการณ์ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ดีขึ้นบ้างตามลำดับ ซึ่งต้องใช้เวลา ความรู้และทักษะพื้นฐานในการเข้าใจพื้นที่โดยผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ต้องรู้จักการเสียสละ รู้จักปรับปรุงพฤติกรรมตนเอง ปรับปรุงพร้อมกับพัฒนาการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น มีความกระตือรือร้นในการทำงานมากขึ้น และที่สำคัญต้องรู้จักพัฒนาตนเองให้มากขึ้น เอาใจใส่ในปัญหาที่แท้จริงของประชาชน และมีความเป็นกัลยาณมิตรที่ดี เท่าที่กล่าวมาทั้งหมดอาจสื่อสารหรือนำเสนอมุมมองอีกด้านหนึ่งของผู้บริหารสถานศึกษาที่ปฏิบัติงานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มานาน เป็นผู้สัมผัสและรู้เห็นสภาพจริงของเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินทุกครั้ง เมื่อประเทศไทย

มีการปฏิรูปการศึกษาจึงควรหันมามองและให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้บ้างถึงเวลาแล้วที่การจัดการกับความมั่นคงของชาติควรเริ่มต้นที่การศึกษา โดยเฉพาะการจัดการศึกษาในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้...

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน, ๒๕๔๕. เอกสารประกอบการศึกษาดูงานด้วยตนเอง **หลักสูตรผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา** ฉบับปรับปรุงครั้งที่ ๑ กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุ.

สถาบันยุทธศาสตร์, สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ. ๒๕๔๔. **สันติวิถี : ยุทธศาสตร์เพื่อความมั่นคง** พิมพ์ครั้งที่ ๓ กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สุรัฐ ศิลปอนันต์. ๒๕๔๓. **กระบวนการปฏิรูปโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒ กรุงเทพฯ : องค์การค้ำของคุรุสภา.

หนังสือพิมพ์ **ข่าวใต้**. ฉบับวันเสาร์ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๔๖ ยะลา หน้า ๔.

"เจ้าโหมงน้อง!"

ประเสริฐ ไสววรรณ*

ผมเป็นครูสอนนักเรียนชั้นประถมศึกษา ที่อยู่ไกลปืนเที่ยงมาเป็นเวลา ๓๐ ปีเข้า นี้แล้ว หากเป็นคนที่เรียกได้ว่า เลยนุ่มวัยเบญจเพส มาแล้ว ๕ ปี ชีวิตผ่านร้อนผ่านหนาวมานานพอสมควร ตำรับตำราวิชาครูของหลายอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญตั้งแต่ ป.กศ. จนถึง พ.ม. ผมเคยศึกษามาหลายเล่ม บางครั้ง ก็ช่วยแก้ปัญหาได้ แต่บางครั้งก็แก้ปัญหาไม่ได้ เลย ล้มเหลวอย่างไม่มีเป็นท่า การเล่นกับเด็กก็เหมือนการ จับปูใส่กระด้ง เด็กก็ยังเป็นเด็กอยู่นั่นเอง

เด็กหญิงณัฐยา สอนเสนา อายุ ๑๑ ปี เป็น นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ กำพร้าแม่มาตั้งแต่ อายุเพียง ๑ ขวบ พ่อหนีไปแต่งงานใหม่ เธออาศัยอยู่ กับตายายแก่ๆ และสุนัขพอมโซอีก ๑ ตัว

เช้าวันอังคารชั่วโมงที่ ๒ เป็นวิชาภาษาไทย ผมเดินเข้าห้องสอน หัวหน้บอกรทำความเคารพ

“นักเรียนเคารพ”

“สวัสดีครับ”

“สวัสดีค่ะ” พร้อมกัน

ผมใช้สายตาสำรวนักเรียนไปทั่วห้อง ทุกคน หน้าตาเบิกบาน ยิ้มแย้มแจ่มใสตามประสาเด็กๆ และ แสดงความเป็นกันเองกับครูออกมาอย่างถ้วนหน้า เด็กหญิงณัฐยาเพียงคนเดียวที่มีสีหน้าสอแวว

หม่นหมองเศร้าสร้อย เหมือนกำลังวิตกกังวลอยู่ด้วย เรื่องอะไรบางอย่าง

“นั่งลง” ผมบอก

“วันนี้ณัฐยา หน้าตาไม่สดชื่นเลย มีอะไรหรือ”

ผมเอ่ยถาม

“เมื่อวานนี้เงินหนูหายค่ะ” เธอตอบพร้อมมี น้ำตาคลอหน่วย

“เท่าไร”

“๑๐๐ บาทค่ะ”

“เงินตั้งร้อยบาทเธอเอามาจากไหน” ผมซักต่อ

“หนูรับจ้างเลี้ยงวัวค่ะ” เสียงของเธอสะอื้น

“เงินมากขนาดนี้เธอถือมาทำไม เก็บไว้ที่บ้านไม่ ดีกว่าหรือ” ผมพูดอีก

“ที่บ้านไม่มีใครอยู่ ตายายออกไปรับจ้างเลี้ยง วัวแทนหนู หนูกลัวขโมยขึ้นบ้านค่ะ”

จริงของเธอ สมัยนี้ไว้ใจใครไม่ได้ ยิ่งขโมย ขโจรชุมอย่างทุกวันนี้ สู้เก็บไว้กับตัวเองยังดีกว่า ผมคิด ดูแต่เมื่อคืนนี้สิ นายมุขกับนางคำสองผัวเมียตั้งป้อม ขายน้ำมันอยู่ริมถนน ห่างจากหมู่บ้านไม่ถึงกิโลเมตร ตกตึกคนร้ายจัดหน้าต่างเข้าไปในบ้าน โดนยกเคาะไป ๔๐,๐๐๐ กว่าบาท นี่ยังคืนะที่สองผัวเมียนอนหลับ แบบไม่รู้สึกรู้สีกตัว หากตื่นขึ้นมาเจอกับคนร้ายเข้านี่สิ อาจโดนมันทำร้ายเอาถึงตายได้

“นอกจากเงินแล้วมีอะไรหายอีกไหม” ผมถามต่อไป

* อาจารย์โรงเรียนบ้านหนองอ้อโคกสว่าง เขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต ๔ อ.น้ำพอง จ.ขอนแก่น ๔๐๓๑๐

“หมากฝรั่ง ๕ ก้อน แต่ได้คืนมาแล้ว ๒ ก้อน ค่ะ” ญัฐยาตอบผม

“เธอเก็บไว้ที่ไหน”

“หนูเอาซ่อนไว้ในกระเป๋าหนังสือรวมกันกับเงินค่ะ”

“แล้วหมากฝรั่ง ๒ ก้อน เธอได้คืนมาอย่างไร”
ผมอยากรู้

“เด็กหญิงน้อย เขาเอามาคืนให้หนูค่ะ”

ในใจของผมเริ่มมองเห็นอะไรขึ้นมาราวๆ บ้างแล้ว

“เธอสงสัยใครบ้าง”

“หนูสงสัย ๓ คนค่ะ”

“ใครบ้าง”

“เด็กหญิงน้อย เด็กชายวุฒิและเด็กหญิงพร
ป.๔ ค่ะ” เธอตอบโดยไม่ต้องคิด

“ทำไมเธอจึงสงสัย ๓ คนนี้”

“เพราะน้อยเขาเป็นคนนำหมากฝรั่งมาคืน
เขาก็ควรจะเห็นเงินในกระเป๋าหนูด้วยค่ะ”

“แล้ววุฒิกับพรล่ะ”

“ก็เมื่ออาทิตย์ที่แล้ววุฒิเขาขโมยสีของเพื่อน โดน
ครูจับได้และเตือนก่อนพรเขาก็เก็บเงินได้ตั้ง ๕๐๐ บาท
แต่เพิ่เงิน ๕๐๐ บาทของคุณครูกองเรียบก็หาย
ในเดือนนั้นพอดีค่ะ”

“เธอก็เลยสงสัยสามคนนี้ใช่ไหม”

“หนูมั่นใจว่าต้องเป็นสามคนนี้แน่ๆ” เธอตอบ
อย่างมั่นใจจริงๆ

ผมนั่งคิดอยู่นาน นักเรียนทุกคนในห้องเงิบกริบ
ไม่พูดไม่จา ไม่หยอกล้อกันเหมือนเช่นเคย แม้แต่คนที่
เป็นหัวโจกในห้อง ๓-๔ คน ก็ไม่กล้าพูดอะไรออกมา
เลยสักคำ นับว่าวันนี้ผิดธรรมชาติของเด็กจริงๆ ผม
มองออกนอกหน้าต่าง เด็กเล็กๆ ๔-๕ คนกำลัง
วิ่งเล่นในสนาม ท้องฟ้าเริ่มขมุกขมัวเมฆลอยต่ำ
ลมเย็นพัดมาเป็นระยะๆ สีเหลืองของดอกกระถิน
ณรงค์และดอกสีขาวแกมชมพูของเฟื่องฟ้า ที่ปลูกใน
กระถางใหญ่หน้าอาคารสูง หล่นปลิวลงสู่พื้นดิน นก
น้อยสีขาวนวลสลับลายดำหลายตัวส่งเสียงร้องจ๊ับๆ
เป็นบทเพลงแห่งท้องทุ่งอย่างมีความสุข ฟ้าแลบ

แปลบปลาบส่งเสียงครวญในบางครั้ง เข้านี้ฝนคงตก
แน่ ผมคิดในใจอยู่คนเดียว ชั่วครู่ผมตื่นจากภวังค์

“ไปเรียกเด็กชายวุฒิ เด็กหญิงพร มาหาครูซิ”

ผมบอกหัวหน้าห้อง

“แล้วเด็กหญิงน้อยออกมานี่”

เมื่ออยู่ต่อหน้าครู ดวงตาทั้งสามคู่เบิ่งมองมาที่ผม
ยิ้มที่เคยเรงร่า ใบหน้าที่เคยระรื่น แววตาที่เคยสดใส
ไร้เดียงสา ไม่มีแววของความวิตกกฤตขร้อน เมื่อเข้า
ก่อนเข้าห้องเรียนเหือดหายไป บัดนี้คงเหลือแต่
ใบหน้าที่เป็นกังวล บ่งบอกถึงเหตุการณ์ที่อาจจะเกิด
ขึ้นในอีกไม่กี่วินาทีข้างหน้าอย่างชัดเจน

ผมใช้เวลาไม่นานสำรวจความผิดปกติบาง
อย่างในตัวเด็กทั้งสาม ซึ่งบางทีมันอาจส่อแววพิรุณ
พอที่จะจับอะไรได้บ้าง แต่ก็ยังไม่มีอะไรมากนัก ผมจึง
เริ่มทำหน้าที่ของตุลาการในทันที

“ไหนดามาซิวุฒิ” ผมไม่ทราบว่าจะเริ่มต้นตรง
ไหนดี ก็เลยพูดออกมาดุษๆ อย่างงั้นเอง

“เรื่องอะไรครับคุณครู” วุฒิกถามด้วยสีหน้าขวยขง

“อ้าวก็มีคนสงสัยว่า เธอขโมยเงินเพื่อน” ผมไม่
บอกชื่อคนสงสัยตรงๆ

“เมื่อไหร่ครับคุณครู” เสียงของวุฒิแหบเครือ

“เมื่อวานนี้” ผมบอก

“เมื่อวานนี้ผมไม่สบายนอนอยู่ที่บ้านครับ”

“หรือ” ผมพูดสั้นๆ

“แล้วพรล่ะ” ผมหันไปถามพร

“หนู ... หนู ... เปล่าค่ะคุณครู “ พรเสียงอ่อย

“ตอนกลางวัน มีคนเห็นเธอเดินเข้าไปในห้อง ป.๔”

“หนูไม่ได้เข้าไปค่ะคุณครู ลองถามใครดูก็ได้
หลังจากกินข้าวกลางวันแล้ว หนูไปวิ่งเล่นกับเพื่อนๆ
ที่สนามค่ะ” พรตอบอย่างมั่นใจ

“เมื่อวานนี้ตอนพักกลางวัน พรไปวิ่งเล่นกับใคร
บ้าง” ผมถามนักเรียนหลายคนที่กำลังนั่งฟังอยู่

“หนูค่ะ ะๆๆๆ” หลายคนช่วยกันตอบเป็น
พยานให้พร

เป็นอันว่าเด็กหญิงพรไม่ได้ขโมย ผมตัดสินใจทันที

ที่นี้ก็เหลือเด็กหญิงหน่อย

หน่อยเป็นนักเรียนชั้นเดียวกันกับณัฐยา รูปร่าง
ต่ำผอมแคระแกร็น ตามเนื้อตัวเป็นลายดำจุดๆ
ผิวหนังขึ้นเป็นขุย วันใดที่อากาศร้อนอบอ้าว จะ
สังเกตเห็นว่าหน่อยมีอาการคันไปทั่วร่างกาย ตาม
ประวัติทางครอบครัว พ่อแม่หย่าร้าง แม่แต่งงานใหม่
มีอาชีพรับจ้างทั่วไป ส่วนพ่อหนีลงไปรับจ้างทำงาน
และมีเมียใหม่ที่กรุงเทพฯ หน่อยจึงอยู่ในความดูแล
ของแม่และพ่อเลี้ยง

ชีวิตครอบครัวจึงลุ่มๆ ดอนๆ ไม่ราบเรียบ คิด
ไปแล้วก็เหมือนเรือลำน้อยลอยอยู่กลางทะเล ไม่รู้
ว่าวันใดจะโดนคลื่นลูกใหญ่โถมกระหน่ำให้จมลงสู่ก้น
ทะเลลึก โชคชะตาชีวิตของหนูหน่อย วันนี้เป็นอย่างนี้
แต่วันหน้า...เธอจะเป็นอย่างไร ?

“หน่อย” ผมเรียกชื่อเธอด้วยน้ำเสียงที่ราบ
เรียบและเป็นปกติที่สุด เด็กหญิงหน่อยเธอมองหน้า
ผม ผมยิ้มรับโดยไม่เสแสร้งและพยายามทำตัวเป็น
กันเองกับเธอให้มากที่สุด

“เธอเอาหมากฝรั่งจากไหนมาคินณัฐยา”

“หนูเอามาจากถังขยะหน้าอาคารสูงค่ะ” หน่อย
ตอบด้วยน้ำเสียงที่ไม่สะทกสะท้าน

“ทำไมเธอถึงรู้ว่าในถังขยะมีหมากฝรั่ง” ผมรุกต่อ

“หนูไปห้องน้ำมา แล้วชะโงกดูที่ถังขยะค่ะ”
น้ำเสียงของเธอยังคงเดิม

“ในนั้นไม่มีเงินหรือ” ผมถาม

“ไม่มีค่ะ” เธอตอบโดยไม่ต้องคิด

“เธอรู้ได้อย่างไรว่า เป็นหมากฝรั่งของณัฐยา
ถึงได้เอามาคินเขา” หน่อยอ้าอึ้งและเริ่มออกอาการ
กระสับกระส่าย

“หน่อย” ผมเรียกชื่อเธออีก

“เธอจะว่าอย่างไรก็ตาม เดี๋ยวนี้ครูรู้แล้วว่าใคร
เป็นคนขโมยเงินของณัฐยา” ผมใช้หลักจิตวิทยา

“หนูไม่ได้ขโมยเงินของเขาค่ะ” หน่อยปฏิเสธ
ด้วยน้ำเสียงสั่นเครือ

แม้ว่าผมจะพูดจาหวานล่อด้วยการยกตัวอย่าง

เรื่องบาปบุญคุณโทษอย่างไรก็ตาม จะใช้หลักวิชาครูที่
เคยเรียนมา มาใช้กับเธอก็ตามหรือถึงแม้ผมจะคาดคั้น
หวังจะค้นให้เธอคายความจริงออกมาให้ได้เพียงใดก็
ตาม แต่สุดท้ายเธอก็ยังปากแข็ง ยืนกระต่ายขาเดียว
ปฏิเสธไม่รู้ไม่เห็นอยู่อย่างเดียว

ชั่วโมงของวิชาภาษาไทยผ่านไปแล้ว ๔๐ นาที
แต่เอาเถอะถึงอย่างไรผมตั้งใจไว้แล้วว่า จะต้องหาตัว
คนผิดให้ได้ เสียเวลาแค่นี้จะเป็นไรไปในเมื่อผมกำลัง
จะทำในสิ่งที่ถูกต้อง กำลังค้นหาความจริงว่าใครผิด
ใครถูก เพื่อผดุงไว้ซึ่งความยุติธรรมในสังคมของเด็ก
นักเรียน ผมเคยคาดหวังเอาไว้ว่า การลักขโมยสิ่งของ
กันในห้องเรียนไม่ว่าสิ่งของนั้นจะมีราคามากน้อย
เพียงใด จะไม่ยอมให้เกิดขึ้นในห้องเรียนโดยเด็ดขาด
แต่วันแล้ววันเล่า เดือนแล้วเดือนเล่า ปีแล้วปีเล่า
ปัญหานี้ก็ไม่เคยหมดไปจากห้องเรียนสักที เล่นเอาผม
มีนหัวไปก็หลายครั้ง บางครั้งก็เกิดอาการท้อถอยคิด
จะโบกมืออำลายอมแพ้เจ้าขโมยตัวน้อยในห้องเรียน
ไปเสียดื้อๆ อย่างวันนี้ก็เช่นกันเล่นเอาผมอ่อนเพลีย
ละเหี่ยใจ จนทำอะไรคิดอะไรไม่ถูก ได้แต่ยืนซึมและ
นั่งซึมเหมือนคนสิ้นคิด ไม่อยากจะแก้ปัญหาก็รู้ล้น
เข้ามาล่ออย่างเดียว แต่อีกใจหนึ่ง บางวันหลังจาก
เลิกเรียนกลับถึงบ้าน ผมนอนเอามือก่ายหน้าผากทอด
ถอนใจอยู่หลายครั้ง แต่คิดไปคิดมาเกี่ยวกับปัญหานี้
ไม่ใช่มีอยู่เฉพาะในโรงเรียนเราเท่านั้น ที่โรงเรียนอื่นก็
คงจะมีปัญหาเช่นเดียวกับเรา เมื่อคิดได้เช่นนี้กลับมี
กำลังใจฮึดขึ้นมาอีกครั้งว่าต้องสู้และต้องแก้ปัญหา
อีกต่อไป ไหนๆ เราก็เป็นครูมีหน้าที่สอนคนให้รู้จักผิด
ชอบชั่วดี เป็นผู้ชี้แนะทางความคิดและสติปัญญาให้เขา
ได้ก้าวเดินไปในทิศทางที่ถูกต้อง ถ้ายอมแพ้กับปัญหา
แค่นี้ปัญหาอื่นที่หนักหนาสาหัสกว่านี้เราจะแก้ได้หรือ
เพราะฉะนั้นผมจะต้องสู้และสู้ต่อไปจะยอมแพ้ไม่ได้

เมื่อครูใช้หลักขู่ก็แล้ว ปลอบก็แล้ว วิชาครูที่
เคยเรียนมาครูก็งัดออกมาใช้จนหมดไส้หมดพุงแล้ว
เธอก็ยังปากแข็งไม่ยอมรับ เห็นทีครูจะต้องจัดการ
ขั้นเด็ดขาดกับเธอเสียแล้วนะ ผมดำเนินการขั้นสุดท้าย

ตามที่วางแผนไว้ทันที

“หนอย เมื่อเธอไม่ยอมรับว่าเธอเป็นคนขโมย ครูก็จะให้เธอตีมน้ำสาบานอันศักดิ์สิทธิ์ของหลวงปู่ที่วัด เธอจะตีไหม”

“ไม่ค่ะ แต่หนูไม่ได้ขโมยเงินของณัฐยา” เสียงของเธอแหบเครือพร้อมมีน้ำตาซึมออกมาด้วย

ผมได้ทีชีแพะไล่ต่อไปอีกว่า

“น้ำสาบานของหลวงปู่ที่วัดศักดิ์สิทธิ์มาก คนโกหกจะต้องมีอันเป็นไปภายใน ๕ วัน ๗ วัน”

ผมสังเกตเห็นหนอยมีอาการตกใจกลัว หน้าซีดอย่างเห็นได้ชัด

“เมื่อเธอไม่ได้ขโมยแล้ว ทำไมเธอไม่กล้าตีมน้ำสาบาน” ผมถามให้หายสงสัย

“เงินร้อยบาทหนูได้จากใต้โต๊ะของพรค่ะ”

“ได้จากไหนนะ” ผมรีบถามทันที

“ใต้โต๊ะของพรค่ะ” เธอย้ำอีก

“เธอจะว่าอย่างไรพร” ผมชี้มือไปที่พร ซึ่งยืนอยู่ข้างๆ ด้วยสีหน้าไม่พอใจเด็กหญิงหนอย

“ก็หนอยนั่นแหละค่ะ เขาเอามาซ่อนไว้ใต้โต๊ะหนูและเขายังขู่หนูอีกด้วยว่า ห้ามบอกใครขึ้นปากโป้ง เขาจะไม่ซื้อขนมให้หนูกินค่ะ”

“ตอนนี้เธอรับหรือยังหนอย” ผมถาม

“รับค่ะ” เสียงของเธออ่อย

“ถ้าฉันพรุ่งนี้เธอเอาเงินร้อยบาทมาคืนณัฐยาเขาไหม” ผมสั่ง

“ค่ะ” น้ำเสียงของเธอแผ่วเบาแทบไม่ได้ยิน

ฟ้าแลบแปลบปลาบส่องแสงเป็นลำยาว ลึกครู่มีเสียงฟ้าร้องกระหึ่มดังมาแต่ไกล ฝนที่ตั่งค้างมา

ตั้งแต่ต้นเริ่มเทกระหน่ำลงมาอย่างหนัก กับ เขียด อีงอ่าง คางคก ต่างกระโดดโลดเต้นส่งเสียงร้องระงมไปทั่วท้องทุ่งนารอบๆ บริเวณโรงเรียน ต้นไม้ใบหญ้าที่เคยเขียวฉาบ เพราะขาดฝนมานานเริ่มคลี่กลีบดอกและใบเผยให้เห็นความสดชื่นเบิกบานเมื่อฝนใหม่มาเยือน นกน้อยในหลายอิริยาบถเมื่อสักครู่หยุดร้องเพลงหลบฝนอยู่ใต้พุ่มเฟื่องฟ้า วัวควาย ๔-๕ ตัวที่กำลังเลาะเล็มหญ้าอยู่ที่กลางทุ่งกว้าง ต่างชันหูชูหางด้วยความคึกคะนองแสดงถึงความดีใจแจ่มใสกัน

วสันตฤดูได้หวนกลับมาเยือนทุกชีวิตอีกครั้งแล้ว วันแห่งความสดชื่นและชุ่มฉ่ำเช่นนี้ ทำให้ฉันคิดถึงกลิ่นผญาของผู้เฒ่าผู้แก่คนโบราณอีสานที่ขบขัน ลำนาน สอดรับกับเสียงแคนดนตรีของคนพื้นถิ่น ตามด้วยเสียงเพลงขับกล่อมลำเนาของหริตหรือเรไรในคืนเดือนหงายเต็มดวง ด้วยท่วงทำนองและลีลาที่สละสลวย นุ่มลึกหนักแน่นดุจหินผา ฟังแล้วชวนให้เคลิ้มไหวสะท้านว่า “ให้เจ้าคอย...เพียรสางเสมอแดน...สางขอ...ให้เจ้าคอย...ติดต่อไว้เสมอเผื่อ...ต่อตา.....เดื่อหลานเอ๋ย”

และกังวานขบขันตามมาเป็นบทสุดท้าย ด้วยท่วงทำนองและลีลาดุจเดียวกันว่า

“เมืองเฮานี้ดินดำน้ำชุ่ม...ปลากุ่มบ่อน...คือแซ่แก่งหาง...แท่นอล่าเอ๋ย”

ด้วยบรรยากาศรอบข้างที่สวยงามและเป็นธรรมชาติดังเช่นว่านี้ จึงทำให้ฉันและนักเรียนรวมทั้งตาสี ตาสา ยายมา ป้าเฒ่า เฒ่าโพล้ง ลุงผุย ทิดทุย และนางกา กระตูกสันหลังของชาติและชาวนาที่อยู่ตามถิ่นต่างๆ อีกหลายล้านคน ผู้ทำการผลิตข้าวเลี้ยงคนทั้งประเทศมีความสุขที่สุดอีกวันหนึ่ง

ส่าง	หมายถึง	สร้าง
เผื่อง	”	ฝั่ง
เดื่อ	”	นะ
ดินดำน้ำชุ่ม	”	ความอุดมสมบูรณ์
แซ่	”	จะเข้
แท่นอล	”	จริงๆ จริงแท้
อล่าเอ๋ย	”	เป็นคำที่ผู้ใหญ่ใช้เรียกขานเด็กๆ

ขอ	หมายถึง	วัง
ดาว	”	วัง
เมืองเฮานี้	”	บ้านเมืองเรา
ปลากุ่ม	”	ปลาข้าว
บ่อน	”	การตักน้ำให้กระเพื่อมเป็นวง
แก่งหาง	”	แก่งหวางหรือฟาดหวาง

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

นายอภิชาติ เศรษฐกิจการ *

“อายของเก่ามาหากิน” เป็นคำพูดที่ผู้ใหญ่ มักใช้ถากถางผู้ที่นำสิ่งเก่าๆ หรือของเก่า มาทำใหม่ เช่น โรงเรียนนำเอา “ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน” ที่เคยใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ต่อมาซบเซาลง กลับมาใช้อีกครั้ง

ในปีงบประมาณ ๒๕๕๖ สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้กำหนดจุดเน้นประการหนึ่ง คือ ให้โรงเรียนจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จะเข้าข่าย “นำเอาของเก่ามาหากิน” ดังกล่าวข้างต้น หรือไม่

สพฐ. ในฐานะที่มี บทบาทในการพัฒนา คุณภาพการศึกษาให้แก่ เด็กและเยาวชนในระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ เล็งเห็นว่าภาวะวิกฤต ที่เกิดขึ้นต่อเด็ก และ เยาวชนอย่างมากมาย เช่น การทะเลาะวิวาท

การแต่งกาย ชู้สาว ยาเสพติด การแข่งรถจักรยานยนต์ บนท้องถนนอย่างผิดกฎหมาย ฯลฯ ซึ่งจะส่งผลต่อ การพัฒนาประเทศในอนาคต จึงมีนโยบายสำคัญที่ จะต้องร่วมมือกับทุกฝ่ายทั้งในและนอกกระทรวง ศึกษาธิการแก้ไขปัญหานี้ วิธีการหนึ่งคือ นำระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาดำเนินการอย่างจริงจัง

อีกครั้ง เนื่องจากการติดตามประเมินผลพบว่า ระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นระบบที่ช่วยป้องกัน และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ รวมทั้งยังช่วยเสริมสร้าง คุณภาพที่ดีให้แก่เด็กและเยาวชน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และวิถีชีวิตที่เป็นสุข

ขณะนี้ มีโรงเรียนจำนวนมากที่สามารถดำเนินงาน ส่งเสริมและพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้ประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่ง และมีโรงเรียน จำนวนหนึ่งที่สามารถดำเนินงานตามระบบการดูแล

ช่วยเหลือนักเรียนได้อย่าง ต่อเนื่องจากปีการศึกษา ๒๕๔๒ และมีการจัด กิจกรรมที่ ส่ง เสริม ศักยภาพตามความสนใจ และความถนัดของนักเรียน อย่างหลากหลาย จนได้ รับการยกย่องว่าจัด ระบบการดูแลช่วยเหลือ

นักเรียนได้อย่างมีคุณภาพในระดับเขตพื้นที่บ้าง ระดับเขตตรวจราชการบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งมี โรงเรียนจำนวนเพียง ๑๓ โรงเรียนนั้น ที่ต่อมาได้รับ โฉรางวัลพร้อมใบประกาศเกียรติคุณประเภทดีเด่น จำนวน ๓ โรง และเงินรางวัลโรงละ ๑๐๐,๐๐๐ บาท ประเภทยอดเยี่ยม จำนวน ๕ โรง และเงินรางวัล

* นักวิชาการศึกษา กลุ่มพัฒนาระบบการแนะแนว สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (มีนาคม ๒๕๕๗)

โรงละ ๕๐,๐๐๐ บาท และประเภทยกย่องเชิดชูเกียรติ จำนวน ๕ โรง และเงินรางวัลโรงละ ๒๐,๐๐๐ บาท จาก ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ในวันครูคือวันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๔๗ ที่ผ่านมา ณ หอประชุมคุรุสภา กระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพมหานคร

ณ โอกาสนี้ ขอแจ้งชื่อโรงเรียนดังกล่าวอีกครั้ง ดังนี้ ๑) โรงเรียนวรนาธิเฉลิม จังหวัดสงขลา ๒) โรงเรียนยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ๓) โรงเรียนผดุงปัญญา จังหวัดตาก ๔) โรงเรียนดาราวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ ๕) โรงเรียนบางแม่หม้ายรัฐราษฎร์รังสฤษดิ์ จังหวัดสุพรรณบุรี ๖) โรงเรียนพรหมศิริพิทยาคม จังหวัดนครศรีธรรมราช ๗) โรงเรียนจอมสุรางค์อุปถัมภ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๘) โรงเรียนสตรีอุปสรสวรรค์ กรุงเทพมหานคร ๙) โรงเรียนขอนแก่นวิทยายน จังหวัดขอนแก่น ๑๐) โรงเรียนดัดดรุณี จังหวัดฉะเชิงเทรา ๑๑) โรงเรียนราชโบริกานุเคราะห์ จังหวัดราชบุรี ๑๒) โรงเรียนเล็งนกทา จังหวัดยโสธร และ ๑๓) โรงเรียนม่วงไข่พิทยาคม จังหวัดแพร่

ตามบัญชีรายชื่อสถานศึกษาดีเด่นในเขตพื้นที่การศึกษาที่ดำเนินงานประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานเรื่องระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามโครงการสานสายใยครูและศิษย์ ปีการศึกษา ๒๕๔๖ พบว่าส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา เหตุใดถึงเป็นเช่นนี้ เมื่อวิเคราะห์ถึงสาเหตุ ถึงได้ข้อสรุปว่าเป็นเพราะระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนี้ได้เริ่มต้นดำเนินการเพิ่มเติมในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาเดิมมาก่อนนั่นเอง ผลผลิตที่ตามมาจึงสอดคล้องกับตัวบ่งชี้และเกณฑ์ที่กำหนดไว้สำหรับการประเมิน เช่น การมีความตระหนักในความต้องการความรู้ความเข้าใจในงาน การบริหารจัดการระบบการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองและแยกกลุ่มนักเรียน การจัดกิจกรรมที่สนองตอบศักยภาพของนักเรียน การมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายทั้งในและนอกโรงเรียน การสร้างเครือข่ายผู้ปกครอง

การส่งต่อ การรายงาน ฯลฯ

อย่างไรก็ตาม ในปีการศึกษาต่อไปนี้ สพฐ. กำหนดเป้าหมายขยายผลระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น ให้ครอบคลุมโรงเรียนที่จัดการเรียนรู้อยู่ระดับประถมศึกษาและโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาด้วย

เพื่อเตรียมการในเรื่องนี้ ขอเรียนให้ทราบว่าขณะนี้สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (สวก.) โดยกลุ่มพัฒนาระบบการแนะแนว ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้แทนของ สพฐ. กำลังเร่งรัดจัดเตรียมงานเพื่อให้เกิดการขยายผลระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นการใหญ่ ได้จัดเตรียมเอกสารและสื่อเพื่อสร้างความตระหนักและความเข้าใจให้แก่ครูในสังกัด สพฐ. เช่น เอกสารแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้บริหาร เอกสารแนวทางปฏิบัติสำหรับครู เอกสารคู่มือวิทยากรแกนนำ สื่อวีดิทัศน์เพื่อสร้างความเข้าใจในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นต้น เตรียมการฝึกอบรมให้มิวิทยากรแกนนำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในทุกเขตพื้นที่การศึกษา เตรียมการติดตามประเมินผลเพื่อการยกย่องเชิดชูเกียรติโรงเรียนที่จัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างมีคุณภาพ เป็นต้น

เพื่อให้เห็นภาพรวมในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ณ โอกาสนี้ ใคร่ขอเสนอสาระสำคัญบางประการแก่ผู้ที่ยังไม่เคยได้รับทราบเรื่องระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาก่อน ดังนี้

วัตถุประสงค์ในการจัดให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ เพื่อให้โรงเรียนมีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีกระบวนการ วิธีการ และเครื่องมือที่มีคุณภาพ และมีหลักฐานตรวจสอบได้ เพื่อส่งเสริมให้ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษา บุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงาน และองค์กรภายนอกมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและพัฒนาเต็มตามศักยภาพ เป็นคนที่สมบูรณ์ ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

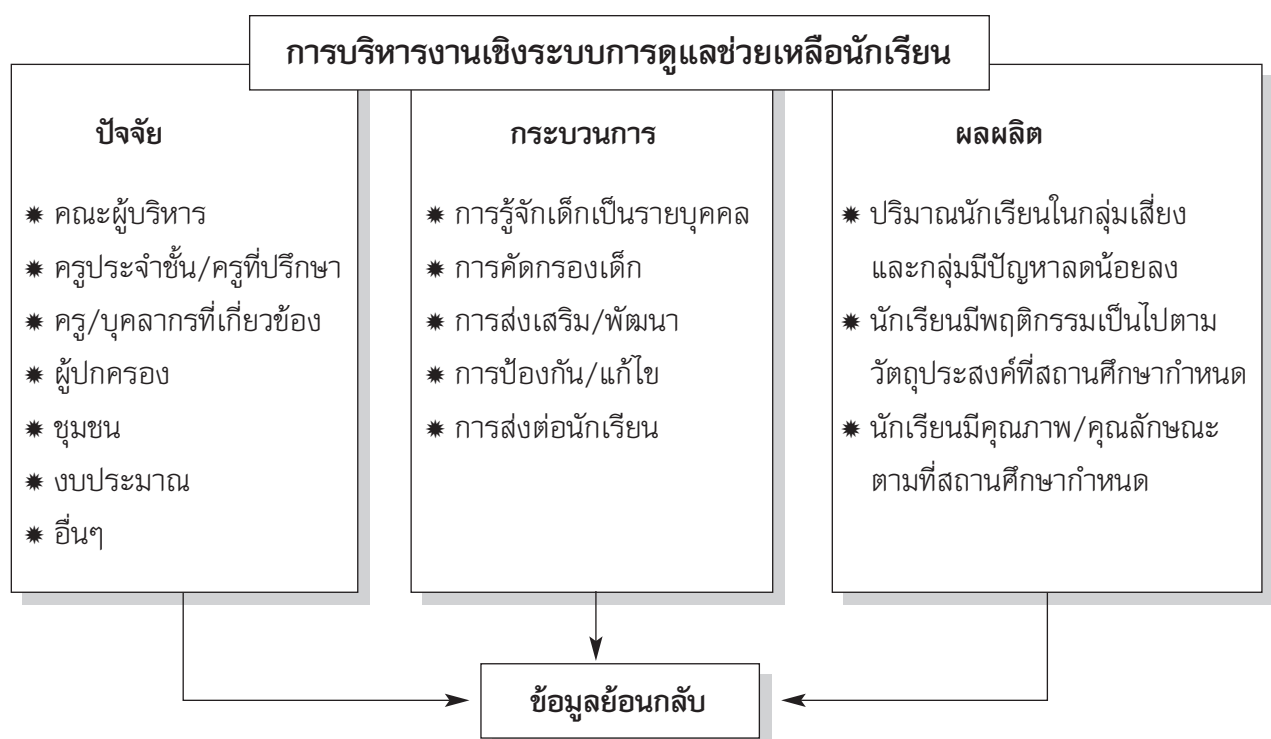
ประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับจากระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีมากมาย เช่น ได้รับการช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและตรงตามสภาพปัญหา มีสัมพันธภาพที่ดีกับครู เกิดความรู้สึกที่อบอุ่นและไว้วางใจครู รู้จักตนเองและควบคุมตนเองได้ ได้รับการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ซึ่งเป็นรากฐานในการพัฒนาความฉลาดด้านอื่นๆ ต่อไป เรียนรู้อย่างมีความสุขและได้รับการส่งเสริมพัฒนาเต็มตามศักยภาพ ได้รับการเสริมสร้างทักษะการดำรงชีวิตที่ดี ซึ่งได้แก่ ทักษะการรู้จักตนเอง การเรียนรู้ทักษะทางสังคม การจัดการ และสร้างงานอาชีพ นอกจากนี้ นักเรียนยังจะได้รับการดูแลช่วยเหลือจากผู้เกี่ยวข้อง ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างเข้มแข็งและจริงจัง

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จัดทำขึ้นตามแนวคิดการบริหารงานเชิงระบบที่มีโครงสร้างสำคัญ ๓ องค์ประกอบได้แก่ ปัจจัย (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Output) โดยที่แต่ละองค์ประกอบจะมีรายละเอียดและมีปฏิสัมพันธ์กัน สามารถให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อการปรับปรุงพัฒนาระบบให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังแสดงในภาพแผนภูมิ

ในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องตระหนักและรับผิดชอบการบริหารจัดการวางระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ร่วมกับครูทุกคนในโรงเรียนรวมทั้งผู้เกี่ยวข้อง และหากจะให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ควรมีแนวทางการดำเนินงานในขั้นตอนต่อไปนี้

๑. ศึกษาสภาพและทิศทางการดำเนินงาน กล่าวคือศึกษาและทำความเข้าใจนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ และ สพฐ. ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหาและศักยภาพของสถานศึกษาในการจัดทำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และศึกษาและวิเคราะห์บริบทในชุมชน

๒. วางแผน คือ จัดสร้างทีมงานและสร้างความตระหนัก/เจตคติที่ดีในการทำงานแก่ทีมงาน กำหนดกลยุทธ์การดำเนินงานจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน กำหนดมาตรฐานการดำเนินงาน จัดทำแผนงาน/ปฏิทินปฏิบัติงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตลอดปีการศึกษา จัดทำสื่อ/นวัตกรรม สนับสนุนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

๓. ดำเนินงานตามแผนคือ พัฒนาบุคลากรให้มีเจตคติ ความรู้ความเข้าใจ และความสามารถในการดำเนินงานตามกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สนับสนุนให้ครูที่ปรึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครอบคลุมทั้งการ รู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรอง การส่งเสริม พัฒนา การป้องกัน การแก้ไข และการส่งต่อภายใน และภายนอก และช่วยให้สามารถปฏิบัติงานตามระยะเวลาที่กำหนดอย่างราบรื่นและมีคุณภาพ ผลลัพธ์หรือ จัดหาสื่อ/นวัตกรรมในการสนับสนุนกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา และ บุคลากรที่เกี่ยวข้อง

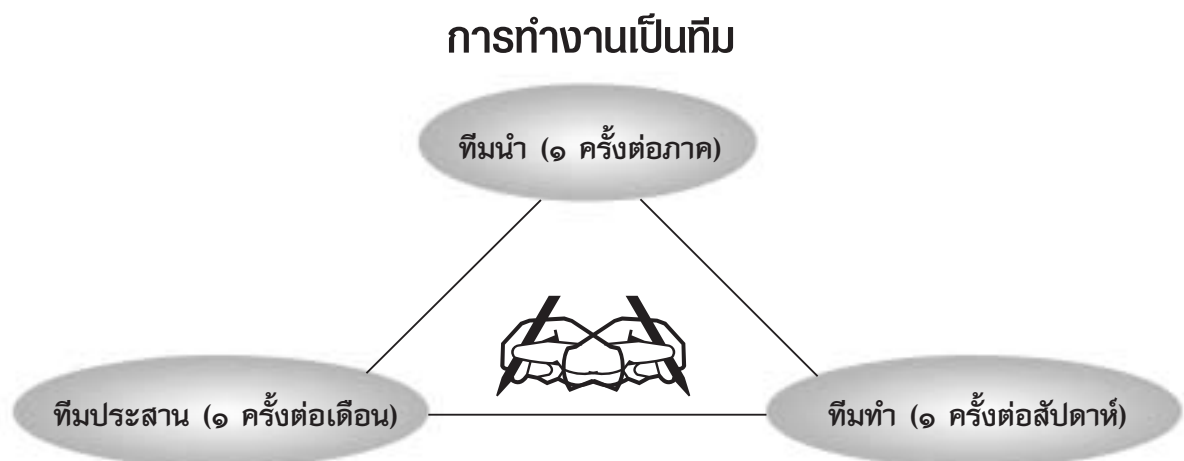
๔. นิเทศ กำกับ ติดตาม เป็นการแลกเปลี่ยน ประสพการณ์และประสานความร่วมมือในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาและ บุคลากรที่เกี่ยวข้อง นำเสนอข้อมูล ความรู้และเทคนิค วิธีที่เป็นประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ติดตามผลการดำเนินงานของครูในการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนอย่างต่อเนื่อง

๕. ประเมินเพื่อทบทวน เป็นการวัดประเมินผล การดำเนินงานตามกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ของครูแต่ละระดับชั้นด้วยวิธีการที่หลากหลายอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง เป็นการประเมินเพื่อพัฒนาด้วย บรรยากาศแบบกัลยาณมิตร นำผลการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงส่วนที่เป็นจุดอ่อนและพัฒนาในส่วนที่ดี เป็นที่ยอมรับ ให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นเพื่อให้มีความเข้มแข็ง มั่นคงตลอดไป

๖. สรุป รายงาน และประชาสัมพันธ์ คือ จัดทำหลักฐานการสรุป รายงาน ประชาสัมพันธ์ที่ ครอบคลุมจุดประสงค์ เป้าหมาย วิธีการดำเนินงาน ผลการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรค ข้อเสนอแนะ และแนวทางการพัฒนา และการรายงาน รวมทั้งเผยแพร่ประชาสัมพันธ์งาน

ในการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน จำเป็นต้องมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิด ร่วมมือกันทำงานเป็นทีม ประกอบด้วยทีมนำ ทีมทำ และทีมสนับสนุน ซึ่งเหมาะกับโรงเรียนขนาดใหญ่ ส่วนโรงเรียนขนาดเล็กจำเป็นต้องบูรณาการทั้งสามทีม เพื่อให้มีการปฏิบัติงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนได้ ทั้งนี้ควรมีการกำหนดแผนการทำงานให้ ร้อยรัด เชื่อมโยงและประสานสัมพันธ์กัน จึงจะเกิด ประสิทธิภาพในการทำงาน ดังแสดงในแผนภูมิ

นักเรียนแต่ละคนมีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตที่ต่างกัน การรู้ข้อมูลพื้นฐานทุกด้านที่จำเป็นของนักเรียนจะช่วยให้ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถช่วยส่งเสริมพัฒนาป้องกัน ช่วยเหลือ และแก้ไขให้นักเรียนได้อย่างทันเหตุการณ์ การรู้จักนักเรียนมีวิธีการที่หลากหลายซึ่งครูสามารถเลือกทำได้ เช่น การสังเกต การสนทนาพูดคุย การเยี่ยมบ้าน การศึกษาข้อมูลจากระเบียนสะสม และการทดสอบ

การเยี่ยมบ้านนักเรียนเป็นวิธีการที่ดีเยี่ยมที่จะนำไปสู่การรู้จักผู้เรียน เนื่องจากองค์ประกอบหลายด้านของบ้าน ย่อมสะท้อนให้เห็นเบื้องหลังต่างๆ มากมาย นับตั้งแต่ตัวบ้าน วัสดุที่ใช้ในการสร้างบ้าน หรือ ขนาดของบ้าน ซึ่งสะท้อนให้เห็นฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครอง สิ่งของเครื่องใช้ไม้สอยตลอดจนเครื่องประดับบ้าน ซึ่งสะท้อนให้เห็นรสนิยมของผู้อยู่อาศัย ความเป็นระเบียบของสมาชิกในครอบครัว หรือห้องต่างๆ ภายในบ้าน ก็ย่อมสะท้อนให้รู้จักถึงความเป็นอยู่ของนักเรียนได้ทั้งสิ้น ฯลฯ ข้อมูลเหล่านี้ครูสามารถนำไปวิเคราะห์เชื่อมโยงถึงพื้นฐานของนักเรียนได้เป็นอย่างดี

การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล จะช่วยให้การคัดกรองนักเรียนเป็นไปอย่างถูกต้องซึ่งนับเป็นกระบวนการสำคัญ ที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์และจำแนกนักเรียนออกเป็นกลุ่มตามเกณฑ์การคัดกรองที่โรงเรียนจัดทำขึ้น ได้แก่ กลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา

การจัดกิจกรรมจำเป็นต้องสอดคล้องกับความต้องการหรือเหมาะสมกับกลุ่มนักเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมที่จัดให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหา ย่อมแตกต่างไปจากกลุ่มปกติ ภารกิจของครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษา ในการดูแลเอาใจใส่ เฝ้าระวัง และช่วยเหลือนักเรียนที่จัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหา คือจัดกิจกรรมให้คำปรึกษาเบื้องต้น จัดกิจกรรมป้องกันและแก้ไขต่างๆ ได้แก่ กิจกรรมในห้องเรียน กิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน กิจกรรมซ่อมเสริม กิจกรรมสื่อสารกับผู้ปกครอง และอื่นๆ สิ่งสำคัญคือต้องมีการจัดทำบันทึกการให้คำปรึกษา บันทึกการจัดกิจกรรม บันทึกผลการช่วยเหลือ และบันทึกการประสานงานกับผู้เกี่ยวข้อง

นอกจากนี้ยังกำหนดให้มีการส่งต่อในกรณีที่เกิดพฤติกรรมของนักเรียนต้องอาศัยการช่วยเหลือของผู้เชี่ยวชาญ การส่งต่อมี ๒ ลักษณะ

ลักษณะที่ ๑ เป็นการส่งต่อภายใน กรณีที่นักเรียนมีปัญหายากเกินที่จะช่วยหรือแก้ไขได้ ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาจัดทำบันทึกการส่งต่อให้ครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครอง หรือครูที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการให้การช่วยเหลือ

ลักษณะที่ ๒ เป็นการส่งต่อภายนอก ในกรณีที่นักเรียนมีพฤติกรรมที่ยากต่อการจะแก้ไขได้ ก็ดำเนินการส่งต่อภายนอก โดยครูแนะแนว ครูฝ่ายปกครอง หรือครูผู้เกี่ยวข้องส่งต่อให้ผู้เชี่ยวชาญภายนอกโรงเรียน

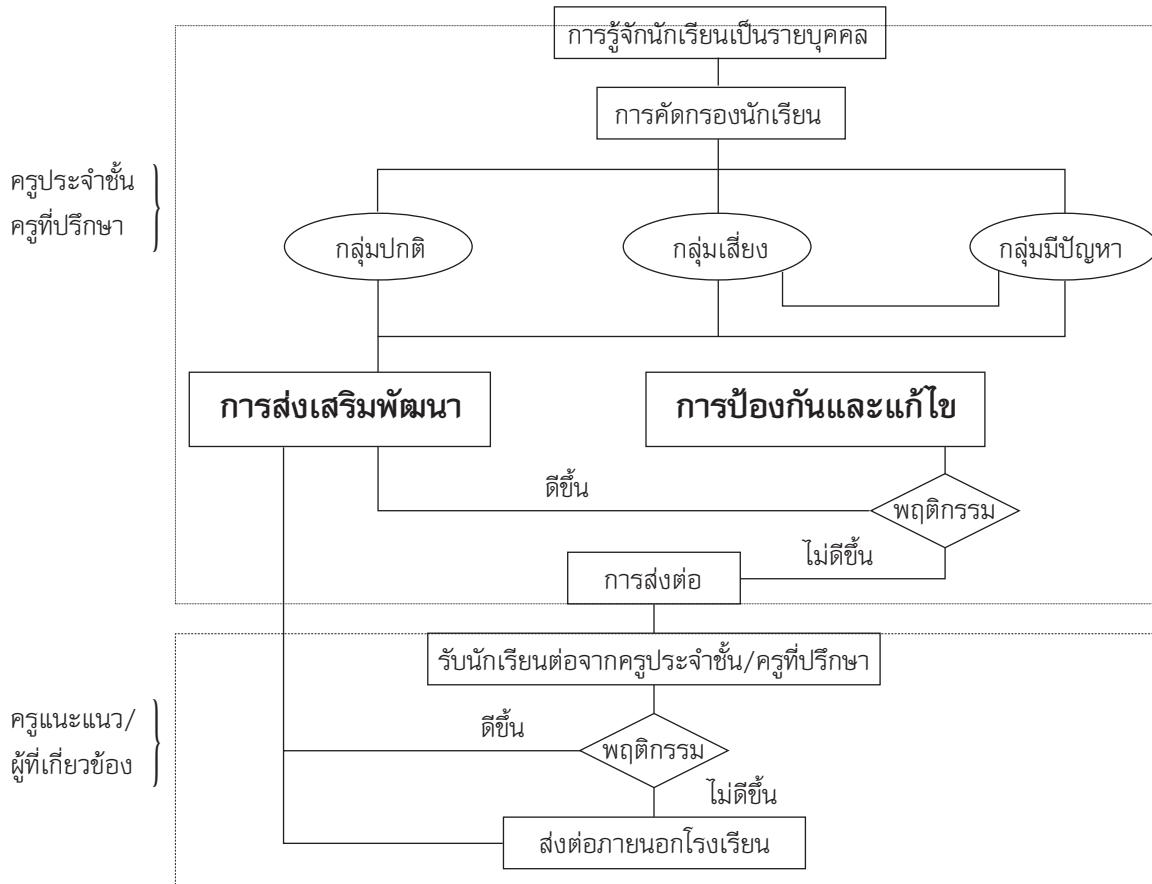
ทั้งนี้การส่งต่อทั้งสองลักษณะ ต้องมีการติดตามผลและขอรับรายงานผลการดูแลช่วยเหลือนักเรียนคืนกลับมาด้วย

ในการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะประสบผลสำเร็จได้ ต้องอาศัยการร่วมกันทำงานเป็นทีม การทำงานอย่างเป็นระบบ มุ่งสู่มาตรฐานการศึกษา มีการนิเทศติดตาม ให้ขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน และการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่าย ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ซึ่งได้แก่ผู้บริหารโรงเรียน ครู

ประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษา ครูแนะแนว ครูประจำวิชา และนักเรียนทุกคน ผู้ปกครอง เครือข่ายผู้ปกครอง ชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษา หน่วยงานที่ให้การช่วยเหลือ อาทิ สาธารณสุขจังหวัดและอำเภอ เป็นต้น

เพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพรวมของขั้นตอนการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงขอเสนอแผนภูมิดังนี้

แผนภาพแสดงกระบวนการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สาระสำคัญ ที่ได้หยิบยกมากล่าว ณ ที่นี้ คงจะช่วยเสริมเติมแต่งให้ผู้อ่านได้เห็นว่ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้น มิได้เป็นเรื่องใหม่ แต่เป็นเรื่องเดิมที่โรงเรียนทุกโรงมืบทบาทอยู่แล้วเพียงแต่มีการปรับกระบวนการทำ ปรับกลวิธีกันใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพที่เป็นอยู่ในขณะนี้ เพื่อให้นักเรียนเป็นคนดี มีปัญญา และมีความสุขตามความมุ่งหวังของการจัดการศึกษา

ณ ที่นี้ ขอสรุปบทความนี้ด้วยการขออัญเชิญความตอนหนึ่งในพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่

นิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เมื่อวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๑๕ ดังนี้

“...เยาวชนทุกคนมิได้ต้องการให้ตัวเองให้ตกต่ำหรือเป็นปัญหาแก่สังคมประการใด แท้จริงต้องการจะเป็นคนดี มีความสำเร็จ มีฐานะ มีเกียรติ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น แต่การที่จะบรรลุถึงจุดประสงค์นั้น จำเป็นต้องอาศัยผู้แนะนำ ควบคุมให้ดำเนินไปโดยถูกต้อง ในฐานะหน้าที่ที่เป็นครู เป็นอาจารย์ เป็นผู้บริหารการศึกษา ท่านจะช่วยเขาได้มากที่สุด เพราะมีส่วนควบคุมดูแลใกล้ชิดอยู่ทุกๆ ด้าน รองลงมาจากบิดามารดา...”

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน : คุณค่าต่อผู้เรียน

กรัณยู พิระพงษ์ *

ตองยอมรับว่าปัจจุบันคนไทยทุกฝ่ายกำลังใช้ความพยายามอย่างหนักทุกวิถีทางที่จะกอบกู้วิกฤตเศรษฐกิจและสังคม รัฐบาลพยายามฟื้นฟูสร้างความมั่นคง พยายามสร้างความเชื่อมั่น พยายามสร้างชาติให้มั่นคงยั่งยืน สิ่งหนึ่งที่ทุกคนทุกฝ่ายต่างเชื่อกันคือ การศึกษา เพราะการศึกษาเป็นการสร้างชาติ อยากให้คนในชาติเป็นเช่นไรก็ต้องจัดการศึกษาจัดกระบวนการตอบสนองความต้องการนั้น การปฏิรูปการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง นักวิชาการ ผู้บริหาร บ้านเมือง ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ชุมชน หน่วยงาน

เอกชนต่างร่วมมือร่วมใจกันสร้างคน สร้างเยาวชนรุ่นใหม่ ให้มีประสิทธิภาพและศักยภาพที่จะดำรงชีวิต สร้างตน สร้างครอบครัว พัฒนาคุณภาพชีวิต มีความเป็นไทย อยู่ในสังคมโลก และนำพาประเทศไทยให้มั่นคง ยั่งยืน

การกำหนดสาระการเรียนรู้ ตามหลักสูตรเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ รวมทั้งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากสาระการเรียนรู้หลัก เพื่อที่จะสร้างคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ ที่มีทั้งความรู้และคุณธรรม ส่งเสริมพัฒนาบุคลิกภาพ และเขาวรรยากาศทางอารมณ์ (EQ)

กิจกรรมนักเรียนเป็นสิ่งเติมเต็มหลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ ได้มีโอกาสเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสม ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจอย่างแท้จริง และกิจกรรมนักเรียนที่นักเรียนได้ปฏิบัติก่อให้เกิดพัฒนาการที่สำคัญแก่ผู้เรียน คือ การพัฒนาองค์รวมของความ เป็นมนุษย์ ให้ครบทุกส่วนทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม กิจกรรมนักเรียนจึงเป็นแนวทางหนึ่ง

* อาจารย์โรงเรียนโพธิสารพิทยากร ถ.พุทธมณฑลสาย ๑ บางระมาด ต.ลิ้นจี่ กรุงเทพฯ ๑๐๑๗๐

ที่สนองนโยบายในการสร้างเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และมีคุณภาพ ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม การศึกษาวิจัยกิจกรรมนักเรียน เป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการบริหารกิจกรรม พัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพ และทราบสภาพการจัดกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา ข้าพเจ้าจึงวิจัยเรื่องการบริหารกิจกรรมนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีประสิทธิภาพ การศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนักเรียน หรือสิ่งที่ต้องคำนึงเมื่อต้องจัดกิจกรรมนักเรียน จึงเป็นเรื่องจำเป็นเพื่อให้มีแนวคิด และแนวทางผู้วิจัยจึงเลือกแนวคิดของเฟรดเดอริก (Frederick) มาประยุกต์เป็นขอบข่ายทางทฤษฎีของการวิจัยเพื่อรวบรวมข้อมูลการบริหารงานกิจกรรมนักเรียนของสถานศึกษาในด้านต่างๆ เจ็ดด้านด้วยกัน คือ ๑) นโยบาย/ปรัชญาของโรงเรียนเกี่ยวกับกิจกรรมนักเรียน ๒) หลักการและแนวทางในการจัดกิจกรรมนักเรียน ๓) ประเภท/ลักษณะกิจกรรมนักเรียน ๔) อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนักเรียน ๕) การบริหารองค์รกิจกรรมนักเรียนที่จัดขึ้นในโรงเรียน ๖) ปฏิทินประจำปี และ ๗) การประเมินผลกิจกรรมนักเรียน ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยใช้โรงเรียนในกรุงเทพมหานคร ๔๒ โรงเรียน และสัมภาษณ์โรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ ๑๐ โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามความเห็น และแบบสัมภาษณ์ตามแนวคิดของเฟรดเดอริก (Frederick) โดยมีการรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนตุลาคม ๒๕๔๕ ถึงเดือนมกราคม ๒๕๔๖ พบว่า

๑. สภาพการบริหารจัดการกิจกรรมนักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อแยกเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน อาจเป็นเพราะว่าทุกโรงเรียนต้องจัดกิจกรรมนักเรียนตามหลักสูตรมาช้านาน จึงมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการศึกษาดูงาน/ประชุมอบรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมากขึ้น

กว่าเดิม/โดยเฉพาะเมื่อมีการปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ปีพุทธศักราช ๒๕๔๒ ผู้บริหาร ครู อาจารย์ หันมาเอาใจใส่ พัฒนาส่งเสริมกิจกรรมนักเรียนเพิ่มขึ้น เพราะคิดว่ากิจกรรมนักเรียนจะช่วยพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน

๒. สภาพการบริหารจัดการกิจกรรมนักเรียนเป็นรายด้าน พบว่า นโยบาย/ปรัชญาของโรงเรียนมาเป็นอันดับหนึ่ง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากวงนโยบายเป็นเรื่องสำคัญในการบริหารและเพื่อให้เกิดความชัดเจนยึดเป็นแนวปฏิบัติได้ตรงกันไปในทางเดียวกัน เพื่อจะทำให้การดำเนินการไม่ออกนอกกลุ่มนอกทาง และต้องสอดคล้องกับนโยบายของรัฐ ทั้งนี้เพื่อปลูกฝังเยาวชนของชาติไทยให้มีคุณธรรม ระเบียบวินัย ความจงรักภักดีต่อสถาบัน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตลอดจนดำรงส่งเสริมเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทย เพื่อความเป็นเอกราช ความมั่นคงของชาติตลอดไป

๓. ประเภท/ลักษณะกิจกรรมนักเรียน ที่โรงเรียนดำเนินการอยู่มาเป็นอันดับสอง แสดงว่าโรงเรียนมุ่งพัฒนาการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย มีความสมดุลทั้งด้านวิชาการ กีฬา สุนทรียทางอารมณ์ การงานอาชีพ คุณลักษณะที่ดีของแผนการจัดแบ่งประเภทที่ดี ต้องมีความสมบูรณ์ในตัวเอง นั่นคือ ต้องครอบคลุมทุกกิจกรรม มีคุณค่าต่อผู้นำไปปฏิบัติ มีความสะดวก

๔. ปฏิทินประจำปี เป็นอันดับที่สาม แสดงว่าโรงเรียนเห็นความสำคัญในการจัดทำปฏิทินในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เห็นภาพการดำเนินงานตลอดทั้งภาคการศึกษาหรือทั้งปีการศึกษา และทุกคนสามารถเข้าร่วมงานได้เป็นอย่างดี สามารถวางแผนการทำงานของตนเองได้ โดยใช้ปฏิทินของโรงเรียน ปฏิทินปฏิบัติงานเป็นการนำเอาแผนทั้งหมดขององค์กรมาประสานกันจัดเรียงตามเวลาเพื่อมิให้งานซ้อนกัน ผู้บริหารจะได้มีเวลาไปดูแลหรือไปร่วมด้วย ไม่แย่งสถานที่หรืออุปกรณ์เครื่องมือต่างๆ ในกรณีที่ต้องใช้อุปกรณ์ หรือสถานที่เดียวกัน เพื่อให้ทุกคนในองค์กรทราบว่าในระยะเวลาใดมีกิจกรรมอะไร ปฏิทินปฏิบัติงานประกอบด้วย วัน เดือน ปี กิจกรรมหรืองานที่ปฏิบัติ สถานที่ ผู้รับผิดชอบ

๕. หลักการและแนวทางในการจัดกิจกรรมนักเรียน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่อันดับที่สี่ ของการสอบถามในครั้งนี้นำแสดงว่าโรงเรียนได้พยายามจัดกิจกรรมนักเรียนสนองธรรมชาติของผู้เรียนเหมาะสมกับวัย ความสนใจ ความถนัด ความสามารถของผู้เรียน โดยมุ่งเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ การมีส่วนร่วมของชุมชน เน้นกระบวนการกลุ่มในการทำงาน แต่น่าจะอยู่ในอันดับต้น อาจเป็นสัญญาณบอกได้ว่า การจัดกิจกรรมนักเรียนที่ดำเนินการอยู่ ยังคงยึดเอาครูเป็นศูนย์กลางส่วนหนึ่ง ครูนำเสนอกิจกรรมที่ตนถนัดส่วนหนึ่ง นักเรียนยังไม่พร้อมหรือยังไม่มีวุฒิภาวะเพียงพอที่จะดำเนินการเอง หรือขาดการฝึกฝน จากการสัมภาษณ์มีบางโรงเรียนได้ทดลองปรับเปลี่ยนโดยให้นักเรียนคิดและเปิดชุมนุมเอง ซึ่งในครั้งแรกก็ยังไม่ดีนัก กิจกรรมยังไม่น่าสนใจเท่าที่ควร แต่เขาได้มีโอกาสดลองคิดลองทำด้วยตนเอง อาจารย์โรงเรียนนั้นกล่าวว่า ไม่น่าเชื่อว่านักเรียนจะสามารถทำได้ ถึงไม่ดีขึ้นด้วยศักยภาพยังไม่พร้อม แต่นักเรียนก็ทำได้และเขาอาจจะพัฒนา ปรับปรุงให้ดีขึ้นเรื่อยๆ ถ้ามีโอกาส ซึ่งสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

๖. การประเมินผลกิจกรรมนักเรียนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับที่ห้า อาจเป็นเพราะการประเมินผลกิจกรรมนักเรียน มีการปฏิบัติอยู่จริง แต่อาจมีส่วนที่ไม่ครอบคลุมตามหลักการ เช่น ครูเป็นผู้ประเมิน การประเมินผลที่ได้คือ ผ่านกับไม่ผ่าน ไม่ได้แสดงคุณภาพกระบวนการของการปฏิบัติชัดเจน บางทีอาจเป็นการตรวจสอบสำรวจรายชื่อนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมครบร้อยละ ๘๐ เท่านั้น หรือนักเรียนไม่ได้มีส่วนร่วมในการตั้งเกณฑ์การประเมินผล ผู้ปกครองไม่มีโอกาสหรือมีส่วนร่วมในการประเมินด้วยข้อจำกัดหลายๆ ประการ และข้อสำคัญน่าจะมีการประเมินผลกิจกรรมนักเรียนในภาพรวมของทั้งโรงเรียนเพื่อจะได้นำผลไปเป็นแนวทางปรับปรุงแก้ไขในการจัดกิจกรรมนักเรียนครั้งต่อไป

๗. การบริหารองค์การกิจกรรมนักเรียนที่จัดขึ้นในโรงเรียน พบว่า อยู่ในระดับมากเป็นอันดับที่หก อาจเป็นไปได้ ที่โรงเรียนดำเนินการให้มีระบบการบริหารองค์การกิจกรรมนักเรียน ให้นักเรียนดำเนินการเลือกประธานและคณะกรรมการ แต่ยังไม่ได้ผลเด่นชัด น่าจะมาจากที่บางชุมนุมก็ปฏิบัติ บางชุมนุมไม่ได้ปฏิบัติ หรือปฏิบัติแต่ไม่สม่ำเสมอทั่วถึง อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมนักเรียน พบว่า มีการปฏิบัติ จัดเป็นอันดับสุดท้ายของสภาพการบริหารการจัดกิจกรรมนักเรียน ในการวิจัยนี้ ครู อาจารย์ในโรงเรียนมักจะไม่สนใจ ไม่มีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งอาจจะมาจากสาเหตุที่ครู อาจารย์ ไม่เข้าใจการจัดกิจกรรมนักเรียนดีพอ จึงส่งผลให้ขาดความร่วมมือ

และความชำนาญ บุคลากรไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร อาจเนื่องมาจากการมีชั่วโมงสอนมากไม่มีเวลาเตรียมการจัดกิจกรรม รวมทั้งไม่เห็นความสำคัญในการจัดกิจกรรมด้วย

เพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนซึ่งกิจกรรมนักเรียนมีส่วนร่วมสำคัญยิ่งที่จะทำให้การศึกษาสมบูรณ์แบบ นักเรียนมีการพัฒนาครบถ้วนเหมือนรถยนต์ที่มีน้ำมัน มีน้ำมันเครื่อง มีน้ำกลั่นและอย่างอื่นครบถ้วน แต่ขาดน้ำ รถแล่นไปได้สักระยะหนึ่งก็เสียต้องหยุดซ่อมเกิดความเสียหาย เช่นเดียวกับการศึกษาที่ต้องจัดกระบวนการในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านพุทธิพิสัย เจตพิสัย ทักษะพิสัย รวมทั้งพัฒนา ด้านร่างกาย จิตใจ สังคมไปพร้อมๆ กัน รถแห่งการศึกษาจึงจะขับเคลื่อนไปได้สะดวกถึงจุดหมายอย่างสะดวกปลอดภัย

จึงพอสรุปให้เห็นคุณประโยชน์และความสำคัญของกิจกรรมนักเรียนดังนี้คือ ๑) เป็นการเตรียมตัวนักเรียน สำหรับการดำเนินชีวิตในสังคมประชาธิปไตย เป็นการพัฒนาทักษะในการปรับตัวเข้ากับคนอื่นและฝึกให้นักเรียนมีโอกาสฝึกการให้บริการช่วยเหลือคนอื่น ๆ ๒) เป็นการส่งเสริมความมีระเบียบวินัยในตนเอง ๓) เป็นการพัฒนาภาวะผู้นำและความสามารถในการตัดสินใจให้แก่แก่นักเรียน ส่งเสริมให้รู้จักการทำงานร่วมกัน ๔) เป็นการช่วยๆ เพิ่มพูน ความสนใจของนักเรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ๕) เป็นการสร้างความสำนึกในการ

ปฏิบัติตามกฎ ข้อบังคับ ระเบียบ แบบแผนต่างๆ ของสถาบันและสังคม ๖) เป็นการส่งเสริมและพัฒนาความสามารถพิเศษและความต้องการด้านจิตใจของนักเรียน ๗) เป็นการส่งเสริมแรงขับที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการศึกษา ๘) เป็นการส่งเสริมและพัฒนาความสามัคคีในโรงเรียนสร้างมิตรภาพระหว่างเด็กและเด็กกับครูให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุนี้กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนจึงเป็นส่วนหนึ่งของการให้การศึกษา มีความสำคัญเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนโดยตรง ตอบสนองความต้องการตามวัย การเจริญวัยอย่างครบกระบวนการ การปรับตัว เกิดความมั่นคงทางอารมณ์ เสริมสร้างพัฒนาสมองทั้งซีกซ้ายและซีกขวา พัฒนาความสมบูรณ์ของร่างกาย มีโอกาสเตรียมตัวพัฒนาความสามารถเพื่อการประกอบอาชีพ รักษาความเป็นไทยวัฒนธรรมและศรัทธาต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย สังคมของมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่ง การศึกษามีความสัมพันธ์กับระบบสังคมมนุษย์ จึงจำเป็นต้องพัฒนาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ถึงเวลาที่เรามาจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีชีวิตชีวา น่าสนใจและสร้างสุขให้กับเยาวชนที่จะเป็นผู้นำพาประเทศในอนาคตต่อไป

ประวัติศาสตร์ไทย ที่ครูควรรู้

“วิธีการตรวจสอบหลักฐาน การค้นคว้าข้อมูลและวิธีการ วิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์”

ดร.วินัย พงศ์ศรีเพียร แมธีวิจัยอาวุโส สกว.*

ส่วนใหญ่คิดว่า ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องง่าย แม้แต่ผู้บริหารการศึกษา ผู้ซึ่งส่วนใหญ่เอาดีทางวิชาการไม่ได้ก็มักคิดว่า เอาใครก็ได้มาสอนวิชา อย่างเช่น สังคมศึกษา ภาษาไทย หรือพุทธศาสนาก็ได้ ความเชื่อที่ผิดอย่างหนักคือ ความเชื่อที่ว่า ใครก็ตามอ่านหนังสือประวัติศาสตร์สักสองหรือสามเล่มก็เป็นครูสอนประวัติศาสตร์ได้แล้ว หรือการเป็นครูสอนประวัติศาสตร์ ก็คือ การมานั่งอ่านหนังสือหรืออ่านเกร็ดประวัติศาสตร์ให้นักเรียนฟังและทดสอบว่าเด็กจำเรื่องราวอะไรได้ก็พอแล้ว ครูสอนประวัติศาสตร์ที่ดีต้องรู้จักธรรมชาติของวิชาประวัติศาสตร์ให้ดีกว่านั้น

คนเราเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ในสามสถานภาพด้วยกัน สถานภาพแรกคือ ในฐานะผู้อ่านหรือผู้ฟัง คนเราอ่านหนังสือหรือฟังเรื่องราวประวัติศาสตร์เพื่อตอบสนองสัญชาตญาณความอยากรู้

อยากเห็น สถานภาพที่สอง คือ ในฐานะผู้สอน เนื่องจากสังคมทุกสังคมมองว่า วิชาประวัติศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการศึกษาทางสังคมและวัฒนธรรม ดังนั้น จึงต้องมีครูสอนประวัติศาสตร์ ผู้ซึ่งมีความรู้มากกว่าคนที่สนใจอ่านเพื่ออยากรู้เพียงประการเดียว และยังต้องอธิบายได้อย่างเป็นเหตุเป็นผลเกี่ยวกับประเด็นสำคัญต่างๆ ที่หยิบยกมาเป็นกรณีศึกษาโดยเฉพาะ และสถานภาพที่สาม ในฐานะนักวิชาการประวัติศาสตร์ หรือผู้ศึกษาเรื่องราวในอดีตอย่างจริงจังเพื่อสร้างความรู้ใหม่หรือความเข้าใจใหม่

เดี๋ยวนี้สังคมไทยสนใจประวัติศาสตร์มากขึ้น ด้วยอิทธิพลของภาพยนตร์และละครอิงประวัติศาสตร์ ประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่นักวิชาการหยิบยกมาถกเถียงกัน เช่น ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง เป็นของทำขึ้นในภายหลังหรือไม่ สงครามยุทธหัตถีเกิดขึ้นจริง

* ปรับจาก คำบรรยายในการประชุมเชิงปฏิบัติการ ประจำปี ๒๕๔๖ เรื่อง “วิธีการทางประวัติศาสตร์” สมาคมประวัติศาสตร์ในพระบรมราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จัดขึ้นระหว่างวันที่ ๗-๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๗ ณ ห้องประชุมสำนักหอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี

หรือไม่ คุณจะได้รับความสะดวก สิ่งที่คุณต้องการคือ ความจริงเกี่ยวกับเรื่องนั้นคืออะไรและข้อโต้แย้งอยู่ที่ตรงไหน เราเรียกกระบวนการสอบค้นเพื่อให้ได้คำตอบว่า “วิธีการทางประวัติศาสตร์” เดียวนี้คำว่า “วิธีการทางประวัติศาสตร์” กลายเป็นคำที่รู้จักกันจนเกินไปหมดแล้ว แม้แต่เด็กๆ ชั้นประถมศึกษาก็พลอยถูกบังคับให้ต้องรู้จักกับวิธีการทางประวัติศาสตร์ไปด้วย เรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องไม่ดี อย่างไรก็ตามสิ่งที่เราต้องการให้เด็กทำ ไม่ใช่เป็นเรื่องของการมอบหมายให้เด็กไปทำการค้นคว้าอย่างไร้ทิศทาง แต่ต้องการให้เกิดสำนึกในความสำคัญของ “วิธีการทางประวัติศาสตร์” เสียมากกว่า เพราะสำนึกในวิธีการทางประวัติศาสตร์และคุณประโยชน์ของวิชาประวัติศาสตร์สำหรับผู้เรียนทุกระดับอยู่ที่การสร้าง critical mind และ critical enquiry หรือ จิตวิเคราะห์ และการไต่สวนในเชิงวิเคราะห์ ซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญในยุคโลกาภิวัตน์และการปกครองระบอบประชาธิปไตย

มักมีคนเข้าใจผิดเสมอว่า จุดประสงค์ของประวัติศาสตร์ คือการหา “ความจริง” เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วในอดีต นักปรัชญาประวัติศาสตร์กลุ่มหนึ่ง ได้พยายามเอาเรื่องนี้มาวิพากษ์วิจารณ์ นักประวัติศาสตร์ว่า ไม่แตกต่างจากนักแต่งนวนิยาย เพราะงานนิพนธ์ประวัติศาสตร์แม้ค้นคว้ามาอย่างดีมีมาตรการระมัดระวังในการใช้ การตีความอย่างรัดกุมเพียงใด ก็ยังต้องมีการผูกเรื่อง หรือ emplotment ซึ่งถูกกำหนดโดยจินตนาการของนักประวัติศาสตร์ เมื่อมีธาตุแห่งจินตนาการเข้ามาเกี่ยวข้อง ประวัติศาสตร์ก็ย่อมไม่แตกต่างจากนวนิยาย อย่างน้อยนักประวัติศาสตร์สองท่านที่เขียนประวัติศาสตร์เรื่องเดียวกันอาจได้ข้อสรุปที่แตกต่างกันได้ แนวคิดนี้ไม่ได้เป็นของใหม่เลย นักปรัชญากรีกโบราณต่างเชื่อว่า ประวัติศาสตร์แตกต่างจากปรัชญาในข้อที่ว่า ปรัชญาให้ความจริงในระดับอภิปรัชญา ในขณะที่ประวัติศาสตร์ให้ได้แค่ opinion หรือความคิดที่นำไปสู่การตีความที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้น งานแสวงหา “ข้อเท็จจริง” ในอดีต

หรือการเสนอว่าเรื่องใดเกิดขึ้นจริงในอดีต จึงไม่ได้เป็นเรื่องความจริงอย่างที่เรานำมาฉายเพื่อดูซ้ำว่า ได้เกิดอะไรขึ้นแท้ที่จริงแล้ว ความจริงที่นักประวัติศาสตร์แสวงหาไม่ใช่ความจริงในรายละเอียด ความจริงของนักประวัติศาสตร์เป็นความจริงที่ซ่อนอยู่ในข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ และ “ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์” ได้มาจากการที่นักประวัติศาสตร์กลั่นกรองข้อมูลเบื้องต้นเพื่อหาความจริงที่ซ่อนอยู่ในระดับต่างๆ

เมื่อกล่าวถึงเรื่องนี้ ผมคิดว่า สังคมไทยเรามีความเข้าใจในแนวคิดทางประวัติศาสตร์ดี แต่ไม่ได้ตระหนักในความสำคัญของมัน ในที่นี้ขอเริ่มต้นจากข้อสังเกตเกี่ยวกับคำว่า “ข้อเท็จจริง” ซึ่งประกอบขึ้นด้วยคำว่า “เท็จ” และ “จริง” แสดงว่า โดยพื้นฐานแล้ว คนไทยเรารับฟังอะไรมาก็มีสมมุติฐานว่า มีทั้งเรื่องจริงและไม่จริง จำเป็นต้องสอบสวนหาว่า ในข้อมูลที่ได้มา ข้อเท็จ คืออะไรและข้อจริง คือ อะไร

กระนั้นก็ดี เรายังมีปัญหาต่อไปว่า ที่ว่า ข้อเท็จ และข้อจริงนั้น เป็นทัศนะของใคร เรื่องนี้เป็นเรื่องของความเห็น เพราะฉะนั้น แม้แต่ในภาษาอังกฤษคำว่า history ยังมีคนพยายามจะล้อว่า เรื่องที่เขียนแต่ละเรื่องเป็น his-story แปลว่า เรื่องใครเรื่องมัน เรื่องเหตุการณ์เดียวกัน ให้คนที่เกี่ยวข้องสองฝ่ายมาเล่ารับรองว่าแตกต่างกันแน่ ยิ่งเหตุการณ์ในอดีตระหว่างประเทศ ยิ่งมองแตกต่างกัน จนต้องถึงทะเลาะกัน เพราะต่างฝ่ายต่างว่าตัวเองถูก การที่บอกว่าตัวเองถูกนั้นส่วนใหญ่อาศัยความเชื่อและอคติจากการมีส่วนร่วมได้เสีย สิ่งที่นักประวัติศาสตร์มุ่งได้มา คือ “ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์” ที่เป็นกลาง ไม่มีส่วนได้เสีย และอธิบายได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล

ผมได้กล่าวความข้างต้นทั้งหมด เพื่อต้องการให้เข้าใจตรงกันว่า นักประวัติศาสตร์ทำการค้นคว้าเรื่องราวในอดีตโดยที่ไม่ได้สนใจที่จะรู้รายละเอียดทั้งหมด การรู้รายละเอียดทั้งหมดเพื่อจะพิสูจน์อะไรสักอย่างหนึ่งเป็นไปไม่ได้อยู่แล้วและไม่จำเป็นเลย เช่น การที่บอกว่า คนอัฟริกันผิวดำไม่จำเป็นต้องเอาคนอัฟริกันมาพิสูจน์ดูเสียทุกคน นักประวัติศาสตร์ต้องการทราบเฉพาะข้อมูลที่สำคัญหรือ ข้อเท็จจริง “ทางประวัติศาสตร์” หรือข้อเท็จจริงที่สรรมาแล้วจากการกลั่นกรองเพื่อที่จะใช้ประกอบกันในการอธิบายว่า ปัจจัยเหตุของเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ในอดีต คือ อะไร การศึกษาหาความจริงเกี่ยวกับอดีต เป็นความพยายามตอบคำถามว่า อะไรเกิดขึ้นจริงเกิดขึ้นเมื่อใด เกิดขึ้นอย่างไร และท้ายสุดคือ สำคัญอย่างไร หรือมีผลกระทบอย่างไรต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อมาจนถึงปัจจุบันนั้น ดังนั้น เราจึงศึกษาอดีตเพื่อเข้าใจปัจจุบัน และกระบวนการศึกษาหาความจริงเกี่ยวกับอดีตนี้ต้องการทักษะเฉพาะ ทักษะนี้เกิดจากวิธีการทางประวัติศาสตร์ซึ่งนักประวัติศาสตร์อาชีพจำนวนมากถือว่า มีอัตโนภาพ (autonomy) หรือวิธีการของตัวเอง

เรื่องที่ผมพูดในวันนี้ แท้ที่จริงแล้วก็คือเรื่องของกระบวนการศึกษาหรือวิธีการทางประวัติศาสตร์

หัวเรื่องที่ตั้งไว้ให้ดูเหมือนจะผิดลำดับขั้นตอนเล็กน้อย กล่าวคือ เอาวิธีการสอบสวนข้อมูลมาก่อน ตามด้วยการค้นคว้าข้อมูล และจบด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ที่ผมบอกว่า ผิด เพราะการค้นคว้าหาข้อมูลต้องมาก่อน เพราะไม่เช่นนั้นก็จะไปสอบสวนอะไร ลักษณะงานของนักประวัติศาสตร์ จะเป็นดังนี้ การสืบค้น รวบรวม และจัดระบบหลักฐาน (systematic data collection) การวิเคราะห์และตีความหลักฐาน (textual analysis) และการผูกเรื่องจากหลักฐาน (historical emplotment) ดูอย่างผิวเผิน ทั้งหมดนี้ดูเป็นเรื่องง่ายๆ จนกว่าจะลงมือปฏิบัติ ทั้งนี้เนื่องจากประวัติศาสตร์เป็นศาสตร์และต้องใช้ทักษะหลายด้านในเวลาเดียวกัน

การสืบค้น รวบรวม และจัดระบบหลักฐาน (systematic data collection) เป็นเรื่องที่ทำก่อนใดคงไม่มีใครเขียนประวัติศาสตร์ได้โดยไม่มีหลักฐาน กระบวนการนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการวิจัยเพราะคำว่า วิจัย ในภาษาสันสกฤต สื่อความหมายอย่างที่เราเข้าใจในปัจจุบัน คือ เป็นผลงานที่มาจากการค้นคว้า (search through) การสอบสวน (investigate) และการตรวจสอบ (examine) สำหรับอุปสรรคที่มาข้างหน้ามีความหมายว่า to make anything discernable and clear ซึ่งก็หมายความว่างานวิจัยเกิดจากการค้นคว้า การวิเคราะห์ การตรวจสอบ และการทำให้ประเด็นชัดเจน ดังนั้น งานวิจัยจึงหมายถึงงานวิชาการในความหมายที่กว้างๆ

การจะสืบค้นข้อมูลหรือหาหลักฐานนั้น ไม่ใช่ว่าจะดำเนินไปอย่างไรทิศทาง ย่อมขึ้นอยู่กับเรื่องที่ต้องการทำการค้นคว้า โดยทั่วไปแล้ว ความสำเร็จก่อนครึ่งหนึ่งมาจากการตั้งหัวข้อเรื่องหรือโจทย์ค้นคว้าที่ถูกต้อง หัวข้อที่ดีต้องสื่อความหมายอย่างชัดเจน หากหัวข้อสื่อความหมายชัดเจน การหาหลักฐานให้ถูกต้องตามจุดประสงค์ก็เป็นเรื่องง่าย นอกจากได้หัวข้อเรื่องที่ชัดเจนแล้ว ผู้ค้นคว้าต้องคิดถึงสมมุติฐานหลักและคำถามประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

นักประวัติศาสตร์ทำงานเพราะว่ามีคำถามที่ถูกต้อง ส่วนคำถามก็นำไปสู่ประเด็นศึกษา ประเด็นศึกษานำไปสู่การแสวงหาหลักฐานเป็นเรื่องๆ ไป

เมื่อได้หัวข้อที่ดีในการศึกษาแล้ว นักประวัติศาสตร์ต้องหาข้อมูลเพื่อสร้างความรู้ในเชิงบริบท งานค้นคว้าทุกเรื่องเริ่มต้นด้วยการให้ภูมิหลังและความสำคัญของปัญหา ใครไม่สามารถบอกได้ว่า สถานภาพความรู้ในเรื่องที่ตนเองต้องการค้นคว้าไปถึงไหนแล้ว เห็นที่จะเจริญในฐานะนักวิจัยได้ยาก การศึกษาสถานภาพความรู้ทำให้มองเห็นประเด็นต่างๆ ได้ชัดเจนขึ้น การสืบค้นข้อมูลเบื้องต้นนี้เป็นการเปิดหูเปิดตาผู้ศึกษาอย่างแท้จริง และหมายถึงการอ่านหนังสือจำนวนมากเป็นการปูพื้นไว้ก่อน หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ เราเริ่มต้นที่หลักฐานขั้นที่สองเพื่อทราบสถานภาพการศึกษาก่อน แล้วจึงไปสู่การสืบค้นหลักฐานขั้นต้นอย่างจริงจัง

เมื่อพูดถึงหลักฐานประวัติศาสตร์ ผมหมายถึงอะไรก็ได้ที่เป็นหลักฐานขั้นต้นที่มีความน่าเชื่อถือสามารถนำมาใช้อธิบายได้ว่า ได้เกิดอะไรขึ้นจริงในอดีต แต่สำหรับนักประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นหมอหนังสือหลักฐานเอกสารอยู่ในสถานภาพพิเศษ ทุกอย่างต้องเริ่มต้นที่เอกสาร หรือบันทึกเรื่องราวที่นำไปสู่ประเด็นถกเถียง หลักฐานอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ หรือการพิสูจน์ดีเอ็นเอ ล้วนเป็นเพียงหลักฐานประกอบ ดังนั้น โดยพื้นฐานแล้ว วิธีการทางประวัติศาสตร์จึงเป็นเรื่องการวิจัยเอกสาร

หลักฐานเอกสารนั้นมีมากมาย ต้องเลือกสรรให้ตรงกับหัวข้อและประเด็นที่ศึกษา ข้อมูลเอกสารได้มาจากการอ่านสำรวจจากงานที่ผู้อื่นเบิกทางไว้แล้ว ส่วนหนึ่ง งานวิจัยที่ดีมักมีบรรณานุกรมที่ดีด้วย ในการเข้าถึงข้อมูล นักวิจัยต้องเป็นคนหูตากว้าง อ่านมาก และต้องถามจากประสบการณ์ของผู้รู้อื่นๆ ให้มากที่สุด การที่รู้ว่าตัวเองต้องการตอบคำถามอะไรจะทำให้การสืบค้นข้อมูลเป็นไปถูกทิศทางและอยู่ในกรอบของการวิจัยมากขึ้น การศึกษาสถานภาพของ

เรื่องที่จะทำการค้นคว้า น่าจะเป็นการมากพอที่จะทำให้ผู้ค้นคว้า สามารถมองเห็นประเด็นปัญหาที่สำคัญต่างๆ ประเด็นปัญหาเหล่านี้ถือเป็นองค์ประกอบของผลงานการจำลองอดีตขึ้น การขบประเด็นต่างๆ ที่ตั้งไว้ต้องอาศัยข้อมูลและหลักฐานที่น่าเชื่อถือจำนวนมากพอมายืนยัน เพราะฉะนั้น นักประวัติศาสตร์จึงต้องรู้จักแหล่งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ทั้งที่เป็นลายลักษณ์และอื่นๆ เป็นอย่างดี สำหรับข้อมูลแบบแรกมาจากที่ต่างๆ ดังนี้

๑. บรรณานุกรมในผลงานที่อ่านแล้วเพื่อศึกษาสถานภาพทางวิชาการในหัวข้อที่จะทำการค้นคว้า

๒. หนังสือชุดพื้นฐานสำหรับไทยศึกษา เช่น ประชุมพงศาวดารฉบับเฉลิมพระเกียรติศาสนาสมเด็จพระพุทธเจ้าบรมโกศ เรื่องความรู้ต่างๆ พระราชพงศาวดาร สารานุกรม หนังสือของสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กระทรวงวัฒนธรรมและอื่นๆ มากมาย

๓. ประมวลข้อมูลภาพ และจดหมายเหตุ ประวัติศาสตร์ ที่พิมพ์ขึ้นเป็นการเฉพาะ

๔. วารสารทางวิชาการเฉพาะทางทั้งภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ ซึ่งหาอ่านได้จากห้องสมุด มหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาต่างๆ

๕. หนังสือซึ่งพิมพ์ขึ้นเนื่องในโอกาสพิเศษต่างๆ เช่น หนังสือที่ระลึกขององค์กรต่างๆ รวมทั้งหนังสือ งานศพ

๖. หนังสือข้อมูลเฉพาะทาง เช่น สมุดสถิติ รายงานสภาพเศรษฐกิจ และรายงานที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เป็นต้น

๗. หนังสือพิมพ์เก่า ทั้งหนังสือพิมพ์ระดับชาติ และหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น

ข้อมูลที่สืบค้นได้จากแหล่งต่างๆ ดังกล่าวมา ข้างต้น เป็นทั้งข้อมูลขั้นต้นและขั้นรอง คำว่าขั้นต้น และขั้นรองในที่นี้ ใช้ในความหมายอย่างกว้างๆ โดยเอาความสำคัญและการขาดไม่ได้เป็นที่ตั้ง เพราะข้อมูล ร่วมสมัยบางครั้งอาจมีความจำเป็นน้อยกว่าข้อมูล ขั้นรองที่เป็นกุญแจได้ อย่างไรก็ตามหน้าที่หลักของ นักประวัติศาสตร์ คือ การค้นหาความจริงบนพื้นฐาน ของข้อมูลขั้นต้นเป็นหลัก จึงหลีกเลี่ยงการอ่านและใช้ ข้อมูลราชการ ในหोजจดหมายเหตุไม่ได้ หัวใจของการ สืบค้นข้อมูลโดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำหรับผู้ยังไม่มีทักษะ การวิจัยและไม่รู้ว่าจะเริ่มอย่างไรดี คือ ผู้รู้ประเภท คลังข้อมูล หรือ resource persons ท่านเหล่านี้มี ประสบการณ์มาก บอกได้ว่า ควรหาข้อมูลใดได้ที่ไหน

นักประวัติศาสตร์เริ่มต้นที่การสืบค้นหลักฐาน ลายลักษณ์ก่อน เมื่อไม่แน่ใจในอำนาจของหลักฐาน จึงหันไปหาหลักฐานอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น ข้อมูลภาค สนามหรือผลจากการสัมภาษณ์ การเก็บข้อมูลต้อง ดำเนินไปพร้อมกับการศึกษาข้อมูลเสมอเพื่อประเมินว่า หลักฐานที่ได้มามีเพียงพอที่จะตอบคำถามที่ตั้งไว้หรือไม่ การได้หลักฐานมาจำนวนมากอาจทำให้สับสน นักประวัติศาสตร์ที่ดีเป็นนักจัดการข้อมูลที่ดีด้วย โดย จัดอย่างเป็นระบบให้สอดคล้องกับประเด็นที่ตั้งไว้แต่

เริ่มต้น นักประวัติศาสตร์แต่ละท่านอาจสร้างระบบ การเก็บข้อมูลของตนขึ้นมา เพื่อนำมาอ้างอิงได้อย่าง รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

วิธีการทางประวัติศาสตร์นั้นมีสามขั้นตอน คือ

๑. สืบค้น สืบค้น และอ่านเพื่อประเมินคุณค่า เอกสารและการจัดระบบข้อมูล นักประวัติศาสตร์ จำเป็นต้องอ่านทุกเรื่องที่เกี่ยวข้อง และฝึกทักษะใน การเก็บใจความสำคัญ ขั้นตอนแรกนี้เน้นในเรื่องของ ระบบ ทำให้ประวัติศาสตร์มีลักษณะคล้ายวิทยาศาสตร์

๒. วิเคราะห์ตีความหลักฐานสำคัญด้วยหลัก ตรรกศาสตร์ (อย่างเป็นเหตุเป็นผล) การทำงานใน ขั้นนี้เริ่มยากขึ้น เพราะผู้ศึกษาต้องเข้าใจธรรมชาติ ของหลักฐานประเภทต่างๆ และต้องอาศัยการฝึกฝน จนชำนาญ

๓. เขียนเรื่องราวจากการวิเคราะห์ตีความ หลักฐานต่างๆ โดยใช้ภาษาที่สละสลวย ปราศจาก ศัพท์แสง และศัพท์วิชาการที่ไม่จำเป็น เอกลักษณ์ ของประวัติศาสตร์ คือ สามารถสื่อสารกับผู้อ่านทั่วไปได้ จุดเด่นนี้มีรากฐานมาจากประเพณีการเขียนประวัติ ศาสตร์ของทุกสังคม ประวัติศาสตร์ถือเป็นงานวรรณกรรม เพราะฉะนั้น ประวัติศาสตร์จึงเป็นศิลปะในการ พรรณนาวิเคราะห์ ความจริงขั้นตอนแรก เป็นขั้นตอน ของการอ่านเพื่อกำหนดและคัดสรรเอกสารที่เกี่ยวข้อง กับประเด็นการค้นคว้า หรือโจทย์ที่ได้ตั้งไว้ก่อนแล้ว การอ่านมากเป็นกำไรและใครก็ทำได้ แต่หัวใจของ งานประวัติศาสตร์คือ การวิเคราะห์เอกสาร นักค้นคว้า ที่ดีต้องวิเคราะห์เอกสารเป็น ในการฝึกฝนนักประวัติ ศาสตร์รุ่นเยาว์ การฝึกวิเคราะห์หลักฐานเป็นการสร้าง critical mind หรือความคิดวิเคราะห์ อันเป็นพื้นฐาน ของการสร้างความรู้ใหม่

เมื่อนักประวัติศาสตร์ได้หลักฐานมาจำนวนมาก เขาจะต้องสนทนากับหลักฐานของเขา ผมหมายถึง ต้องเรียนรู้ต้นลึกหนาบางของเอกสาร การฝึกฝนการ วิเคราะห์หลักฐานที่ดีที่สุด คือการฝึกหัดทำ content analysis และ textual analysis หรือ การทำสารัตถ-

วิพากษ์ และการวิเคราะห์ความ หลัฐานทุกชั้นมีความหมายแฝง (hidden significance) และนัย (implication) ที่นักประวัติศาสตร์ต้องเข้าถึงให้ได้ นำเสียดายที่ในมหาวิทยาลัยเกือบทุกแห่งของเรายังสอนประวัติศาสตร์โดยการบอกจุดและให้ท่องจำรายละเอียดต่างๆ อยู่

ผมขอแนะนำว่า เมื่อได้ข้อมูลเอกสารมาจนพอใจแล้ว สิ่งที่น่าค้นคว้าต้องทำก่อนอื่นใด คือโครงสร้างลำดับเหตุการณ์ เพราะนักประวัติศาสตร์จะต้องมีปริทรรศน์ประวัติศาสตร์ทั้งในแนวตั้งและแนวนอนสำหรับเอกสารไทยแล้ว นักประวัติศาสตร์จำต้องระมัดระวังในเรื่องนี้เป็นพิเศษ โดยเฉพาะใครที่สนใจค้นคว้าเรื่องก่อน พ.ศ. ๒๔๘๓ เพราะในอดีตเราใช้ระบบศักราชแบบคณะ ทั้งมหาศักราช จุลศักราช พุทธศักราช และคริสต์ศักราช ทำให้เกิดการสับสนเอาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายหลังมาเป็นเหตุของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อน เป็นต้น

เมื่อวิเคราะห์หลักฐานนั้น นักประวัติศาสตร์ต้องไม่มองหาข้อเท็จจริงในระดับที่ผิวเผินเท่านั้น นักประวัติศาสตร์ต้องอ่านเอกสารแบบระหว่างบรรทัดเพื่อมองหาความสำคัญแฝง ซึ่งมีความหมายแก่ผู้วิจัยมากในการอ่านระหว่างบรรทัดและจัดทำสารัตถวิพากษ์ นักประวัติศาสตร์จะค่อยๆ เรียนรู้ว่า

๑. หลักฐานร่วมสมัยโดยทั่วไปมีความน่าเชื่อถือมากกว่าหลักฐานที่แต่งขึ้นภายหลัง

๒. เรื่องบอกเล่าหรือตำนานมีน้ำหนักน้อย การวิจัยสังคมที่ไม่มีวัฒนธรรมการบันทึกพบว่า เรื่องเล่าขานมีความถูกต้องไปไม่เกิน ๓ ชั่วคน และสามารถปรับเรื่องให้เข้ากับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนไป

๓. เอกสารทุกเรื่องไม่เคยให้ข้อเท็จจริงที่เป็นกลาง เอกสารทุกชิ้นเป็นผลผลิตจากจุดยืนทางอุดมการณ์ของสถาบันหรือองค์กร เรื่องของสิทธิธรรม และผลประโยชน์ส่วนบุคคล เอกสารราชการอาจเป็นหลักฐานที่มีปัญหามากที่สุดจำพวกหนึ่ง เคยมีนักวิชาการเขียน

หนังสือชื่อว่า How to Lie With Statistics ซึ่งหมายความว่า แม้แต่หลักฐานประเภทตัวเลขก็ถูกนำมาเสนอเพื่อให้เกิดเบี่ยงเบนไปทางหนึ่งทางใดได้ เอกสารราชการคือการโกหกอย่างเป็นทางการเพื่อจุดประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งเสมอ ดังนั้น เราจึงต้องตรวจสอบด้วยหลักฐานภายนอก เช่น ด้วยหลักฐานภาคสนามหรือการสัมภาษณ์

๔. หลักฐานเอกสารเกิดมาในบริบททางการเมือง สังคมและวัฒนธรรม จึงสามารถเป็นข้อมูลเกี่ยวกับสังคมร่วมสมัยได้เป็นอย่างดี เช่น จารึกพ่อขุนรามคำแหง ใช้เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสุโขทัยในสมัยปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๓ ได้ หรือเป็นเรื่องของ context in text แต่บางคนพูดเหมือนพืعنที่จะลากให้เป็น context into text หรือ ลากบริบทของสังคมเข้าไปบอกว่า หลักฐานเอกสารชิ้นหนึ่งปลอมหรือไม่ปลอม

๕. ข้อมูลเอกสารนอกจากไม่เป็นกลางแล้ว มักให้ความจริงเพียงบางส่วน เพราะฉะนั้น นักประวัติศาสตร์จึงต้องอ่านระหว่างบรรทัด สิ่งที่ขาดหายไปต่างๆ ที่ควรถูกกล่าวถึงอาจมีความสำคัญมากกว่าสิ่งที่กล่าวถึงเสียอีก

ไม่ว่าในกรณีใดก็ตาม นักประวัติศาสตร์ที่มีประสบการณ์ในการ “สนทนา” กับหลักฐานของเขาย่อมมองเห็นความผิดปกติของเอกสารที่เขาศึกษาเสมอ ในการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร ปัญหาที่มีอยู่มากพอสมควร เริ่มต้นตั้งแต่อคติของผู้บันทึกและผู้ค้นคว้าเอง นักประวัติศาสตร์ต้องศึกษาผู้บันทึก/ผู้สร้างเอกสารเสียก่อนว่ามีอคติอุปทานอย่างไร ปัญหาที่หนักพอๆ กันและอาจหนักหน่วงกว่าก็คือ อคติของผู้ศึกษาค้นคว้าเอง เรื่องอคติที่มีอยู่ในปัจเจกบุคคล แยกนักประวัติศาสตร์อาชีพจากนักประวัติศาสตร์ประเภทสมัครรักสมัครเล่น คุณสมบัติของนักประวัติศาสตร์อาชีพคือ การค้นคว้าหาความจริงอย่างเป็น โดยไม่ตั้งความเชื่อไว้ก่อน หรือโดยเกรงว่าชาติของเรา สถาบันของเรา บรรพบุรุษของเราจะเสียหน้า ผมคิดว่าวัฒนธรรมไทยยังไม่เปิดโอกาสให้การศึกษาประวัติศาสตร์เป็นอิสระเสรีอย่าง

แท้จริง เพราะผู้ใหญ่ของเราแล้วแม้กระทั่งความจริงในอดีต ผมเองไม่คิดว่า ผมจะสามารถศึกษาประเด็นต่างๆ ได้อย่างตรงไปตรงมาทุกเรื่อง เพราะถ้าผมทำอย่างนั้น ผมอยู่ในสังคมไทยไม่ได้ อยู่ในคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยก็ไม่ได้

เมื่อนักประวัติศาสตร์อยู่ในท่ามกลางข้อมูลเอกสาร เขาย่อมพบข้อมูลที่ขัดแย้งกัน จะขอยกตัวอย่างหลักฐานจารึกสมัยสุโขทัย จารึกของสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช ที่ทั้งหมดมีสำเนียงของการสร้างสิทธิธรรมทางการเมือง เพื่อปกปิดการขึ้นมาสู่ราชสมบัติที่ผิดปกติของพระองค์ หลักฐานกุญแจในเรื่องนี้คือ จารึกหลักที่ ๔๕ ซึ่งเจ้านายสุโขทัยชั้นหลังกล่าวพระนามกษัตริย์ “ปุพฺพญาณจันฺถนาถม” หลังพระยาเลอไทยและก่อนพระยาสิทธิไธ ซึ่งแสดงว่า กษัตริย์พระองค์นี้ได้รับการยอมรับและมีสถานภาพเป็นกษัตริย์อย่างแท้จริง ข้อมูลหลังนี้เป็นข้อเท็จจริงที่ปฏิเสธไม่ได้ แต่เราจะต้องอธิบายให้ได้ว่าเหตุใดพระยาสิทธิไธจึงมิได้กล่าวถึงกษัตริย์ผู้ครองราชย์ก่อนพระองค์เลย หากแต่กล่าวถึงเหตุการณ์ที่พระองค์นำทัพจากศรีสัชนาลัยมายังสุโขทัย ทรงเอาขวานประหารศัตรู ยึดเมืองได้ และย้ำว่า บรรดาบ้านเมืองทั้งหลายต่างยอมอ่อนน้อม เราต้องอยู่ในตรรกวิสัยมิให้จารึก

ของพระยาสิทธิไธหลงเราเพียงเพราะการสร้างภาพเหมือนกับการสร้างภาพ ว่า ผู้ก่อความไม่สงบในสามจังหวัดภาคใต้เป็น “โจรกระจอก” หรือ ใช้หัวदनกเป็น อหิวาต์ไก่

ข้อคิดของเราคือ เมื่ออ่านระหว่างบรรทัดแล้วเอกสารราชการ คือ การโกหกอย่างเป็นทางการจารึกพระยาสิทธิไธเป็นประกาศชัยชนะ ผู้ได้ชัยชนะไม่เคยผิดและเป็นผู้มีสิทธิธรรมเสมอ คำประกาศและหลักฐานที่ตกมาเป็นคำประกาศหรือหลักฐานที่ถูกสร้างขึ้นจากจุดยืนของผู้ได้ชัยชนะในประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ ท่านที่อายุเกิน ๔๕ ปีขึ้นไป ย่อมเห็นตัวอย่างมาแล้วมากมายที่ผู้นำรัฐประหาร (ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใด) อ้างว่า การยึดอำนาจรัฐของกลุ่มเผด็จการได้รับการสนับสนุนจาก “พี่น้องประชาชน” ฟังดูแล้วอย่างไรก็ขัดหูเพราะผู้เผด็จการย่อมอยู่ตรงข้ามกับประชาชนอยู่แล้ว เรื่องนี้ผู้เผด็จการสมัยใหม่ไม่ได้แตกต่างจากผู้นำยึดอำนาจรัฐตั้งแต่สมัยอยุธยาถึงต้นรัตนโกสินทร์ เมื่อขึ้นครองราชย์อย่างผิดปกติ ก็ต้องใช้เอกสารประกาศว่า ทรงกรุณาอุทิศสำหรับยอมรับคำเชิญของ “สมณชีพราหมณ์ อมาตยมนตรีและมหาชนนิกรสโมสร” อะไรทำนองอย่างที่ท่านพบในพระราชพงศาวดารอันเป็นการเขียนขึ้นจากแเง่มุมผู้ได้ชัยชนะ

ผมได้ยกเรื่องจารึกพระยาสิทธิโทขึ้นมาเป็นตัวอย่างเพื่อแสดงว่า การศึกษาประวัติศาสตร์สนุก และช่วยฝึกฝนให้เป็นนักวิเคราะห์ข้อมูล ถ้าเราอ่านระหว่างบรรทัดก็จะเห็นว่า

๑. พระยาสิทธิโทอ้างสิทธิธรรมโดยย่ำแล้วย่ำอีกว่า การกระทำของพระองค์ไม่ผิดทำนองคลองธรรม เพราะเป็นเชื้อสายที่ถูกตั้งคือ เป็นหลานพ่อขุนรามราช และเป็นลูกพระยาเลอไทย แสดงว่า ผู้ที่พระองค์ทรงแย่งราชสมบัติเป็นคนละวงศ์กัน อาจเป็นพระยาจ๋วนำถม (หรือพระราชโอรสของพระยาจ๋วนำถม ซึ่งขึ้นครองราชย์ต่อจากพระราชบิดาในกรณีที่สวรรคต)

๒. พระยาสิทธิโทยึดอำนาจโดยอ้างเหตุผลว่า บ้านเล็กเมืองน้อยต่างแตกแยกเป็น “ขุนหนึ่ง” คือตั้งตนเป็นอิสระ เพราะฉะนั้น จึงทรงสร้างเอกภาพทางการเมืองแก่สุโขทัย-ศรีสัชชนาลัยใหม่ นี่ถือเป็นข้ออ้างสิทธิธรรมอย่างหนึ่งในการที่ไม่ได้ขึ้นครองราชย์ในวิธีปกติ

๓. ทรงกล่าวย่ำว่า ได้รับการยอมรับจากเจ้าเมืองต่างๆ ที่มาถวายมงกุฎและพระขรรค์ชัยศรี แสดงว่า ทรงได้รับความชอบธรรม และกษัตริย์พระองค์ก่อนนั้นไม่ได้รับการยอมรับ

หลักฐานเอกสารนั้นไม่จำเป็นต้องเป็นคำประกาศของผู้ได้ชัยชนะเสมอไป ในบางกรณี เช่น จารึกวัดศรีชุม เราจะเห็นว่า ฝ่ายผู้แพ้พยายามประกาศจุดยืนให้เราทราบเหมือนกัน ส่วนหนึ่งของคำให้การของสมเด็จพระมหาเถรศรีสุริยราชจุฬามณี คือ การทวงบุญทวงคุณว่า ราชตระกูลของพ่อขุนบางกลางหาวทรงได้ดีเพราะบรรพบุรุษของราชตระกูลพ่อขุนศรีนาวนำถม ถ้าอ่านจารึกท่านมหาเถรแล้วไม่ดูหลักฐานอื่น เราก็จะโพล้คิดไปว่า ทั้งสุโขทัยท่านมหาเถรเป็นพระภิกษุที่มีอิทธิพลและสำคัญที่สุด ท่านอยู่ร่วมสมัยกับพระยาสิทธิโท แต่ไม่เอ่ยถึงพระยาสิทธิโทเลย คำบอกเล่าของท่านเกี่ยวกับวัตรปฏิบัติชวนให้คิดว่า ท่านอาจเป็นผู้สืบทอด สายมหายานของสำนักอภัยวิหารของลังกา ส่วนพระยาสิทธิโทผู้ทรงประกาศตนเป็นพระมหาธรรมราชาสิทธิโทก็ทำได้

กล่าวถึงท่านมหาเถรศรีสุริยราชแต่ครั้งเดียว ทำเป็นมองไม่เห็นไปเสีย นักประวัติศาสตร์ต้องสังเกตรายละเอียดระหว่างบรรทัดและต้องอธิบายได้

การอ่านเพื่อให้เข้าใจเอกสารอย่างชนิดทะลุปรุโปร่งบางครั้งก็ไม่ใช่เรื่องง่ายอย่างที่คิด เอกสารไทยโบราณนั้นยากที่สุด เพราะเต็มไปด้วยคำเก่า ภาษาไทยนั้นมีลักษณะพิเศษ คือ ดิ้นได้ อาจมีความหมายตรงข้ามกับคำที่กล่าว เมื่อวันอาทิตย์ที่ผ่านมา ผมได้มีโอกาสไปชมป้อมต่างๆ ที่สมุทรปราการ แล้วสังเกตเห็นป้ายโฆษณาร้านอาหารแห่งหนึ่งที่ทำเรือเขียนว่า “ร้ายกว่าเตี้ยเปิดออร์อย่นาดู” คิดดูแล้วก็ประหลาดทำไมไม่เขียนว่า “ออร์อย่นากิน” หรือ “ออร์อย่นาชิม” เพราะกว่าเตี้ยเปิดมีไว้กิน แต่นั่นยังไม่เท่ากับเวลาเจ้านายโกรธลูกน้องแล้วพูดว่า “เตี้ยวนาดู” ซึ่งความหมายจริง กลายเป็นว่า เตี้ยต้องเกิดเรื่อง “ไม่นาดู” หรือเรื่องเดือดร้อนแก่ฝ่ายหลังแน่

บทบาทหนึ่งของนักประวัติศาสตร์ คือ การเป็นนักวิพากษ์วรรณกรรมและวิเคราะห์ภาษา เอกสารไทยโบราณเขียนติดต่อกันเป็นพืด เวลาวิเคราะห์ต้องแบ่งวรรคตอนให้ถูก ถ้าแบ่งผิดจะทำให้เข้าใจผิดและตีความผิด ข้อความในจารึกพ่อขุนรามคำแหงนั้นท้าทายมาก เช่น

“เมื่อภูขึ้นใหญ่ได้สับเก้าเข้า ขุนสามชนเจ้าเมืองจอตมาที่เมืองตาก พ่ออุปราชขุนสามชนหัวซ้ายขุนสามชนขั้มาหัวขวาขุนสามชนเกลื่อนเข้าไพร่ฟ้าหน้าใส พ่อภูหนีญญาัย พ่ายจจ้านภูบ่หนี”

เดิมที่อ่านแล้วเข้าใจกันเป็นอย่างนี้	แต่ที่ควรจะอ่านเป็นอย่างนี้
“เมื่อภูขึ้นใหญ่ได้สิบเก้าเข้า ขุนสามชนเจ้าเมืองจอตมาที่เมืองตาก พ่อภูไปรบขุนสามชนหัวซ้าย ขุนสามชนขับมาหัวขวา ขุนสามชนเคลื่อนเข้า ไพร่ฟ้าหน้าใสพ่อภูหนีญญาญ่าจจจจจ ภูบ่หนี”	“เมื่อภูขึ้นใหญ่ได้สิบเก้าเข้า ขุนสามชนเจ้าเมืองจอตมาที่เมืองตาก พ่อภูไปรบขุนสามชน หัวซ้ายขุนสามชนขับมา หัวขวาขุนสามชนเคลื่อนเข้า ไพร่ฟ้าหน้าใสพ่อภูหนีญญาญ่าจจจจจ ภูบ่หนี”

เราจะเห็นว่า สามบรรทัดกลางนั้นมีปัญหา ทางด้านซ้ายอย่างที่เคยอ่านและยอมรับกันมา ดูจะเป็นเรื่องประหลาดเพราะ “พ่อภูไปรบขุนสามชนหัวซ้าย (ปีกซ้าย)” แต่ขุนสามชนกลับขับมาทางหัวขวา แล้วเมื่อใดจึงจะสู้รบกันเพราะไปกันคนละทาง แต่จริงแล้วรบกันเพราะ ไพร่ฟ้าหน้าใสพ่อภูยกย้ายหนี การแบ่งวรรคตอนใหม่ในด้านขวาดูสมเหตุสมผลกว่า เพราะได้ความว่า ปีกซ้ายของขุนสามชนขับ (ประดา) เข้ามา ปีกขวาของขุนสามชนก็เคลื่อน (เคลื่อนเข้าเป็นจำนวนมาก)

การวิเคราะห์เอกสารโบราณ เรื่องความเข้าใจศัพท์เก่าอย่างถูกต้องเป็นหัวใจทีเดียว การเข้าใจศัพท์สำคัญตัวหนึ่งผิด อาจทำให้ตีความบริบทผิดไปเลย เช่น คำว่า ตริบูร ในจารึกพ่อขุนรามคำแหง คำนี้เคยทักทักกันว่า หมายถึง กำแพงสามชั้น แต่ในหลักฐานวรรณกรรมของไทยโบราณ คำนี้ไม่เคยใช้เพื่อหมายถึงกำแพงที่มีสามชั้นจริงๆ เช่น เมื่อพูดว่า “อยุธยา-ไพร่จอนได้ ตริบูร” วรรณกรรมทางล้านนาพูดถึงเชียงใหม่ว่า มี ตริบูร เหมือนกัน แต่ทั้งอยุธยาและเชียงใหม่ไม่มีกำแพงถึงสามชั้น เมื่อเป็นดังนี้ คำว่า ตริบูร/ตริบูร จึงเป็น literary device หรือเป็นวิธีการด้านวรรณกรรมอย่างหนึ่งที่จะกล่าวถึงสิ่งหนึ่งสิ่งใดในเชิงสัญลักษณ์ หาใช่ความหมายตามรูปศัพท์ไม่ คำนี้มีรากศัพท์มาจากภาษากรีก แปลว่า fortress หรือปราการ ในเทพปกรณัมอินเดีย อสูรตนหนึ่งได้บำเพ็ญตบะจนแก่กล้า ขอพรจากพระเป็นเจ้าให้มีอำนาจใน

การสร้างกำแพงที่ทำลายมิได้โดยรวมกำแพงจากโลกทั้งสาม คือ สวรรค์ โลกมนุษย์และบาดาล จึงกลายเป็นปราการลอยฟ้าที่สร้างความพริ้งพริ้วแก่เทวดาทั้งหลาย ในภายหลังกำแพงนี้ได้ถูกยิงทำลายด้วยศรพิเศษ เพราะฉะนั้น จะไปหากำแพงสามชั้นที่เมืองเกาส์โขทัยไม่ได้ ในนิทานสิบสองเหลี่ยมมีพูดถึง ตริบูร ในอีกความหมายหนึ่ง คือ ไชลอน ทวาร ปราการชัยศรี

นักประวัติศาสตร์ต้องอ่านเอกสารอย่างถี่ถ้วน และอ่านระหว่างบรรทัดเสมอ ถ้าอ่านผิดก็นำไปสู่การตีความผิด เมื่อตีความผิด สมมุติฐานต่างๆ ก็ย่อมใช้ไม่ได้ นักค้นคว้าต้องรู้จักสถานภาพของหลักฐาน ไม่ใช่เอกสารผิดขึ้น ผิดฝาผิดตัวเป็นอันขาด ในปัจจุบันมาตรฐานทางวิชาการของวงการประวัติศาสตร์ไทยสูงขึ้น เพราะฉะนั้น ถ้าศึกษาประวัติศาสตร์สุโขทัยแล้วยังใช้คำแปลจารึกวัดป่ามะม่วง ภาษาเขมร และจารึกพ่อขุนรามคำแหง ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์อยู่ ก็เท่ากับเป็นการฆ่าตัวตาย เพราะอ่านผิดมากและทำให้ประวัติศาสตร์สุโขทัยเข้ารกเข้าพงหลงทางไปนาน ผมไม่ได้พูดว่าท่านทำผิดอะไร เพราะท่านมีสปีริตของนักประวัติศาสตร์ และพยายามตีความหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่ค้นพบในสมัยนั้น ผมเพียงแต่ต้องการพูดว่า มาตรฐานของการศึกษาเอกสารมันเปลี่ยนไป

ที่ว่ามาตรฐานเปลี่ยนไปในวัฒนธรรมวิชาการของไทยก็เห็นได้จากการศึกษาจารึกภาษาเขมรของ

พระยาสิทธิพิพัฒน์ได้กล่าวมาแล้ว เราต้องยอมรับว่า ในอดีตการศึกษาเอกสารหรือการเขียนประวัติศาสตร์ของไทยไม่ได้เป็นไปอย่างเคร่งครัด แม้กระทั่งทุกวันนี้ ระบบความคิดของไทยเรายังเป็นแบบเดิมเสียเป็นส่วนใหญ่ คือ ไม่มีการแยกความแตกต่างระหว่าง เอกสารชั้นต้นและชั้นรอง ถ้าเปรียบเทียบข้อความที่ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ ได้ถ่ายทอดความของจารึกวัดป่ามะม่วง ภาษาเขมรแล้ว เราจะเห็นว่า แตกต่างมากจากข้อความจริงที่ย่อข เซเตส และนักอ่านจารึกในปัจจุบันอ่านได้ กล่าวคือ มีการ แต่งเติมข้อความเข้าไปมาก โดยมีการสังเคราะห์ ข้อมูลประเภทตำนานและความเห็นส่วนพระองค์ เข้าไปด้วย ถ้ามองอย่างปัจจุบัน เราก็จะถือว่า งาน ของพระองค์ท่านไม่ใช่เป็นงานถ่ายทอดความ แต่ เป็นการพิเคราะห์หลักฐานบนพื้นฐานของการอ่าน จารึกที่ได้ความเพียงกระท่อนกระแท่น ผู้ศึกษา ต้องการจำลองเหตุการณ์ให้เต็มจึงแต่งเรื่องเข้าไป ในจารึกแล้วเสนอเรื่องให้อ่านราวกับว่า เรื่องราวต่างๆ มาจากเนื้อความในจารึก เรื่องที่เติมเข้าไปทำให้ความ ในจารึกมีชีวิตชีว

ในแง่ประวัติศาสตร์นิพนธ์ เราอาจกล่าวได้ว่า พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ เป็นตัวอย่างที่ สะท้อนให้เห็นกระบวนการแต่งพระราชพงศาวดาร กรุงศรีอยุธยาด้วยว่า คงแต่งอย่างที่ยากให้เป็นและ ตามความเชื่อ เรื่องราวที่แต่งขึ้นมาในรูปของฉา กนาฏวรรณกรรมซึ่งมีบทสนทนา มักสะท้อนให้เห็นว่า เป็นความพยายามรื้อฟื้นอดีตให้ดูน่าเชื่อถือ ทั้งที่ ความรู้ที่แท้จริงได้สูญไปแล้ว เซเตสเองก็ทราบอยู่ เต็มอกว่า พระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ มีอิทธิพลต่อผู้หลักผู้ใหญ่สมัยนั้นมาก และได้นำไปสู่ ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับการตีความเรื่องราวรัชกาล พระยาสิทธิพิพัฒน์ ซึ่งไม่มีหลักฐานอื่นยืนยันเลย เซเตส เข้าใจธรรมเนียมไทยที่จะไม่ยอมรับการวิพากษ์วิจารณ์ เจ้านายในสังคมไทย สิ่งที่ดีที่สุด คือ เมื่อทำประชุม จารึกสยาม ภาคที่ ๑ จึงแปลข้อความที่ถูกต้องไว้

และพิมพ์ไว้ด้วยกัน เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นว่า เอกสาร ที่บริสุทธิ์กับเอกสารที่ถูกแทรกแซงแล้ว มีลักษณะ แตกต่างกันอย่างไ

นักประวัติศาสตร์ใช้หลักฐานอื่นๆ นอกจาก หลักฐานเอกสาร พวกเราโชคดีที่เลือกใช้ประโยชน์จาก นักวิชาการสาขาอื่นๆ ได้ตามที่เห็นว่าจำเป็นและสำคัญ ที่เป็นดังนี้เพราะโดยธรรมชาติ วิชาประวัติศาสตร์ เป็นสหสาขาวิชาอยู่แล้ว ขึ้นอยู่กับการจะดึงข้อมูล จากคนอื่นมาใช้อย่างไร บางครั้งเราต้องใช้ข้อมูลด้าน ศิลปกรรม เราต้องขอจากนักประวัติศาสตร์ศิลปะ แต่ที่น่าเสียดายที่นักประวัติศาสตร์ศิลปะไทยทำงาน ด้านประวัติศาสตร์ศิลปะมากกว่าประวัติศาสตร์ศิลปะ เพราะ ไม่ค่อยมีการวิเคราะห์เรื่องคนให้อยู่ในผลงานนัก นักประวัติศาสตร์ไม่ต้องการรู้เรื่องเทคนิคหรือรูปแบบ เท่ากับความคิด สัญลักษณ์ และรสนิยมที่อยู่เบื้องหลัง ศิลปกรรมต่างๆ ที่สะท้อนมิติด้านสังคม การเมือง และวัฒนธรรมของช่วงเวลาที่เขาศึกษา เพราะฉะนั้น นักประวัติศาสตร์จึงต้องตั้งใจท

ผมได้กล่าวว่า ส่วนที่ยากที่สุดของการทำงาน วิจัยด้านประวัติศาสตร์อยู่ที่ขั้นตอนของการเขียน เรื่องเก็บข้อมูลและอ่านนั้นใครก็อาจอ่านได้มากเท่ากัน เรื่องการตั้งประเด็นและวิเคราะห์เอกสารใครก็ทำได้ ยังเป็นแค่ความคิดในอากาศธาตุ หาไม่เป็นรูปเป็นร่าง จริง ส่วนขั้นตอนสุดท้ายหรือการเขียนนั้นถือว่าเป็น เรื่องที่ยากที่สุด ด้วยเป็นเรื่องของการทำให้ความคิด

เป็นรูปเป็นร่าง การจำลองภาพไม่ได้แตกต่างจากการต่อภาพปริศนาหรือ jigsaw ผลสรุปจากการศึกษาข้อมูลเอกสารที่ได้มาแต่ละเรื่องเปรียบเสมือนชิ้นส่วนเล็กๆ ของภาพใหญ่ที่ต้องการต่อขึ้นมา การต่อภาพปริศนาเป็นเรื่องง่ายเพราะเห็นอย่างชัดเจนว่า จะประกอบขึ้นส่วนภาพอย่างไร แต่การสร้างภาพอดีตนั้นเป็นเรื่องของการประกอบความคิดที่ต้องอาศัยตรรกะวิธีในการเชื่อมโยงเรื่องต่างๆ อย่างเป็นเหตุเป็นผลในการใช้ข้อมูลเอกสารเพื่อไปต่อภาพอดีตนั้น มีข้อควรพิจารณาอยู่หลายประการ คือ

๑. ต้องพยายามฝึกความรู้สึกที่จะนำค่านิยมอุดมการณ์ของสมัยปัจจุบันและของสังคมหนึ่ง ไปตัดสินอดีตและสังคมอีกสังคมหนึ่ง

๒. นักประวัติศาสตร์มีสิทธิพูดแทนข้อมูลเพราะข้อมูลพูดเองไม่ได้ แต่นักประวัติศาสตร์ต้องไม่บิดเบือนข้อมูลเพราะขัดกับความเชื่อของตน ในการตีความ นักประวัติศาสตร์ต้องไม่เอาข้อมูลไปใช้นอกบริบท (use of evidence out of context)

๓. ข้อมูลสำคัญสำหรับนักประวัติศาสตร์ หมายถึงข้อมูลที่มีนัยแฝงเสมอ

๔. วัฒนธรรมเป็นปัจจัยกำหนดความสำคัญของข้อมูล โดยไม่จำเป็นที่ข้อมูลเอกสารจะต้องสำคัญกว่าข้อมูลบอกเล่า โดยเฉพาะในสังคมไทยและในระดับท้องถิ่น

๕. ข้อมูลต้องมีที่มาที่ไป และตรวจสอบอ้างอิงได้

นักประวัติศาสตร์ต้องนำกองข้อมูลไปร้อยเป็นเรื่องราว เมื่อถึงขั้นนี้ การนำข้อมูลไปใช้ต้องมีการตีความและการแก้ปัญหาความขัดแย้งของข้อมูลที่ได้มาก่อนไปถึงการพรรณนาวิเคราะห์ กล่าวคือ อธิบายและแจกแจงในเชิงวิเคราะห์พัฒนาการของเหตุการณ์หรือประเด็นที่ตั้งไว้ ที่ระบุว่าพรรณนาเชิงวิเคราะห์เพราะไม่ได้เล่าเรื่องอย่างผิวเผิน หรือตอบคำถามว่า “อะไร” และ “เมื่อใด” เท่านั้น หากยังต้องอธิบายว่า “ทำไม” ด้วย การเล่าเรื่องเพียงอย่างเดียวไม่ใช่ประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์ต้องอธิบายปัจจัยเหตุ

ซึ่งสนับสนุนด้วยข้อมูลที่ดีและผ่านการกลั่นกรองมาแล้ว ส่วนนี้ปรัชญาประวัติศาสตร์เรียกว่า causation การอธิบายสาเหตุนั้น ถือปฏิบัติกันดังนี้

๑. ในกรณีที่ข้อมูลขัดแย้งกัน ต้องไม่นำข้อมูลฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมาใช้ด้วยอคติ หรืออำพรางทำเป็นมองไม่เห็นข้อมูลที่ตรงกันข้าม

๒. ต้องไม่อ้างเหตุผลสนับสนุนแบบงูกินหางหรือ epicycle หมายถึง การอ้างอิงหลักฐาน A แล้วยืนยันด้วยหลักฐาน B ซึ่งมีที่มาจากหลักฐาน A แล้วยังอ้างหลักฐาน C ซึ่งมีที่มาจากหลักฐาน B เพื่อยืนยันว่า ข้อเท็จจริงเรื่องหนึ่งเรื่องใดถูก การอ้างเหตุผลหรือหลักฐานแบบงูกินหางนี้ย่อมขาดตรรกะวิสัย

๓. เหตุการณ์ทุกเหตุการณ์มี pretext หรือ immediate cause (เหตุจุดชนวน) และ underlying cause (สาเหตุจริง)

๔. นักประวัติศาสตร์สามารถให้ความสำคัญแก่ประเด็นศึกษาได้ใน ๓ ระดับด้วยกัน คือ ระดับเหตุการณ์ (event ซึ่งน่าสนใจน้อยที่สุด) ระดับปรากฏการณ์ (phenomenon ซึ่งน่าสนใจมากขึ้นไปอีก) และระดับรากฐานของอารยธรรมมนุษย์ (ซึ่งน่าสนใจที่สุด) หมายความว่า นักประวัติศาสตร์สามารถอธิบายไปถึงระดับลึกที่สุดได้ ยกตัวอย่างเช่น การปฏิวัติใน พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นเหตุการณ์ที่ทำให้ไทยยกเลิกระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พัฒนาการของสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็นปรากฏการณ์ที่มีช่วงเวลายาวขึ้น แต่รากเหง้าของระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาจากการประสานความคิดและอุดมการณ์ซึ่งแผ่เข้ามาจากอินเดียในสมัยโบราณ การศึกษาประเด็นแต่ละประเด็นจึงสามารถวิเคราะห์ได้ลึกมาก การศึกษาเพื่อเข้าใจ underlying cause ที่แท้จริงนี้ ทำให้เห็นพัฒนาการทางประวัติศาสตร์แบบเป็นระลอกคลื่น จนถึงสิ่งที่ Fernand Braudel เรียกว่า longue durée.

ในปัจจุบันนี้ การกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่น และการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เน้นท้องถิ่นเป็นศูนย์กลางและทำให้ท้องถิ่นมีตัวตนในทาง

ประวัติศาสตร์ การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแตกต่างจากประวัติศาสตร์ชาติตรงที่มีขอบเขตการศึกษาเล็กลง อัตลักษณ์ของท้องถิ่นไม่จำเป็นต้องถูกกำหนดโดยเขตการปกครองของรัฐบาลกลาง แต่ขึ้นอยู่กับนิเวศภูมิ-วัฒนธรรมและสิ่งอันเป็นที่ยอมรับว่าเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน ผมรู้สึกว่าการกำลังถูกนักวิชาการบางกลุ่ม ซึ่งมีปัญญาแต่ไม่มีสติ ต้องการที่จะทำให้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นประเด็นการเมือง ให้ท้องถิ่นชนกับรัฐให้จงได้ พวกเขาไม่พอใจประเทศไทยอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน พวกเขาต้องการบอกว่า รัฐบาลสยามสมัยรัชกาลที่ ๕ ทำอันตรายแก่อัตลักษณ์ของท้องถิ่น โดยการดึงอำนาจการปกครองเข้าสู่ศูนย์กลาง พวกเขาอยากปลุกให้พิษณุโลก ลำนา สุนทร บัตตานี ต่างที่ต่างมีสำนักอิสระ ต่อต้านรัฐ ต่อต้านประวัติศาสตร์ชาติ

ผลประโยชน์ของเราขึ้นอยู่กับปัจจุบัน ปัจจุบันเป็นผลของพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่เรา

เปลี่ยนแปลงมิได้ การที่เราขาดประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไม่ได้เกิดจากการรวมศูนย์อำนาจการปกครองของรัชกาลที่ ๕ แต่เป็นเรื่องการขาดวัฒนธรรมการบันทึกประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในรูปแบบที่เราต้องการและอยากให้เป็นในปัจจุบัน จะมาบอกว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในอดีตไม่เคยมีนั้น เป็นเรื่องเข้าใจผิด ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของสมัยก่อนมีอยู่ในรูปของตำนาน เมือง วัด และพระธาตุ เป็นต้น ประเทศไทยนี้มีอะไรประหลาดอยู่เสมอ ทำอะไรฉาบฉวยเสมอ คนไทยไม่มีจิตสำนึกในประวัติศาสตร์มากนัก ดูจากการที่หนังสือประวัติศาสตร์ขายไม่ออก สนใจประวัติศาสตร์ในเชิงบันเทิงมากกว่า และพยายามทำอะไรทุกอย่างที่มีผู้เสนอเพียงเพื่อขอให้มี ประเทศอังกฤษไม่มีประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในหลักสูตร แต่ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเจริญเพราะคนท้องถิ่นทำเรื่องประวัติศาสตร์อย่างเป็นวิถีชีวิต ประเทศไทยเราบรรจุประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไว้ในหลักสูตรซึ่งถือเป็นเรื่องดี และควรส่งเสริมอย่างมาก แต่เราจะต้องศึกษาวิเคราะห์เรื่องราวของท้องถิ่นอย่างถูกวิธี และด้วยทัศนคติที่สร้างสรรค์ บนพื้นฐานที่ว่าเรื่องราวของท้องถิ่นเป็นองค์ประกอบของประวัติศาสตร์ชาติ และทำให้เราเข้าใจเรื่องราวของประเทศชาติสมบูรณ์ขึ้น

เคยมีคนถามผมเสมอว่า วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีอะไรเป็นพิเศษหรือไม่ ผมตอบเสมอว่า วิธีการทางประวัติศาสตร์มีเพียงวิธีการเดียว การสืบค้นและวิเคราะห์ข้อมูลว่าควรจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับโจทย์ที่เราตั้งขึ้นมา เราไม่ต้องคิดว่า ศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแล้วมีปมด้อย แล้วพยายามสร้างสถานภาพโดยดัดจริตบอกว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นต้องอาศัยวิธีการของตัวเองเป็นกรณีพิเศษ ข้อได้เปรียบของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คือ ความมีชีวิตชีวาและสีสัน จุดขาย คือความสนใจในประวัติศาสตร์สังคมของคนธรรมดา และมุมมองที่ไม่เป็นราชการหรือจากเอกสารราชการ ที่อาจมองข้ามประเด็นเล็กๆ น้อยๆ ของชุมชน จุดเด่นของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คือ การเสนอจุดยืน โลกทัศน์และประสบการณ์ร่วมของ

ชุมชน กรอบของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงครอบคลุม
ประเด็นต่อไปนี้

๑. ภูมิ-นิเวศวัฒนธรรม หรือ จากหลังทาง
ภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดอัตลักษณ์
ทางวัฒนธรรมของชุมชน

๒. ผู้คน องค์ประกอบของประชากร และ
การตั้งถิ่นฐาน หรือ demography & settlement
patterns

๓. ผู้นำชุมชน หมายถึง ผู้นำโดยธรรมชาติ
ด้านการเมือง ผู้นำด้านวัฒนธรรม และปัญญาชน
ท้องถิ่น

๔. โครงสร้างและลำดับชั้นทางสังคม (social
structure & hierarchies)

๕. พื้นฐานทางเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลง
ทางเศรษฐกิจ

๖. วิถีวัฒนธรรม : โลกทัศน์ คติความเชื่อ
ประเพณี พิธีกรรม และสถาบันทางวัฒนธรรม

๗. ปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอกชุมชนในหลาย
ระดับปริภูมิ เช่น ระหว่างชุมชนที่ติดกัน ระหว่าง
ชุมชนกับหน่วยการปกครองระดับต่างๆ

๘. การปรับตัวของชุมชน : การต่อต้านและ
การยอมรับ การแทรกแซงและอิทธิพลภายนอก

แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหรือ
ชุมชนใดชุมชนหนึ่ง ได้มาจากหลายทาง เช่น

๑. เอกสารราชการ ซึ่งเป็นข้อมูลที่มีปัญหา
อยู่มาก เนื่องจากสะท้อนมุมมองของรัฐและอคติของ
เจ้าหน้าที่รัฐ

๒. วัด ซึ่งเป็นศูนย์รวมทางจิตใจและสัญลักษณ์
ของความต่อเนื่องทางวัฒนธรรมของชุมชน

๓. โรงเรียน

๔. พยานบุคคล

๕. เรื่องเล่าของชุมชน

๖. สิ่งพิมพ์ของท้องถิ่น หนังสือที่ระลึก หนังสือ
งานศพ บันทึกส่วนตัว จดหมาย รวมทั้งใบส่งของ
ใบรับเงิน

๗. หลักฐานอื่นๆ เช่น ภาพถ่ายเก่า นามสถานที่
และเครื่องมือเครื่องใช้ เป็นต้น

การหาข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
เป็นเรื่องน่าสนุกและท้าทาย เพราะจำเป็นต้องใช้
มนุษยสัมพันธ์ในการสืบค้นข้อมูล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
การสัมภาษณ์บุคคลและการนำข้อมูลมาวิเคราะห์

ผมเริ่มต้นด้วยข้อสมมุติฐานที่ว่า เราศึกษา
ประวัติศาสตร์ไม่ใช่เพื่อหาว่า ความจริงเกี่ยวกับเหตุ-
การณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งในอดีตได้เกิดขึ้นจริงอย่างไร
เพราะเราไม่มีทางสืบทราบรายละเอียดทั้งหมด
ประวัติศาสตร์เป็นกิจกรรมของปัญญาชนผู้ที่พิจารณา
ตนที่จะลองสืบค้น วิเคราะห์ และตีความข้อมูลเพื่อ
นำเสนอว่า ปัจจัยเหตุของเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง
นั้น คืออะไร และเหตุการณ์ดังกล่าวนั้นเป็นส่วนหนึ่ง
ของปรากฏการณ์ที่สำคัญกว่าอะไร ข้อเท็จจริง (คือ
เรื่องที่พอบอกได้ว่าอะไรเป็นจริง อะไรเป็นเท็จ) ที่ได้
มานั้น ผ่านการกลั่นกรองของวิธีการทางประวัติศาสตร์
แล้ว จึงเรียกว่า “ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์” แต่
ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์จะเป็นที่ยอมรับหรือไม่
และยอมรับได้นานเพียงใดขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่างๆ เช่น
ข้อมูลที่ได้มาใหม่ หรือการตีความที่อยู่บนพื้นฐานของ
อุดมการณ์ที่เปลี่ยนไป แต่สถานการณ์ความรู้ที่ไม่ยืนยง
ของประวัติศาสตร์เป็นสิ่งที่ทำให้ประวัติศาสตร์ยังอยู่
ในโลกของวิชาการ และทำให้คนรุ่นใหม่มีกิจกรรม
ทางปัญญาซึ่งบรรดา “คนขี้ปัญญาอ่อน” ทางวิชาการ
คงจะไม่เข้ามาร่วมวงด้วย ♠

โรงเรียน... รัฐบาลรูปแบบ

โรงเรียนในพื้นที่มุ่งสร้าง ICT แก่เด็กชนบท

สทิสรา ปัญจนมาลา*

โรงเรียนรัฐบาลรูปแบบ ตั้งอยู่ที่ตำบล
อ่างทอง อำเภอมือง จังหวัดราชบุรี ได้รับการ
คัดเลือกจากชุมชนให้เป็นโรงเรียนในฝันของ
อำเภอมือง จังหวัดราชบุรี ด้วยการจัดกิจกรรมดีเด่น
อาทิ โครงการรักการอ่าน การส่งเสริมคุณธรรม
จริยธรรม โครงการอาหารกลางวัน และการส่งเสริม
การใช้ ICT ฯลฯ และเป็นโรงเรียนที่ผ่านการประเมิน
ภายนอกปีการศึกษา ๒๕๕๕ โดยสำนักงานรับรอง
มาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา มีนายสมศักดิ์
จันทนารักษ์ เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน มุ่งเน้นที่จะ
ดำเนินงานตามพันธกิจของโรงเรียนในฝัน โดยมีการ
ระดมความช่วยเหลือจากบุคคลภายนอก สร้างโอกาส

และดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ได้รับการพัฒนาตนเอง
ตามศักยภาพ และส่งเสริมการใช้ ICT ในโรงเรียน ฯลฯ

นายสมศักดิ์ จันทนารักษ์ ผู้อำนวยการ
โรงเรียนฯ เล่าให้ฟังว่า

“เด็กที่อยู่แถบนี้มีฐานะค่อนข้างยากจน
ครอบครัวส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง แต่ชุมชนก็
ยังเห็นความสำคัญของการศึกษาและให้ความร่วมมือ
เป็นอย่างดี เช่น เมื่อโรงเรียนได้รับงบประมาณเพื่อ
สร้างรั้วมาจำนวนหนึ่ง ซึ่งยังไม่เพียงพอ จึงได้ระดม
กำลังในการหาเงินบริจาคเพื่อสมทบกับงบประมาณ
ทั้งจากกรรมการสถานศึกษา ครู และประชาชนทั่วไป
ได้เงินจากการบริจาคมาประมาณ ๓๐,๐๐๐ บาท
ซึ่งแม้ว่าจะเป็นเงินไม่มาก แต่สำหรับสภาพชุมชนใน
ละแวกนี้ ถือว่าเป็นที่น่าพอใจ ...

...นอกจากนั้นเพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับ
นักเรียน จึงได้ขอร้องกับผู้รับเหมาว่า ขอให้จ้างนักเรียน
ชั้น ม.๕ - ม.๖ ให้ช่วยทาสีรั้ว ในขณะที่ค่าแรงขั้นต่ำ
ของที่นี่ ๑๓๖ บาทต่อวัน แต่ผู้รับเหมาก็พยายามช่วย
เหลือเต็มที่ โดยจ่ายให้นักเรียนวันละ ๑๕๐ บาท และ
ให้ครูเป็นผู้ควบคุม ซึ่งเด็กก็ภูมิใจที่ได้เงินช่วยทางบ้าน
พร้อมกับได้ฝึกทักษะไปในตัว ส่วนผู้ปกครองก็พอใจที่
ลูกหลานมีรายได้”

* นักประชาสัมพันธ์ ๗ กลุ่มประชาสัมพันธ์ สำนักผู้อำนวยการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

“

...ตอนนี้เด็กส่วนใหญ่สามารถค้นคว้าหาความรู้ทาง อินเทอร์เน็ต ได้เอง สิ่งที่น่าแปลกๆ ก็คือ ให้นักเรียนทุกคนที่จบจากที่นี่มีความรู้ด้านคอมพิวเตอร์พื้นฐาน

”

ด้านการส่งเสริม ICT ในโรงเรียน ผอ.สมศักดิ์
กล่าวว่า

“ ...เรื่องของ ICT นั้น โรงเรียนจะให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง แต่เดิมเรามีเครื่องคอมพิวเตอร์เพียง ๕-๖ เครื่อง เป็นเครื่องรุ่นเก่า เสียบ่อย ใช้งานไม่ค่อยได้ จึงได้ประชุมกรรมการสถานศึกษาเพื่อหาทางแก้ไข ได้ขอยุติว่า ให้เช่าเครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อนำมาใช้จัดการเรียนการสอน จำเป็นต้องขอเก็บค่าเรียนคอมพิวเตอร์จากผู้ปกครองนักเรียน เทอมละ ๓๐๐ บาท ซึ่งผู้ปกครองก็ยินดี โรงเรียนจึงมีเงินส่วนนี้มาช่วยสนับสนุนเทอมละประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ บาท แต่ก็ยังไม่เพียงพอเพราะจะต้องมีค่าใช้จ่ายประมาณ เทอมละ ๑๘๐,๐๐๐ บาท

...ตอนนี้เด็กส่วนใหญ่สามารถค้นคว้าหาความรู้ทางอินเทอร์เน็ตได้เอง สิ่งที่น่าแปลกๆ ก็คือ ให้นักเรียนทุกคนที่จบจากที่นี่มีความรู้ด้านคอมพิวเตอร์พื้นฐาน ซึ่งหากไม่พร้อมจะเรียนต่อ ก็ยังสามารถนำไปเป็นคุณสมบัติประกอบการสมัครงาน ก็อาจจะมีโอกาสมากขึ้น...”

นายพนนธ์ ร่มทรัพย์ อาจารย์ ๑ ระดับ ๕ ซึ่งเป็นอาจารย์สอนคอมพิวเตอร์เล่าให้ฟังว่า

“จะมีอาจารย์ ๒ คนที่ช่วยกันสอนคอมพิวเตอร์ ขณะนี้โรงเรียนมีคอมพิวเตอร์ใหม่ที่มีคุณภาพทั้งหมด ๔๐ เครื่อง และเป็นตัวแม่อีก ๑ เครื่อง สำหรับการเรียนการสอนนั้น จะพยายามสอนเพื่อให้เด็กสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน เช่น โปรแกรม Word

เพื่อไว้พิมพ์งาน Power Point หรือ Excel ฯลฯ รวมไปถึงการสอนให้นักเรียนรุ่นพี่ที่ใกล้จบการศึกษาฝึกการซ่อมคอมพิวเตอร์ไปด้วย”

...การใช้อินเทอร์เน็ตนั้น ถือได้ว่าเป็นเรื่องสำคัญ เนื่องจากเด็กอาจจะเข้าไปดูใน Website ที่ไม่เหมาะสม จึงได้มีการ Load Program ป้องกันไว้ที่คอมพิวเตอร์ตัวแม่ ซึ่งก็ป้องกันได้ในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะมีการสอนในด้าน ICT ให้นักเรียนมีความรู้มากเท่าใดก็ตาม แต่การอบรมให้เด็กมีจิตสำนึกนั้นถือได้ว่ามีความจำเป็นอย่างมาก คือต้องให้ความรู้ทางด้านนวัตกรรมใหม่ๆ ควบคู่ไปกับการปลูกฝังด้านคุณธรรมและจริยธรรมด้วย”

“
**หากโรงเรียนทุกแห่งมีอินเทอร์เน็ต ก็จะสามารถหาข้อมูล
ที่ต้องการได้เหมือนกับมีห้องสมุดขนาดใหญ่อยู่ตรงหน้า...**
”

(ซ้าย) นายสุรยุทธ พิงเกษม (ขวา) นายอมรินทร์ เงามระจำง

นายอมรินทร์ เงามระจำง นักเรียนชั้น ม.๕ ซึ่งเป็นประธานนักเรียนและเป็นนักเรียนที่มีผลการเรียนดีสอบได้เกรด ๔.๐๐ มาตลอด เล่าให้ฟังว่า

“เข้ามาเรียน ตั้งแต่ชั้น ม.๑ ตอนนั้นมีนักเรียนในห้องประมาณ ๓๕ คน ขณะที่มีเครื่องคอมพิวเตอร์ประมาณ ๗ เครื่อง จึงต้องเรียนแบบ ๕ : ๑ จนปีที่ผ่านมา โรงเรียนมีคอมพิวเตอร์เพิ่มขึ้น ทำให้นักเรียนทุกคนได้ฝึกปฏิบัติไปพร้อมๆ กัน...

...ผมคิดว่า การเรียนคอมพิวเตอร์และเรื่องอินเทอร์เน็ต ในปัจจุบันถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเด็กทุกคน ไม่จำเป็นว่าผู้มีโอกาสและอยู่แต่ในเมืองเจริญเท่านั้นที่จะเรียนได้ ยิ่งนักเรียนที่อยู่ห่างไกลและขาดโอกาส ยิ่งมีความจำเป็น เพราะหากโรงเรียนทุกแห่งมีอินเทอร์เน็ต ก็จะสามารถหาข้อมูลที่ต้องการได้เหมือนกับมีห้องสมุดขนาดใหญ่อยู่ตรงหน้า...”

ด้าน **นายสุรยุทธ พิงเกษม** นักเรียนชั้น ม.๕ เล่าว่า “เพิ่งมาเข้าเรียนที่นี่ตอน ม.๕ เมื่อก่อนเรียนอยู่ที่โรงเรียนอื่น แต่ผู้ปกครองอยากให้เปลี่ยนโรงเรียน เพราะเห็นว่าโรงเรียนนี้ดีกว่า ย้ายเข้ามาได้ประมาณ ๒-๓ สัปดาห์ โรงเรียนนี้ ก็ได้รับเลือกเป็นโรงเรียนในฝัน จึงเข้าใจว่า คงไม่ใช่แต่พ่อแม่ผมที่เห็นว่าโรงเรียนนี้ดี แต่คงเป็นเพราะคนอื่นๆ ก็มองเห็นเช่นเดียวกัน...

...นอกจากการเรียนคอมพิวเตอร์ในชั่วโมงแล้ว อาจารย์จะมอบให้ผมกับเพื่อนช่วยกันรับผิดชอบดูแลห้องคอมพิวเตอร์ และยังสอนให้ซ่อมเครื่องด้วย คิดว่าอนาคตถ้ามีโอกาสและมีทุนพออาจจะเปิดร้านคอมพิวเตอร์รับพิมพ์งานและรับซ่อมไปด้วย...”

นั่นคือการดำเนินงานของโรงเรียนรัฐราษฎร์อุปถัมภ์ “โรงเรียนในฝัน” ที่พยายามสร้างโอกาสและความรู้ด้าน ICT ให้แก่นักเรียนที่อยู่ห่างไกล ซึ่ง ผอ. สมศักดิ์ ได้ทิ้งท้ายไว้ว่า “...สิ่งที่ยอยากจะทำคือ ขอให้ผู้ที่กำลังที่พอจะช่วยเหลือโรงเรียนได้ มาร่วมกันสร้างโอกาสให้เด็กซึ่งมีโอกาสค่อนข้างน้อยให้มีโอกาสเพิ่มมากขึ้น ก็จะถือได้ว่าเป็นการสร้างกุศลอันยิ่งใหญ่ครับ”

ผู้สนใจช่วยเหลือโรงเรียนรัฐราษฎร์อุปถัมภ์ จังหวัดราชบุรี สามารถติดต่อให้การสนับสนุนได้ที่ โทร. ๐-๓๒๓๕-๒๐๑๘ หรือที่ <http://www.ratraj.labschools.net> และสำนักบริหารโครงการหนึ่งอำเภอหนึ่งโรงเรียนในฝัน สพฐ. ๐-๒๒๘๐-๕๕๖๔, ๐-๒๒๘๒-๐๘๖๑ หรือทาง www.labschools.net ▲

หนังสือ ครุฑทำได้อะไร

มานพ งามศรี *

ลงมือทำหนังสือกันเถอะ

ทั้งเข้าใจและรู้จักสิ่งต่างๆ อันเกี่ยวเนื่องกับหนังสือและการทำหนังสือแล้ว สิ่งที่ต้องทำเป็นลำดับต่อมาคือการลงมือทำ ก่อนอื่นควรทำความเข้าใจเสียก่อนว่าการทำหนังสือเป็นการสร้างความคิดซึ่งเป็นนามธรรมให้เป็นรูปเล่มตามที่คิดไว้ ดังนั้นการทำหนังสือแต่ละเล่มจึงต้องจัดวางขั้นตอนอย่างละเอียด เพื่อที่จะสามารถถ่ายทอดความคิดในการทำหนังสือให้ตรงกับความต้องการมากที่สุด

เราพอจะลำดับขั้นตอนของการจัดทำหนังสือออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกคือการจัดทำด้านเนื้อหา ส่วนที่สองเป็นการจัดทำด้านรูปเล่ม

การจัดทำในด้านเนื้อหา มีขั้นตอนดังนี้

๑. การกำหนดประเด็นของหนังสือที่ต้องการเสนอ
๒. การกำหนดกลุ่มผู้อ่าน เป้าหมาย และประโยชน์ของหนังสือที่จัดทำขึ้น
๓. การจัดทำสารบัญเรื่อง
๔. การค้นคว้าและเก็บข้อมูลประกอบการเขียน
๕. การเรียบเรียงเนื้อหาตามสารบัญเรื่องและข้อมูลที่มีอยู่
๖. การจัดทำต้นฉบับ

* อาจารย์พิเศษ และศิลปินอิสระ

การกำหนดประเด็นของเนื้อหาที่ต้องการเสนอ

ได้กล่าวข้างต้นแล้วว่า การทำหนังสือเป็นการสร้างนามธรรมให้เกิดเป็นรูปธรรม สร้างความคิดให้เป็นรูปเล่ม ดังนั้นนำการวางแผนอย่างละเอียดเพื่อถ่ายทอดสิ่งที่คิดให้ตรงกับความต้องการที่สุด จึงเป็นเครื่องช่วยให้การทำงานง่ายขึ้น

สิ่งแรกที่จะช่วยให้ความคิดปรากฏออกมาเป็นตัวหนังสือได้ง่ายขึ้น ก็คือการกำหนดประเด็นของเนื้อหาที่ต้องการให้ตรงกับความต้องการอย่างชัดเจน เช่น ต้องการเนื้อหาของหนังสืออ่านเพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง การระเหยของน้ำ หรือต้องการทำเนื้อหาของหนังสืออ่านเพิ่มเติมในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย วรรณคดีไทย เรื่อง บุคลิกลีลาของตัวละครในวรรณคดีขุนช้างขุนแผน เป็นต้น

การกำหนดกลุ่มผู้อ่าน เป้าหมายและประโยชน์ของหนังสือที่จัดทำขึ้น

การกำหนดกลุ่มผู้อ่านช่วยให้ประเด็นของหนังสือที่จัดทำง่ายขึ้น เพราะสามารถเจาะลึกลงไปรายละเอียดของสิ่งที่ต้องการได้ตามความเหมาะสมของกลุ่มผู้อ่านได้อย่างเต็มที่ เช่น กลุ่มผู้อ่านเป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา หรือหากกำหนดย่อยลงไปเป็นชั้นเรียนแต่ละชั้นก็ยังสามารถทำเนื้อหาของหนังสือได้อย่างตรงความต้องการมากขึ้น

การกำหนดให้ชัดเจนว่า เป้าหมายและประโยชน์ของเนื้อหาในหนังสือเป็นอย่างไร จะช่วยให้การจัดทำหนังสือสะดวกขึ้นและสามารถนำเสนอสิ่งที่ต้องการได้อย่างแม่นยำ เช่น เพื่อสร้างเสริมจริยธรรม หรือเพื่อเพิ่มเติมความรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์

การจัดทำสารบัญเรื่อง

หลังจากรู้แล้วว่า ประเด็นที่ต้องการนำเสนอในหนังสือที่จัดทำขึ้นเป็นอะไร รู้ว่าใครเป็นผู้อ่าน มีเป้าหมายและประโยชน์อย่างไร สิ่งที่ต้องทำในลำดับต่อไปก็คือ

การแยกประเด็นที่ต้องการนำเสนอออกเป็นหัวข้อต่างๆ โดยประเมินจากความต้องการของกลุ่มผู้อ่านเป้าหมายและประโยชน์เป็นสำคัญ การแตกประเด็นนี้มีหลักการว่า ให้แตกมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ โดยอาจจะแตกประเด็นเป็นหัวข้อใหญ่ หัวข้อรองและหัวข้อย่อยลงไปอีกก็ได้ เพราะการแตกประเด็นที่ละเอียดจะช่วยให้การทำงานด้านการจัดทำต้นฉบับเนื้อหาง่ายขึ้น หัวข้อที่ได้จากการแตกประเด็นควรจะนำมาเรียงกันตามความเหมาะสมของเรื่อง โดยเน้นความรู้ความเข้าใจที่จะเกิดขึ้นกับผู้อ่านอย่างสมบูรณ์ครบถ้วนที่สุด

การค้นคว้าและเก็บข้อมูลประกอบการเขียน

หลังจากได้สารบัญเรื่องโดยละเอียดแล้วสิ่งที่ต้องทำในลำดับต่อไปคือการรวบรวมข้อมูลสำหรับเป็นเนื้อหาที่จะนำเสนอในหนังสือ การรวบรวมข้อมูลกระทำได้ทั้งจากการค้นคว้าในเอกสารและจากการสอบถามผู้อื่นๆ โดยยึดหัวข้อที่วางไว้ในสารบัญเป็นเรื่องสำคัญ

ในทางปฏิบัติหากค้นคว้าได้เรื่องราวที่เกี่ยวข้องและน่าสนใจแต่อยู่นอกเหนือไปจากสารบัญก็สามารถเพิ่มเติมเข้าไปได้เช่นเดียวกัน หากไม่สามารถค้นคว้าให้ได้ข้อมูลบางเรื่องที่ปรากฏอยู่ในสารบัญเรื่องได้ก็ให้ยกออกไป การรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการเขียนต้นฉบับควรหาให้ได้มากที่สุด แม้ว่าอาจจะใช้ไม่หมดก็ตาม เพราะการมีข้อมูลมากก็จะช่วยให้สามารถใช้ข้อมูลได้ตรงตามความต้องการมาก

การเรียบเรียงเนื้อหาตามสารบัญเรื่องและข้อมูลที่มีอยู่

ส่วนใหญ่แล้วข้อมูลที่รวบรวมมักจะแตกกระจายเป็นส่วนๆ มิได้เป็นเอกภาพหรือเรียงร้อยเป็นเนื้อหาเดียวกัน งานด้านเนื้อหาของผู้จัดทำหนังสือขั้นต่อมาจึงอยู่ที่การนำข้อมูลต่างๆ มาสกัดเอาส่วนที่ไม่ต้องการออก ข้อมูลในส่วนที่ไม่ต้องการมีลักษณะเป็นข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่อง หรือข้อมูลที่จะทำให้

ประเด็นของเนื้อหาไขว้เขว เมื่อได้ข้อมูลที่จำเป็นในการเขียนต้นฉบับแล้วก็ควรนำมาเรียบเรียงด้วยการยกร่างต้นฉบับตามสารบัญเรื่องที่วางไว้ เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าอ่านง่ายเข้าใจง่ายก็สามารถนำมาเป็นต้นร่างของเนื้อหาที่ต้องการนำเสนอได้ เช่นเดียวกัน หากพิจารณาแล้วเห็นว่าลำดับเนื้อหาที่วางไว้ในสารบัญเรื่องยังสับสน หรือคลุมเครือก็อาจจัดวางใหม่ได้ แล้วนำมาเป็นแนวทางในการเขียนต้นฉบับต่อไป

การจัดทำต้นฉบับ

ต้นฉบับหมายถึง เนื้อหาที่จะนำมาเป็นแม่แบบในการจัดทำหนังสือ ต้นฉบับมีความสำคัญมากด้วย เป็นสิ่งที่เผชิญหน้ากับผู้อ่าน ซึ่งจะทำให้เข้าใจสิ่งที่ต้องการเสนอ ต้นฉบับที่ดีจึงจำเป็นต้องมีความถูกต้อง แม่นยำ สามารถสอบทานได้ ทั้งยังเพิ่มพูนความรู้ใหม่ให้แก่ผู้อ่านด้วยการจัดทำต้นฉบับเนื้อหากระทำต่อจากการเรียบเรียงข้อมูลที่จัดทำขึ้นในครั้งก่อน โดยการนำมาตรวจสอบแก้ทั้งความถูกต้องและสำนวนภาษา ต้นฉบับที่สมบูรณ์จึงควรผ่านการตรวจตรา เพิ่มเติม หรือตัดออกหลายครั้ง เพราะการตรวจแต่ละครั้ง จะเพิ่มการไตร่ตรองให้เนื้อหาแม่นยำยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้ได้หนังสือที่มีความสมบูรณ์ทางด้านเนื้อหามากที่สุด

การจัดทำด้านรูปแบบ มีขั้นตอนดังนี้

๑. การจัดทำดัมมี่
๒. การจัดทำรูปแบบจำลอง
๓. การจัดหน้า
๔. การเข้าเล่ม
๕. การเขียน

การจัดทำดัมมี่

ดัมมี่เป็นขั้นตอนแรกในการระดมสมองด้านการจัดวางเนื้อหาและภาพประกอบให้สมบูรณ์และเป็นประโยชน์ในการอ่าน เป็นแนวทางในการขยายไปสู่การจัดทำรูปแบบจำลองและการจัดหน้า ดัมมี่เกิดจาก

การพับกระดาษให้เกิดเป็นรูปเล่มเล็กๆ มีจำนวนหน้าครบถ้วนตามต้องการ จากนั้นก็กำหนดว่าในแต่ละหน้าจะวางเนื้อหาไว้ตรงไหนและวางภาพประกอบไว้ที่ใด สิ่งที่ปรากฏในดัมมี่ไม่ใช่สิ่งตายตัว หากแต่สามารถปรับปรุงใหม่ได้ตามความเหมาะสมในการทำงานลำดับต่อไป

การจัดทำรูปแบบจำลอง

รูปแบบจำลอง คือการขยายดัมมี่ให้มีขนาดเท่าของจริง ทั้งในด้านการจัดวางเนื้อหาและภาพประกอบ โดยสามารถปรับให้ต่างไปจากดัมมี่ได้ตามความเหมาะสม ในการทำรูปแบบจำลองนี้ หากสามารถนำตัวอักษรที่สมมุติว่าเป็นเนื้อหาในแต่ละหน้ามาจัดวางให้เหมือนของจริงมากที่สุดก็จะดียิ่ง เพราะจะทำให้สามารถมองเห็นว่า หนังสือที่จัดทำเมื่อสำเร็จแล้วจะมีรูปร่างหน้าตาอย่างไร หากมีจุดบกพร่องตรงไหนก็สามารถแก้ไขได้ทันก่อนที่จะทำของจริง

การจัดหน้า

การจัดหน้าที่เรียกกันว่าจัดทำ art work คือการจัดวางตัวอักษรของเนื้อหาและภาพประกอบตามรูปแบบจำลอง แต่ใช้เนื้อหาจากต้นฉบับที่เขียนไว้จริง ใช้ภาพประกอบที่เตรียมไว้จริง ซึ่งถือเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการจัดทำรูปแบบหนังสือ เพราะเมื่อจัดหน้าจนครบถ้วนแล้วก็สามารถนำมาเข้าเล่มเป็นหนังสือที่ทำขึ้นเองตามความต้องการ

สำหรับการจัดทำหนังสือใช้เองในปัจจุบันค่อนข้างง่ายและสะดวก เนื่องจากสามารถจัดทำด้วยคอมพิวเตอร์ได้ ทั้งในด้านเนื้อหาและภาพประกอบ ทั้งยังสามารถจัดทำได้ครั้งละมากกว่า ๑ เล่มด้วย

การเข้าเล่ม

โดยทั่วไปแล้ว การจัดทำหนังสือใช้เองมักจะมีขนาดตามขนาดของแผ่นกระดาษที่นำมาจัดทำ เช่น ขนาด A๔ หรือขนาด ๘ หน้า/ยก (พิเศษ) ดังนั้น

การเข้าเล่มจึงทำได้เพียงวิธีเดียวนั่นคือการเย็บด้วยลวด การเย็บลวดของหนังสือทำเองแตกต่างจากหนังสือที่ผลิตจากโรงพิมพ์ เนื่องจากไม่ใช่การเย็บนอก แต่เป็นการเย็บข้าง ซึ่งมีลักษณะคล้ายการเข้าเล่มไสกา แต่มีความลึกของสันมากกว่า การเย็บแบบนี้ ควรจะปกปิดลวดเย็บด้วยการใช้กระดาษกาวหุ้มสันให้เรียบร้อยอีกชั้นหนึ่ง

การเจียน

การเข้าเล่มเป็นการนำกระดาษที่จัดหน้าแล้ว เป็นแผ่นๆ มารวมเข้าด้วยกัน ซึ่งแน่นอนว่าไม่อาจทำให้เรียบร้อยเสมอกันได้ การเจียนจึงเข้ามามีบทบาทในแง่ที่จะช่วยให้หนังสือเรียบร้อยงดงามขึ้น หากเป็นการทำหนังสือเพียงเล่มเดียว อาจจะใช้วิธีการเจียนขอบทั้ง ๓ ด้านยกเว้นสันหนังสือด้วยคัตเตอร์ แต่ถ้าจัดทำเป็นจำนวนมากควรเจียนด้วยเครื่องตัดกระดาษ

หลังจากเจียนขอบหนังสือแล้ว ถือเป็นอันเสร็จสิ้นสำหรับการจัดทำหนังสือใช้เองตามที่วางไว้ สามารถเสนอให้แก่ผู้อ่านได้ ♠

โฉมหน้าสื่อ สื่อทอเรียนรู้

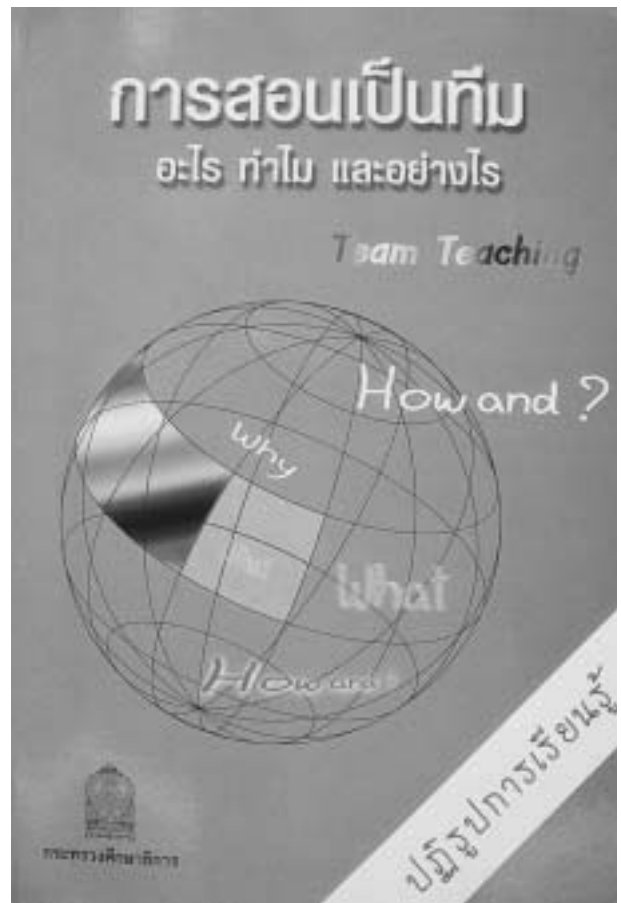

พิกุล วงศ์เสนา*

งานแปลเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้

ในช่วงปีที่ผ่านมา สถาบันการแปลหนังสือ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (กรมวิชาการเดิม) กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดพิมพ์หนังสือแปล ชุดปฏิรูปการเรียนรู้ จำนวน ๒๑ เล่ม อาทิเช่น วิธีใหม่แห่งการเรียนรู้ การทำแฟ้มสะสมงาน การสอนแบบสรรค์สร้างความรู้ การเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การเรียนการสอนแบบย้อนคิด ทบทวน เป็นต้น เพื่อเผยแพร่ให้แก่สถานศึกษาในระดับประถมศึกษาบ้าง ระดับมัธยมศึกษาบ้าง และหลายเล่มได้ส่งให้สถานศึกษาทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาทั่วประเทศ รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้วยความมุ่งหมายเพื่อการปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวการจัดการศึกษาแห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒

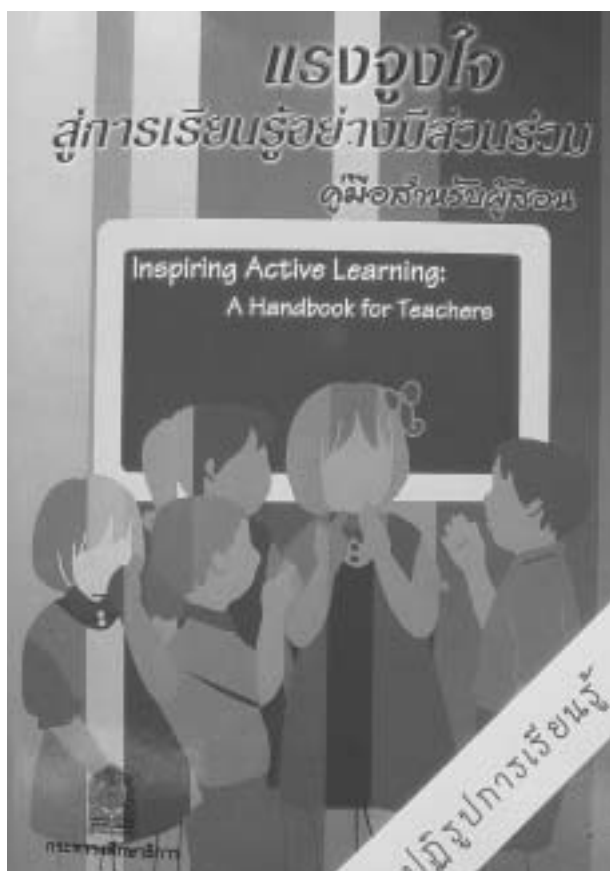
วารสารวิชาการ ฉบับนี้เป็นฉบับที่สองภายหลังมีการเปลี่ยนแปลงระยะเวลาการออกจากรายเดือนมาเป็นราย ๓ เดือน จึงขอเลือกสรรหนังสือแปลชุดปฏิรูปการเรียนรู้บางเล่มมาแนะนำให้กับท่านผู้อ่านดังนี้

* นักประชาสัมพันธ์ ๖ว. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

การสอนเป็นทีม

หนังสือเรื่อง การสอนเป็นทีม : อะไร ทำไม และอย่างไร? เป็นหนังสือที่ Francis J. Buckley, S.L. ได้สังสมประสบการณ์จากการทำงานด้วยการสอนเป็นทีมในรูปแบบที่หลากหลายมากกว่า ๓๐ ปี นำมาถ่ายทอดให้เห็นเทคนิคและศิลปะของวิธีการทำงาน นับเป็นคู่มือที่มีคุณค่าสำหรับพัฒนาวิชาชีพครู ทำให้ครูได้เห็นคุณประโยชน์และแนวทางการทำงานร่วมกัน อย่างสร้างสรรค์และมุ่งเน้นคุณภาพการศึกษา

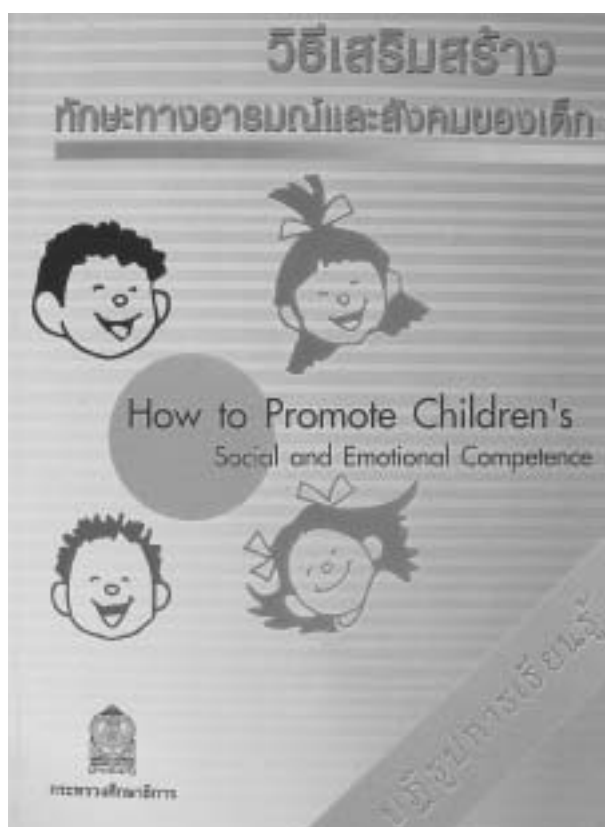
หนังสือเล่มนี้คงจะสร้างความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงานอย่างร่วมแรงร่วมใจกันของครูในโรงเรียนต่างๆ ได้เป็นอย่างดี แปลโดย ธนาลัย ลิ้มปรีตนิศรี และจิตาภา จันทานนท์ เป็นผู้ตรวจ

แรงจูงใจสู่การเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม

แรงจูงใจสู่การเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม : คู่มือสำหรับผู้สอน นับเป็นคู่มือครูที่ Merrill Harmin ได้รวบรวมสาระเกี่ยวกับกลวิธีการสอนหลากหลายรูปแบบจากผู้สอนมืออาชีพในโรงเรียนระดับต่างๆ ซึ่งเป็นกลวิธีที่มุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติ เกิดแรงจูงใจใฝ่ร่วมในการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งให้แนวคิดแก่ครูในการกระตุ้นนักเรียนให้เกิดความรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตน

กลวิธีการสอนดังกล่าวที่ผู้เขียนได้นำเสนอ นับเป็นองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการปรับกระบวนการทัศน์การสอนสำหรับครูในยุคปฏิรูปการเรียนรู้ หากครูได้นำกลวิธีการสอนไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียนและสร้างชั้นเรียนให้กลายเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ได้มากที่สุด หนังสือเล่มนี้แปลโดย รศ.เตือนใจ ดันงามตรง และ รศ.สัจฉวิ สายบัว เป็นผู้ตรวจ

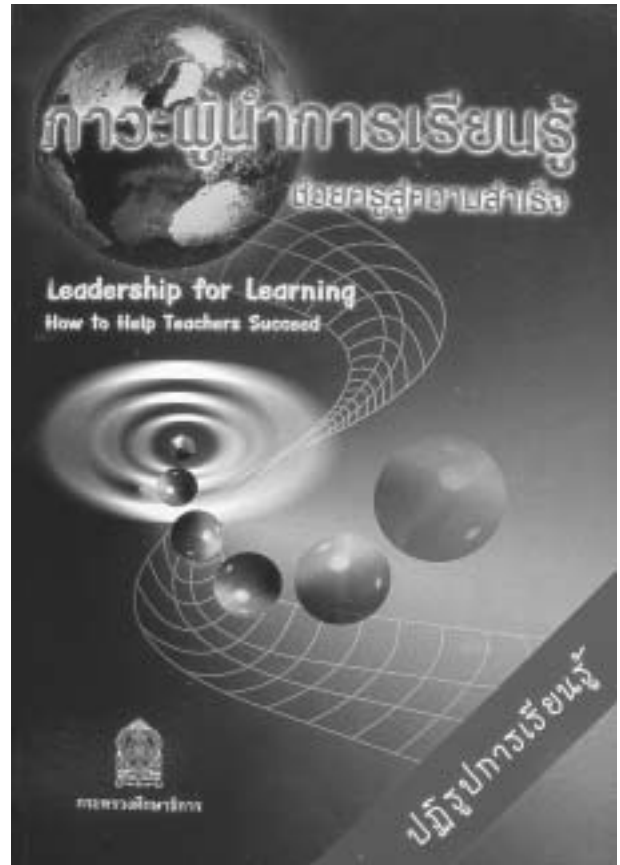
วิธีเสริมสร้างทักษะทางอารมณ์ และสังคมของเด็ก

Carolyn Webster-Stratton นักจิตวิทยาการศึกษา เขียนหนังสือเรื่อง **วิธีเสริมสร้างทักษะทางอารมณ์และสังคมของเด็ก** เสนอแนะวิธีการต่างๆ ที่ช่วยส่งเสริมทักษะทางอารมณ์และสังคมของเด็ก เช่น การสร้างความร่วมมือระหว่างพ่อแม่และครูโดยคำนึงถึงความต้องการทางการศึกษาและอารมณ์ของเด็กเป็นสำคัญ กลยุทธ์การจัดการชั้นเรียนที่มีความหลากหลาย และการบูรณาการวิธีช่วยเหลือเด็กเฉพาะรายในชั้นเรียนรวม เป็นต้น

หนังสือเล่มนี้แปลโดย **ผศ.วิภาดา อังสุมาลิน** และ **ผศ.ศรินทิพย์ สกิตติศิลป์** โดยมี **รศ.เมธิรินทร์ ภิญญชน** เป็นผู้ตรวจ ซึ่งจะเป็นกำลังสนับสนุนสำหรับครูประถมศึกษาในการส่งเสริมทักษะทางสังคมและอารมณ์ของเด็ก อันจะส่งผลในการสร้างสรรค์ให้สังคมมีความรุนแรงน้อยลงและเอื้ออาทรกันมากขึ้น

ภาวะผู้นำการเรียนรู้ : ช่วยครูสู่ความสำเร็จ

ศิลปะในการนิเทศเป็นสิ่งที่ควรเรียนรู้และฝึกฝนเพื่อให้เกิดเจตคติที่สร้างสรรค์ต่อผู้สอน อันจะนำไปสู่ความร่วมมือในการพัฒนาและยกระดับการเรียนการสอน ดังนั้น หนังสือเรื่อง **ภาวะผู้นำการเรียนรู้ : ช่วยครูสู่ความสำเร็จ** เขียนโดย Carl D. Glickman จึงได้ให้แนวทางการนิเทศการสอนสำหรับผู้บริหารเรียนรู้หรือศึกษานิเทศก์ด้วยรูปแบบต่างๆ ๔ รูปแบบ ได้แก่ การนิเทศแบบคลินิก เพื่อนแนะเพื่อน เพื่อนผู้ติชม และทีมวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนหรือกลุ่มศึกษา ซึ่งแต่ละรูปแบบจะใช้ได้ สถานการณ์ที่แตกต่างกัน และมีวิธีการซึ่งสะท้อนจุดเด่นจุดด้อยที่ควรคำนึงในสถานการณ์ต่างๆ ด้วย

หนังสือเล่มนี้แปลโดยนักแปลเครือข่ายของกรมวิชาการเดิม และ **รศ.หอมหวล ชื่นจิตร** เป็นผู้ตรวจ ซึ่งจะเป็นแหล่งความรู้ที่ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และนักการศึกษาควรได้เรียนรู้และนำไปประยุกต์ใช้ได้

หนังสือแปลทั้งหมดกำลังจะถูกจัดส่งให้เขตพื้นที่การศึกษาทั่วประเทศ เพื่อนำมาแจกจ่ายให้แก่โรงเรียนในสังกัดไว้ใช้ประโยชน์ทางการศึกษาอย่างเต็มที่ หากท่านผู้อ่านสนใจสามารถติดตามหาอ่านได้จากห้องสมุดโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ♠

ดาวเด่น แดนเจิม

กรุณา ศิริฤกษ์อุดมพร *

ครูผู้สอน รางวัลครูผู้ปฏิบัติงาน
มีผลงานดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๖
กับแนวทางการปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน
ที่ส่งผลต่ออนาคตของผู้เรียนและ
อนาคตของชาติ

“ครู” แม้เป็นเพียงคำสั้นๆ แต่มีความหมาย
มากเกินกว่าจะอธิบายได้ หน้าที่ของครูไม่ใช่เป็นเพียง
แค่ผู้สอนหนังสือศิษย์เท่านั้น ครู เป็นทั้งผู้คอยอบรม
สั่งสอน ให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางที่ดีและสอน
ลูกศิษย์ให้เป็นคนดี คนเก่ง และอยู่ในสังคมได้อย่างมี
ความสุข เนื่องจากวันครูเพิ่งผ่านไป ฉบับนี้จึงได้นำ
แนวทางการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านของครูผู้สอน
ซึ่งได้รับรางวัลครูผู้ปฏิบัติงานมีผลงานดีเด่น ประจำปี
๒๕๕๖ จากสำนักงานเลขาธิการคุรุสภาที่ได้ดำเนินการ
การสรรหาครูผู้ปฏิบัติงานมีผลงานดีเด่น หรือที่รู้จัก
กันในนาม “ครูดีเด่น” สายผู้สอน มานำเสนอผู้อ่าน
เพื่อจะนำไปเป็นแนวทางปรับใช้ได้

รางวัลครูผู้ปฏิบัติงานมีผลงานดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๖
ระดับประถมศึกษา

นางพิมพ์ สุขวัญย์ โรงเรียน
วัดใหม่ยายนุ้ย เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร
สังกัดสำนักงานการศึกษา
กรุงเทพมหานคร “การส่งเสริม
นิสัยรักการอ่านแก่เด็กและเยาวชน
นั้น พ่อ แม่ ผู้ปกครอง และครู

ควรเป็นผู้ปลูกฝัง หัดให้เด็กรู้จักหนังสือ ดูภาพใน
หนังสือ อ่านหนังสือหรืออ่านนิทานให้เด็กฟัง พูดคุย
และถามตอบในเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องที่เด็กสนใจ และ
เมื่อโตขึ้นก็ควรสนับสนุน แนะนำให้เด็กรู้จักแหล่ง
หนังสือ พาไปห้องสมุด ร้านหนังสือ ให้เขาเลือกอ่าน
ตามที่เขาสนใจ ครูอาจจะแนะนำหนังสือดีๆ ให้เด็ก
อ่าน โดยส่วนตัวแล้วชอบอ่านหนังสือเรื่อง หลายชีวิต
ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช อ่านได้หลายครั้งตั้งแต่
วัยรุ่น จนถึงเดี๋ยวนี้ก็ยังอ่านไม่เคยเบื่อเลย และจะ
เลือกอ่านหนังสือที่รูปเล่มน่าสนใจ เนื้อหาเชื่อถือได้
ตัวหนังสือไม่เล็กเกินไป และมีการพิมพ์ที่ประณีต
สวยงาม การอ่านเป็นการเปิดโลกทัศน์ทำให้เรารู้จัก
ค้นคว้าหาความรู้ หาความบันเทิงจากการอ่านได้ด้วย
ตนเอง และยังสามารถนำข้อมูลข่าวสารไปพัฒนาชีวิต
ของตนเองและสังคมได้

* นักประชาสัมพันธ์ ๖ว. สำนักอำนวยการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

รางวัลครูผู้ปฏิบัติงานมีผลงานดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๖
ระดับมัธยมศึกษา

นายกิตติพันธ์ อุดมเศรษฐ์
โรงเรียนปิ่นสร้อยแยลส์วิทยาลัย
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่
สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษา
เอกชน “นิสัยรักการอ่านจะต้อง

ส่งเสริมและปลูกฝังตั้งแต่เด็ก ที่บ้าน ลูกๆ ของผมจะชอบอ่านหนังสือกันทุกคน พาไปร้านหนังสือให้เขาเลือกอ่านที่เขาชอบ ให้รางวัลเป็นหนังสือที่ให้เลือกเอง และผู้ใหญ่ต้องเป็นตัวอย่างในการอ่านหนังสือด้วย ไม่จำเป็นจะต้องอ่านประเภทเดียวกับพ่อแม่ ขอให้เขาชอบอ่านและรักการอ่านก็เป็นจุดเริ่มต้นที่ดีแล้ว ในการเรียนการสอนก็เช่นเดียวกัน ควรหยิบยกตัวอย่างที่ดีๆ มาจากหนังสือ เล่าเรื่องสนุกสนานและน่าสนใจจากหนังสือ ให้นักเรียนเห็นว่าสิ่งดีๆ มาจากหนังสือทั้งนั้น และก็ไม่มีสิ่งที่จะแนะนำหนังสือดีๆ และวิธีการอ่านที่ถูกต้องให้กับเด็กด้วย ผมชอบอ่านหนังสือวรรณคดี สารคดี ปรัชญา ประวัติศาสตร์ ศิลปะ และทฤษฎีความรู้ทางการศึกษา หนังสือที่ชอบคือ บ้านเล็กในป่าใหญ่ ขุดสามเกลอ ไซอิ๋ว และหนังสือแปลเกี่ยวกับการสืบสวนและจารกรรม จะเลือกอ่านหนังสือที่ผู้เขียนตั้งใจเขียน และรับผิดชอบต่อผู้อ่าน ดูเนื้อหา การพิมพ์และรูปเล่ม

หนังสือเป็นต้นทุนทางความคิดที่ราคาถูกมาก การอ่านหนังสือถือเป็นการพักผ่อน เป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์มากที่สุดและเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด ซึ่งถือว่าคุ้มค่างับเวลาและเงินที่เสียไป ทำให้รู้และเข้าใจโลกที่เราอยู่มากขึ้น ที่สำคัญคือสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานและการจัดการเรียนการสอนได้มาก”

รางวัลครูผู้ปฏิบัติงานมีผลงานดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๖
ระดับอุดมศึกษา

นายปรัชญนันท์ นิลสุข
วิทยาลัยเทคนิคสมุทรสงคราม
อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การอาชีวศึกษา “เด็กในปัจจุบันมี
สื่ออื่นๆ ที่เร้าใจและน่าสนใจมาก

กว่าหนังสือ สื่อโทรทัศน์มีทั้งภาพและเสียง การ์ตูนมีสีสันสวยงาม มีเกมที่น่าสนใจและเร้าใจ ถ้าเราจะส่งเสริมให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน เราต้องอ่านเป็นแบบอย่างให้เด็กเห็น ไม่ห้ามถ้าเขาจะอ่านการ์ตูน นิยายสารหรือวารสารต่างๆ แม้จะไม่มีสาระหรือมีแต่ความสนุกก็ตาม เปลี่ยนแนวคิดตัวเองว่า เด็กๆ อ่านการ์ตูนแสดงว่าเขาสนใจอ่านหนังสือบ้างแล้ว สักวันเขาจะรู้จักเลือกอ่านหนังสือที่มีสาระได้ ผมชอบอ่านหนังสือประวัติศาสตร์ วรรณกรรมไทย นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ นวนิยายจีน มีวิธีการเขียนที่ชวนติดตาม มีข้อคิดคำคม ประสพการณ์ต่างๆ ที่มีประโยชน์ ทำให้เราเกิดจินตนาการ และสามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตปัจจุบันได้ที่ผมชอบอ่านที่สุดคือหนังสือชุด บ้านเล็กในป่าใหญ่ ของ ลอรา อิงกัลล์ ไวต์เดอร์ ซึ่งให้ข้อคิดเกี่ยวกับการใช้ชีวิตและเห็นคุณค่าของคนรอบข้าง ส่วนมากผมจะเลือกหนังสือ ที่มีคุณค่า สนุกแต่มีสาระ และให้แง่คิดผมว่าเมื่อเราอ่านหนังสือด้วยความสนุก ประโยชน์ที่ได้ก็คือเราจะมีจิตใจเบิกบาน เยือกเย็น มีสมาธิและความรู้ในมุมต่างๆ ที่ได้จากการอ่านหนังสือทุกประเภทจะรวมตัวกันและตกผลึกเป็นองค์ความรู้ในตัวเรา”

ร้อยเรียงเคียงกันฉันแก้ว

๑ ร้อยรำเรียงเคียงกันฉันมิ่งมิตร จารจากจิตจริงใจจึงไซยาน
คำต่อคำความต่อความตามตำนาน เพื่อให้อ่านทานทวนสำนวนทองฯ
ทวีพร ทองคำใบ

เนิ่นช้าข้ามพุทธศักราช บทกวีนิพนธ์อาศิรวาทบรมราชกุมารีสตุติเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตน-
ราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในมงคลวโรกาส ทรงเจริญพระชนมายุ ๔๘ พรรษา ของ อาจารย์วีระชัย ไชยสินธุ์
จึงเดินทางถึงมือผม

๑ พระเทพองค์เทพไท่	ปวงชน
ทวยราษฎร์พึงพิงตน	ทั่วหล้า
พระเมตตาทั่วหน	บ่เหือด
ชาวโลกต่างแซ่ซ้อง	เอ๋ยอ้างสตุติ
โรงเรียนเราอยู่ไหน	แดนไกล
พระองค์ทรงห่วงใย	ก่อเกื้อ
สุดกันดารแคไหน	ฤๅหวั่น
องค์ท่านเสด็จได้	ทั่วหล้าเขตคาม

เมษาเยือนเคลื่อนย้าย	ศกใหม่
สีรอบพรรษาวัย	หน่อเจ้า
ราษฎร์ถวายพระพรชัย	ทั่วเขต
ส่งบุญกุศลเกื้อ	เผื่อฟ้าหมื่นนวสา ฯ

วีระชัย ไชยสินธุ์

เป็นโคลงสี่สุภาพสามบท อาจารย์วีระชัยใช้สำนวนภาษาได้งดงามสื่อความหมายได้ดี แต่ผิดฉันทลักษณ์ บังคับสัมผัสทั้งสามบทดังนี้ คำท้ายของวรรคแรกบาทที่สี่ไม่สัมผัสกับคำท้ายของวรรคสองบาทที่สอง นั่นคือ **ช่อง** ไม่สัมผัสกับ **หล้า** ได้ ไม่สัมผัสกับ **เกื้อ** และ **เกื้อ** ไม่สัมผัสกับ **เจ้า**

ผมลองปรับแก้บังคับสัมผัสบทที่สาม ซึ่งเป็นบทที่ไพเราะมากโดยเฉพาะบาทแรก ถือเป็นวรรคทองของบทกวี หากบังคับสัมผัสถูกต้องทั้งหมดคงเป็นบทอาศรัยที่สมบูรณ์มากบทหนึ่ง

๑ เมษาเยือนเคลื่อนย้าย	ศกใหม่
สีรอบพรรษาวัย	หน่อเจ้า
ราษฎร์ถวายพระพรชัย	ทั่วเขต
ส่งบุญกุศลเฝ้า	เพื่อฟ้าพันวสา ฯ

ขออาจารย์วีระชัย ไชยสินธุ์ อย่าได้ทอดอโย จับปากกาอาวุธกวีร้ายร้อยเรียงเคียงกันฉันทมิตรในลานอักษรแห่งนี้อีก

ผมหยิบบทกวี ๑๑ สำนวน ของอาจารย์ **สุบินรัตน์ รัตนศิลา** มาเปิดอ่านด้วยความสนใจ โดยเฉพาะเรื่อง **เสียสละ** ให้ความรู้สึกหนักแน่นมั่นคงในความคิด ช่วยจรรโลงและเตือนสติให้เกิดพรหมวิหารสี่ ในสภาวะระบบเศรษฐกิจไร้เครื่องเขม็งเกลียว

๑ เสียสละให้ปันนั้นดียิ่ง
สังคมไทยต้องการจริงสิ่งสุขสันต์
สละให้ได้รับสุขถ้วนหน้ากัน
จะเป็นสายสัมพันธ์อันยั่งยืน

สละการด้านร่างกายที่หมายมั่น
จงช่วยกันร่วมสร้างปลูกปลูกประสงค์
สละทรัพย์นั้นบอন্ধัฐามั่นคง
ช่วยเสริมส่งผู้ยากไร้ให้อยู่ดี

สละการด้านความคิดวิจิตรยิ่ง
ช่วยให้สิ่งที่ขัดข้องหายหมองศรี
ช่วยประสานความคิดมิตรไมตรี
สามัคคีเกิดดีพร้อมต้องเหตุการณ์

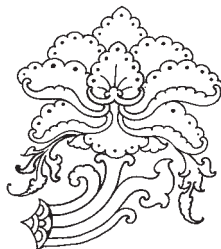
สละการด้านอำนาจที่มามุ่ง
เพื่อจะช่วยเหลือปรับปรุงฐาน
การปกครองระบอบดีที่เบ่งบาน
คือนอำนาจบริหารประสานชน ฯ

สุบินรัตน์ รัตนศิลา

ผมขอปรับคำว่า ระบบ จากวรรคที่สามบทที่สี่ เป็น **ระบอบ** ซึ่งใช้กับความหมายเกี่ยวกับการปกครอง
ปิดม่านด้วยวรรคทองของ **สุนทรภู่** ครูกวีศรีสยาม จาก **เพลงยาวถวายโอวาท** บทที่สี่สิบห้า

๑ อันข้าไทได้พึ่งเขาจึงรัก
เขาหน่ายหนีมิได้อยู่คู่ชีวา

แม่นถอยศักดิ์สิ้นอำนาจาสนา
แต่วิชาช่วยกายจนวายปราณ ฯ

ส่ง

กองบรรณาธิการวารสารวิชาการ
สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ ถนนราชดำเนินนอก
เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300

แบบสอบถาม

คำชี้แจง เพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย กองบรรณาธิการจะส่งวารสารวิชาการ โดยไม่มีหนังสือนำส่ง เมื่อท่านได้รับวารสารวิชาการแล้ว กรุณาตอบแบบสอบถามแล้วส่งกลับมายังสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา ตามที่อยู่ที่คุณพิมพ์ไว้ด้านหลังแบบสอบถามนี้แล้ว

ชื่อหน่วยงาน.....ที่อยู่.....
อำเภอ.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์.....
ผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ☐ ผู้บริหาร ☐ บรรณารักษ์ ☐ ผู้อ่าน ☐ อื่นๆ (ระบุ).....
ได้รับวารสารวิชาการ ปีที่.....ฉบับที่.....จำนวน.....เล่ม ไว้เรียบร้อยแล้ว

๑. เนื้อหาที่ได้รับจากวารสารวิชาการเป็นประโยชน์ต่อท่านมากน้อยเพียงใด (กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ในช่อง ☐)

	มาก	ปานกลาง	น้อย
● เพิ่มพูนความรู้ด้านวิชาการ	☐	☐	☐
● สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน	☐	☐	☐
● ใช้เป็นเอกสารอ้างอิง	☐	☐	☐
● อื่นๆ (ระบุ).....	☐	☐	☐

๒. โปรดใส่หมายเลขเรียงลำดับเนื้อหาที่ท่านต้องการให้เพิ่มเติมในวารสารวิชาการ หน้าข้อความต่อไปนี้

- _____ ภารกิจงาน/ความเคลื่อนไหวของผู้บริหาร ศธ.
_____ สรุปการประชุม/สัมมนาทางวิชาการของ สพฐ.
_____ เนื้อหา/บทความ เกี่ยวกับหลักสูตร
_____ เนื้อหา/บทความ เกี่ยวกับการวิจัยทางการศึกษา
_____ เนื้อหา/บทความ เกี่ยวกับการแนะแนว
_____ เนื้อหา/บทความ เกี่ยวกับการประกันคุณภาพ/วัด/ประเมินผล
_____ เนื้อหา/บทความ เกี่ยวกับสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยี
_____ เนื้อหา/บทความ เกี่ยวกับการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษ
_____ เนื้อหา/บทความ เกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาไทย
_____ อื่นๆ (ระบุ).....

๓. ถ้าท่านต้องเสียค่าใช้จ่ายในการจัดส่งวารสารวิชาการเอง ท่านยังยินดีที่จะรับวารสารนี้ต่อไปหรือไม่

- ☐ ไม่ยินดี
☐ ยินดี โดยวิธี
☐ ไปรษณีย์เรียกเก็บเงินปลายทาง
☐ ส่งแสตมป์มาให้กองบรรณาธิการ

๔. สิ่งที่ควรปรับปรุงและขอเสนอแนะเพิ่มเติม.....
.....
.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

คำคน คำคน

ในสมัยที่แต่งเรื่องขุนช้างขุนแผนกันนั้นคำว่า “วิชาการ” ดูเหมือนจะมีความหมายแตกต่างกับความหมายในสมัยปัจจุบัน อะไรที่เป็นเวทมนต์คาถาหรือเกี่ยวกับเวทมนต์คาถาแล้ว เรียกว่า วิชาการทั้งสิ้น คนที่รู้เวทมนต์คาถาถึงกับมีอิทธิฤทธิ์ล่องหน หายตัวได้ อาวุธต้องตัวแล้วไม่เป็นอันตราย ก็เรียกว่าเป็นคนดี มีวิชา ตามพระราชพงศาวดารกรุงธนบุรีในกองทัพของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชนั้นมีกรมอยู่กรมหนึ่ง เรียกว่ากรมวิชาการ มีหน้าที่ในทางเสกเป่าผ้าประเจียดเครื่องรางและลงยันต์ให้แก้ ทหารในกองทัพ ผมก็ไม่แน่ใจนักกว่าวิชาการในปัจจุบันนี้กับวิชาการ ในสมัยก่อนนั้น ใครจะขลังกว่ากัน

พลตรี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

“สำหรับนักเรียนนั้น ข้าพเจ้าเคยเตือนอยู่เสมอให้ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนและพยายามประพฤติตนให้ดี เพื่อเป็นประโยชน์แก่ตนเองและประเทศชาติในภายหน้า ในครั้งนี้อยากจะแนะนำข้อคิดอันหนึ่ง ซึ่งเป็นทางแห่งความเจริญ คือ การพิจารณาการพิจารณานั้น เป็นการหยุดยั้งจิตใจก่อนที่จะปฏิบัติภารกิจลงไป เสมือนกับได้ปรึกษากับตนเองก่อน ถ้าหากทำสิ่งใดโดยมิได้พิจารณาแล้ว ก็อาจจะตกเป็นเหยื่อแห่งอารมณ์ บังเกิดความประมาทขึ้น อันจะเป็นผลเสียหายแก่กิจการนั้นๆ ได้ ฉะนั้นขอให้ทุกคนจงใช้ความพิจารณาให้รอบคอบ ก่อนที่จะประกอบกิจใดๆ แม้แต่ถ้อยคำที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วนั้น ก็ควรจะได้รับ การพิจารณาเช่นเดียวกันด้วย”

พระบรมราชาวาท

ในพิธีพระราชทานประกาศนียบัตรนักเรียนวิชาวุฒิชัย

วันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๑